

Universitetet
i Stavanger

SINDRE IHLE

VEILEDER: ALEXANDRE DESSINGUÉ

Postkoloniale stemmer: Tidligere koloniers reaksjoner på dronning Elizabeth IIs dødsfall

En casestudie av Kenya og Nigerias minnebruk og fortidsreferanser i tiden etter monarkens dødsfall

Masteroppgave 2024

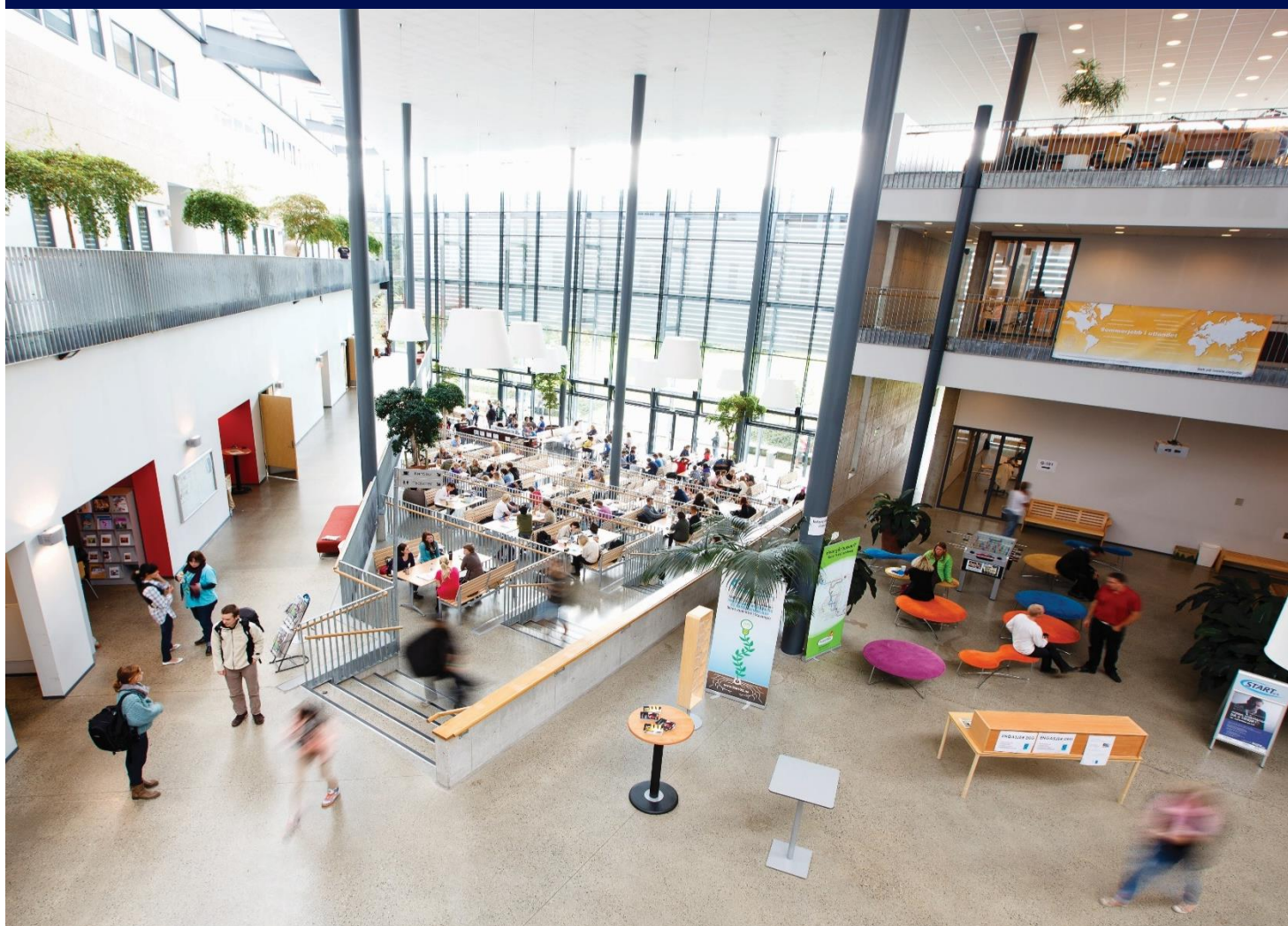
Lektorutdanning for trinn 8-13 – Historie

MHIMAS

Institutt for kultur- og språkvitenskap

Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora

Antall ord: 41 053

Forord:

Prosessen med å skrive masteroppgave har til tider vært preget av mye stress. Perioden med skriving har vært krevende og bydd på en del utfordringer. Samtidig har det vist seg å være et lærerik og interessant år jeg ikke ville vært foruten. Jeg har fått muligheten til å fordype meg i et viktig og dagsaktuelt tema som virkelig har interessert meg.

Postkoloniale stemmer markerer dermed slutten på mine fem år som student ved Universitetet i Stavanger. I den forbindelse er det flere som fortjener takk og anerkjennelse for at jeg har kommet meg gjennom en studietid preget av Covid-19, utallige nedstengninger og gjenåpninger av campus og veien tilbake til et mer normalt studieliv i senere tid.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min veileder, Alexandre Dessingué, for entusiasmen du har vist for mitt prosjekt. Din kunnskap har vært en viktig ressurs som har bidratt til å forme oppgaven. Dine innspill og tilbakemeldinger har videre vært avgjørende for at jeg hele tiden har hatt tro på prosjektet. Det skal også nevnes at jeg har sett frem til hver veiledningstime hvor vi har hatt gode diskusjoner rundt oppgaven. Jeg har alltid gått fra veiledningene med en god følelse for oppgaven. Det setter jeg pris på.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke mine nærmeste medstudenter for alle de gangene vi har delt grupperom på HG, drukket kaffe, spist lunsj og ikke minst det gode samarbeidet vi har hatt flere over flere hektiske eksamensperioder. Jeg ønsker dere lykke til videre, er takknemlig for alle minnene og håper at våre veier fortsetter å krysse hverandre, selv om det nå venter nye utfordringer. Dere vet godt hvem dere er.

Avslutningsvis vil jeg rette en stor takk til min kjæreste og samboer. Du har alltid stilt opp, hørt på min frustrasjon og kommet med oppmuntrende ord når jeg har hatt behov for det. Til slutt vil jeg også sende en takk familie og venner. Mor og far, jeg setter pris på at døra deres hele tiden har stått åpen når jeg har trengt det.

Stavanger, 16. mai 2024

Sindre Ihle

Sammendrag:

Masteravhandlingen undersøker hvordan aktører i Kenya og Nigeria som er kritiske til det britiske imperiet, stiller seg til dronning Elizabeth IIs dødsfall høsten 2022. Problemstillingen lyder: *Hvordan påvirker dronning Elizabeth IIs dødsfall minnekulturen i Kenya og Nigeria?* Oppgaven tar utgangspunkt i debattene som utartet seg i Kenya og Nigeria. De blir analysert med formål om å finne ut av hvilken fortid og hvilke minner aktørene benytter seg av i kjølvannet av dødsfallet. Videre blir funksjonen til disse referansene analysert for å finne ut av hvilken hensikt minne- og fortidsreferansene har.

Oppgaven er en casestudie og problemstillingen besvares ved å gjennomføre en konvensjonell innholdsanalyse. I forkant av analysen blir det teoretiske- og metodiske rammeverket redegjort for. Relevante teorier og begrep fra minnestunder benyttes for å forstå og kaste lys over måten aktørene benytter seg av fortidsreferanser og minner. Empirien består av et utvalg artikler fra ulike mediehus, skrevet av alt fra professorer, journalister, forfattere og vanlige folk.

En hypotese for oppgaven er at flere aktører har problem med å skille personen Elizabeth fra hennes kongelige forpliktelser og rolle som øverste leder av det britiske imperiet. Funn fra analysen tilsier at dronning Elizabeth IIs dualistiske representasjon i det kollektive og kulturelle minnet avdekker en interessant spenning og skaper et paradoks om hvordan dronningen blir representert og husket i det kollektive minnet. Teorien om multidireksjonelle minner gir innsikt i hvorfor dette paradokset er problematisk. Gjennom Paul Ricoeurs tilnærming til historisk kunnskap som epistemologi og fenomenologi skapes det videre innsikt i utfordringene aktørene i Kenya og Nigeria opplever, og kan bidra til en større anerkjennelse av postkoloniale stemmers betydning i dagens verden.

Abstract:

This master thesis explores how actors in Kenya and Nigeria who are critical of the British Empire respond to the death of Queen Elizabeth II in the autumn of 2022. The research question is: *How does the death of Queen Elizabeth II affect the memory culture in Kenya and Nigeria?* The thesis is based on the debates that unfolded in Kenya and Nigeria. They are analyzed to determine which past and memories is used to draw on in the aftermath of the death. Furthermore, the function of these references is analyzed to determine the purpose of memory and historical references.

The thesis is a case study, and the research question is answered by conducting a conventional content analysis. Prior to the analysis, the theoretical and methodological framework is outlined. Relevant theories and concepts from memory studies are used to understand and shed light on how the people utilize historical references and memories. The empirical data consists of a selection of articles from various media outlets, written by professors, journalists, authors, and ordinary people.

A hypothesis for the thesis is that several post-colonial actors struggle to separate the person Elizabeth from her royal duties and role as the supreme leader of the British Empire. Findings from the analysis suggest that Queen Elizabeth II's dualistic representation within the collective and cultural memory reveals an interesting tension that creates a paradox regarding how the queen is represented and remembered in the collective memory. The theory of multidirectional memory provides insight into why this paradox is problematic. Furthermore, through Paul Ricoeur's approach to historical knowledge as epistemology and phenomenology, deeper insight is gained into the challenges experienced by actors in Kenya and Nigeria, which can contribute to a greater recognition of the significance of postcolonial voices in today's world.

POSTKOLONIALE STEMME: TIDLIGERE KOLONIERS REAKSJONER PÅ DRONNING ELIZABETH IIS DØDSFALL

En casestudie av Kenya og Nigerias minnebruk i tiden etter monarkens dødsfall

Forord:	i
Sammendrag:	ii
Abstract:	iii
Innholdsfortegnelse:	iv
Liste over tabeller og figurer:	vi
1.0 Introduksjon	1
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål	2
1.2 Historisk kontekst for det kenyanske- og nigerianske forholdet til Storbritannia	3
1.2.1 Kontekstualisering Kenya	3
1.2.2 Kontekstualisering Nigeria	4
1.3 Tidligere forskning	5
2.0 Teorikapittel	9
2.1 Postkolonialisme	9
2.2 Minnestudier som forskningsfelt og dets teoretiske tradisjon	10
2.3 Teoretisk begrepsapparat	12
2.3.1 Fra Halbwachs' kollektive minner til Hoskins' «multitude of memory»	12
2.3.2 Fra Jan Assmanns kommunikative og kulturelle minner til minnets dynamiske fremtoning i nyere tid	14
2.3.3 Michael Rothberg og multidireksjonelle minner	17
2.3.4 Historiens epistemologi, minnets fenomenologi, kulturarv og minnekultur	18
3.0 Empiri og metodekapittel	21
3.1 Empirisk grunnlag, utvelgelse, og begrensing	21
3.2 Presentasjon av empirisettene	25
3.2.1 Presentasjon av empirisett én, Kenya	25
3.2.2 Presentasjon av empirisett to, Nigeria	27
3.3 Analysemetode	28
4.0 Analysekapittel	31
4.1 Analyse av den kenyanske debatten	31

4.1.1 1952-1960, årene da Mau Mau-opprøret fant sted	32
4.1.2 Manglende unnskyldning og anerkjennelse for koloniale forbrytelser	38
4.1.3 Ikke-kenyanske historiske referanser	40
4.1.4 Bruk av personlige minner i den kenyanske debatten	43
4.1.5 Oppsummering og introduksjon til funksjonen av aktørenes fortids- og minnebruk i den kenyanske debatten	45
4.1.6 Funksjonen til aktørenes fortids- og minnebruk i den kenyanske debatten	49
4.2 Analyse av den nigerianske debatten.....	59
4.2.1 Professor Uju Anya sine tweets	60
4.2.2 Biafra-borgerkrigen i 1967 og Igbo-stammen.....	63
4.2.3 Referanser til kolonitid og det britiske imperiet.....	65
4.2.4 Ikke-nigerianske fortidsreferanser.....	69
4.2.5 Bruk av personlige minner i den nigerianske debatten	72
4.2.6 Oppsummering og introduksjon til aktørenes fortids- og minnebruk i den nigerianske debatten	74
4.2.7 Funksjonen til aktørenes fortids- og minnebruk i den nigerianske debatten.....	76
5.0 Diskusjon og drøftingskapittel	91
5.1 Nyanser i den kenyanske og nigerianske minnekulturen	91
5.2 Multidireksjonelle minner	97
5.3 Å forstå fortiden i møte med fremtiden.....	101
6.0 Konklusjon	108
Litteraturliste:	113
Primærkilder:.....	113
Sekundærkilder:.....	115

Liste over tabeller og figurer:

Tabell 1: Presentasjon av det kenyanske empirisettet.	26
Tabell 2: Presentasjon av det nigerianske empirisettet.	27
Figur 1: Funksjonen til fortidsreferansene i den kenyanske debatten oppsummert	46
Figur 2: Funksjonen til fortidsreferansene i den nigerianske debatten oppsummert.	74
Figur 3: HISTORY AND MEMORY CULTURE	96
Figur 4: Oversikt over multidireksjonelle minners påvirkning på Elizabeths kulturelle minne i Kenya og Nigeria.	100
Figur 5: Balansert tilnærming til historisk kunnskap.	102
Figur 6: Illustrasjon av ubalansen mellom epistemologi og fenomenologi i representasjonen av Elizabeth i det kulturelle minnet.	103
Figur 7: Illustrasjon av aktørenes dominerende fenomenologiske tilnærming.	105

1.0 Introduksjon

«There's a degree of psychosis that you can go to another people's land, colonize them, and then expect them to honor you at the same time».¹

Mukoma Wa Ngugi, 12.09.2022

Sitatet over peker på et interessant paradoks. Hvordan kan noen forvente hyllest og respekt fra tidligere koloniserte mennesker, samtidig som den historiske realiteten, der koloniale maktstrukturer ofte ble opprettholdt gjennom tvang, rasisme og undertrykkelse forteller noe helt annet. Likevel ligger det en forventning i sitatet om at postkoloniale samfunn skal ære og hedre dronning Elizabeth II av Storbritannia (født Elizabeth Alexandra Mary) på lik linje som andre kolonimakter.² Wa Ngugis ord utfordrer ideen om ære og respekt i lys av koloniseringsperioden, og legger et grunnlag for å reflektere over hvordan maktstrukturer, undertrykkelser, fortid og minner er til stede i etterkant av dronningens dødsfall. Det var nettopp disse faktorene som gjorde at 8. september 2022 ble bemerkelsesverdig. Da det britiske kongehuset bekreftet dødsfallet om kvelden, begynte mediehus verden over å minnes dronningens stabile og lange regjeringstid på 70 år. Det var som om store deler av verden stoppet opp for å reflektere over og minnes hennes 96 år lange liv. Vestlige medier belyste alt fra hennes ikoniske status, personlige egenskaper, og engasjement for det britiske folk. Tiden var preget av utallige kondolanser og minner fra en mengde statsoverhoder og politiske ledere fra store deler av verden.³ Bill Clinton, Barack Obama, Joe Biden, Emmanuel Macron og Cyril Ramaphosa tok alle til det som da var Twitter for å hedre dronningen som symbol på Storbritannias kontinuitet, samhold og varige inntrykk på sitt land og århundre.⁴

¹ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth: Queen Elizabeth's Death Prompts Reckoning with Colonial Past in Africa», hentet 25. september

https://www.democracynow.org/2022/9/12/queen_elizabeth_dead_british_colonialism_africa.

² Dronningen vil heretter bli omtalt som Elizabeth eller andre passende synonymmer.

³ Didrik Søreide Kjær, «Slik sørger kjendisene», *Se og Hør*, 9. september 2022, hentet fra <https://www.seher.no/kongelig/slik-sorger-kjendisene/77121147>.

⁴ Bill Clinton [@BillClinton], «My Thoughts and Prayers Are with the Royal Family and All the People Her Majesty Inspired throughout Her Lifetime of Service», Tweet, *Twitter*, 8. september 2022, <https://twitter.com/BillClinton/status/1567933780635144194>; Barack Obama [@BarackObama], «Like so Many of You, Michelle and I Are Grateful to Have Witnessed Her Majesty's Dedicated Leadership, and We Are Awed by Her Legacy of Tireless», Tweet, *Twitter*, 8. september 2022, <https://twitter.com/BarackObama/status/1567948480689373187>; President Biden [@POTUS], «Our Statement on the Death of Queen Elizabeth II», Tweet, *Twitter*, 8. september 2022, <https://twitter.com/POTUS/status/1567952734623596548>; Emmanuel Macron [@EmmanuelMacron], «Her Majesty Queen Elizabeth II Embodied the British Nation's Continuity and Unity for over 70 Years. I Remember Her as a Friend of France, a Kind-Hearted Queen», Tweet, *Twitter*, 8. september 2022, <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1567932916734337024>; Cyril Ramaphosa, [@CyrilRamaphosa].

I Norge fulgte mange med på begravelsen til dronningen som ble direkte sendt på fjernsyn og strømmet av mange nasjonale nettaviser. I populærkulturen har det britiske monarkiet en solid posisjon, noe de har oppnådd gjennom blant annet den suksessfulle Netflix-serien *The Crown* (2016). Den har bidratt til å skape og opprettholde interesse for det britiske monarkiet verden over. Vestlige medier har en tendens til å være sterkt engasjert i det britiske kongehuset, og kongefamilien har tilhengere over hele kloden. Imidlertid er det ikke nødvendigvis slik at alle deler det positive synet om Elizabeth og institusjonen hun representerte. På sosiale medier begynte spredningen av andre reaksjoner, og irske fotballfans feiret dødsfallet ved å synge «Lizzy's in a box» under fotballkamper.⁵ Dette fikk meg til å innse at flere tidligere kolonier av det britiske imperiet kanskje kunne ha et helt annet grunnlag for å minnes dronningen og arven hennes, som ikke alltid ble tematisert i den Vestlige mediedekningen. Mangfoldet innad i reaksjonene om hvilken historie som kom til uttrykk om hvordan dronningen skulle minnes var sterkt preget av globale perspektiv og historisk kontekst.⁶ For mange tidligere kolonier er Elizabeths minne knyttet til smertefulle kapitler om undertrykkelse, kulturtap, kriger og tap av selvbestemmelse. Der flere valgte å minnes dronningen med respekt og ære, kunne andre se på dødsfallet som et symbol på frigjøring og rettferdighet. På denne måten oppdaget jeg en mulighet til å undersøke arven etter det britiske imperiet og hvorfor det er en uoverensstemmelse i måten ulike grupper og samfunn oppfatter dødsfallet og minnes Elizabeth.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

I løpet av Elizabeths regjeringstid gikk det meste av det britiske imperiet i gradvis oppløsning, noe som endte med at flere tidligere kolonier oppnådde uavhengighet. Det historiske bakteppet la føringer for varierende måter å reagere på dronningens dødsfall, og viste at flere kolonier ikke hadde et like stort behov for å sørge over dødsfallet, sammenlignet med landesorgen i Storbritannia.⁷ I stedet kom helt andre reaksjoner på dødsfallet i fokus blant tidligere kolonier. I Kenya og Nigeria var det en sammensatt reaksjon som reflekterte landas historiske forhold til Storbritannia. I disse koloniene ble dødsfallet en metaforisk avslutning på en tid preget av

«Her Majesty Was an Extraordinary & World-Renowned Public Figure Who Lived a Remarkable Life. Her Life & Legacy Will Be Fondly Remembered by Many around the World». Tweet. *Twitter*, 9. september 2022. <https://twitter.com/CyriRamaphosa/status/1568101281377517569>.

⁵ The Newsroom Explains, *Irish celebrate the passing of Queen Elizabeth II*, 2022, hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=IIIqVI3T2uY>.

⁶ Kyrre Lien og Amund Bakke Foss, «Sørger ikke over dronningen: – Overhodet av et brutalt og grådig imperium», *VG*, 10. september 2022, <https://www.vg.no/i/EQWAr2>.

⁷ Synne Eggum Myrvang, Vilde Elgaaen, og Jostein Matre, «Erklærer nasjonal landesorg i Storbritannia», *VG*, 9. september 2022, hentet fra <https://www.vg.no/i/bg5rrg>.

undertrykkelse og kolonial utnyttelse, og hos flere kenyanske og nigerianske aktører er det derfor lite sympati og sorg knyttet til bortgangen.

Bakgrunnen skissert innledningsvis legger grunnlaget for oppgavens problemstilling, som lyder: *Hvordan påvirker dronning Elizabeth IIs dødsfall minnekulturen i Kenya og Nigeria?* Gjennom denne problemstillingen vil oppgaven ta for seg kenyanske og nigerianske aktørers bidrag i den offentlige debatten som utspilte seg i landa. Den vil samtidig benytte relevant teori, med det overordnede målet om å undersøke hvordan aktørene i landa anvender minner og fortid for å forme og komplisere det kulturelle minnet etter Elizabeth, samt hvordan dette setter sitt preg på minnekulturen.

Jeg har i tillegg utarbeidet to forskningsspørsmål for å konkretisere problemstillingen, som samtidig skal hjelpe meg å holde fokus på bruk av minner og referanser til fortiden. Forskningsspørsmålene lyder:

- Hvilken fortid og hvilke minner er det aktørene benytter seg av?
- Hvilke funksjoner har minnebruken og fortidsreferansene?

På bakgrunn av dette er oppgaven avgrenset til Kenya og Nigeria i tidsrommet etter dronningens dødsfall. Debattene i landa vil bli analysert ut ifra problemstillingen og forskningsspørsmålene. For aktørene med et tydelig anti-kolonistisk syn, kan dødsfallet by på en mulighet til å redefinere og formalisere den historiske fortellingen om kolonitiden ved å kaste lys over glemte minner fra landets fortid.

1.2 Historisk kontekst for det kenyanske- og nigerianske forholdet til Storbritannia

For å forstå debatten i det kenyanske og nigerianske samfunnet er det hensiktsmessig å beskrive landas historiske forhold til Storbritannia. Både Kenya og Nigeria har en betydelig kolonial historie preget av det britiske imperiet. Beskrivelsen er ment for å gi et innledende grunnlag for å forstå de ulike holdepunktene som kommer til uttrykk gjennom aktørenes historiske referanser i debattene om hvordan Elizabeth bør minnes. Det er mye en kunne fortalt om kontekstualiseringen, men på grunn av oppgavens ordomfang er denne delen tenkt som en kortfattet oversikt.

1.2.1 Kontekstualisering Kenya

I 1895 ble Kenya et britisk protektorat som følge av det britiske imperiets ekspansjon i Øst-Afrika. Den koloniale administrasjonen vedtok en strategi som involverte bruk av innfødt

personell og allerede etablerte institusjoner for å støtte og supplere deres egen autoritet, et konsept som i dag kjennetegnes som settlerkoloni.⁸ Dette innebar at britene i stor grad utnyttet lokalbefolkningen i Kenya for å opprettholde makt og orden. De innførte styresett og infrastruktur, noe som ofte gikk på bekostning av de innfødte, der lokale bønder eksempelvis ble tvunget til å arbeide under dårlige forhold. Britene konfiskerte mye av ressursene og landområdene, noe som var med på å skape økonomisk og sosial uro blant befolkningen.⁹

Motstanden mot kolonistynet var utbredt over store deler av Kenya. Primært ivaretok britene sin makt gjennom militær autoritet og bruk av leiesoldater.¹⁰ Misnøyen vokste gradvis, og flere etniske grupper organiserte seg for å gjøre motstand mot koloniadministrasjonen.¹¹ Ledet av Dedan Kimathi, en nasjonal helt henrettet under Mau Mau-opprøret fra 1952-1960, kjempet de innfødte for frihet og selvstendighet.¹² I denne perioden opplevde landet samtidig en periode med intens politisk aktivisme og uro.¹³

Jomo Kenyatta, en annen sentral person som senere skulle bli landets første president i 1964, spilte i likhet med Kimathi, en betydelig rolle for Kenyas uavhengighet. Han var leder av Kenyan African Union (KAU) og drev fra 1946 en intens lobbyvirksomhet for selvstendighet, noe som i dag gjør at han anses som en viktig antikolonial skikkelse.¹⁴ Uavhengigheten i 1963 markerte begynnelsen på en langvarig prosess med å håndtere konsekvensene av kolonitiden og britisk imperialisme i Kenya.

1.2.2 Kontekstualisering Nigeria

I 1914 ble Nigeria etablert som en britisk kronkoloni gjennom sammenslåingen av ulike områder og folkegrupper under ledelse av sir Frederick Lugard.¹⁵ Den britiske kolonimakten iverksatte institusjoner som utøvde både lovgivende og utøvende makt, selv om administrasjonen av flere vestafrikanske kolonier var indirekte og involverte lokale

⁸ R. F. Betts og M. Asiwaju, «African initiatives and resistance in East Africa, 1880-1914», i *General history of Africa: Africa under colonial domination 1880-1935*, red A. Adu Boahen (California: University of California Press, 1985), 312.

⁹H. A. Mwanzi, «African initiatives and resistance in East Africa, 1880-1914. i *General history of Africa: Africa under colonial domination 1880-1935*, red A. Adu Boahen (London: University of California Press, 1985), 163.

¹⁰ Mwanzi, «African initiatives», 155–56.

¹¹ Mwanzi, «African initiatives», 154–57.

¹² Ali Al' Amin Mazrui, «Seek ye first political kingdom» i *General History of Africa: Africa since 1935*, red A, A, Azuri og C, Wondij (Oxford: Heinemann, 1993), 114.

¹³ Mazrui og Elagiwu, «Nation-building and changing political structures», i *General History of Africa: Africa since 1935*, red A, A, Azuri og C, Wondij (Oxford: Heinemann, 1993), 438, 442–43, 448–53.

¹⁴ Mcihael Twaddle, Lucile Rabearimanana og Isaria N. Kimambo, «The struggle for political sovereignty in eastern Africa», 1945 to independence» i *General History of Africa: Africa since 1935*, red A, A, Azuri og C, Wondij (Oxford: Heinemann, 1993), 236–41.

¹⁵ Michael Crowder «Africa under British and Belgian domination» i *General History of Africa: Africa since 1935*, red A, A, Azuri og C, Wondij (Oxford: Heinemann, 1993), 77.

myndigheter.¹⁶ I løpet av kolonitiden utnyttet britene Nigerias oljeressurser, og benyttet seg av tvungen arbeidskraft i plantasjer under dårlige forhold for å berike seg selv.¹⁷

Motstanden mot kolonistyret, ledet av nasjonale helter som Azikiwe og Awolowo, rotfestet seg betydelig etter andre verdenskrig ettersom flere nigerianere hadde kjempet på britisk side.¹⁸ De fremmet ideer om nasjonalisme, selvstendighet og afrikansk stolthet der de appellerte til en felles identitet blant nigerianere. Azikiwe og Awolowo mobiliserte det nigerianske folket og organiserte politisk aktivisme med ønske om nigeriansk rettferdighet og selvbestemmelse. Motstanden var med på å bestride britenes autoritet der de krevde nigeriansk selvstendighet. Denne perioden førte til at landet fikk sin uavhengighet fra Storbritannia i 1960.¹⁹

Overgangen til demokratisk styresett i form av en republikk markerte begynnelsen på en ny periode for Nigeria. Denne perioden var imidlertid preget av politisk uro og etniske konflikter, der den mest kjente var Biafrakrigen. Krigen resulterte i omfattende tap og lidelser, og endte til slutt med at Biafraregionen ble gjenforent med Nigeria i 1970. Etter borgerkrigen innledet Nigeria en lang prosess med forsoning og gjenoppbygging, samtidig som landet måtte fortsette å håndtere diverse utfordringer knyttet til økonomisk utvikling og politiske spenninger.²⁰

1.3 Tidligere forskning

Oppgavens sentrale utgangspunkt er minnekulturen i Kenya og Nigeria etter dronning Elizabeths dødsfall høsten 2022. På grunn av at dødsfallet i skrivende stund fremdeles er relativt ferskt, har det vært begrenset tilgjengelig forskning som dokumenterer hvordan tidligere britiske kolonier har reagert på dødsfallet. På bakgrunn av dette utforsker oppgaven hvilke implikasjoner dødsfallet har hatt på landa, med spesielt fokus på minneteorier innenfor det postkoloniale feltet. Formålet er å bidra til å fyllet gapet på den manglende forskningen i fagfeltet. Dette vil jeg først og fremst gjøre ved å bidra til å gi en større forståelse på hvordan aktører i Kenya og Nigeria velger å huske Elizabeth når de tar stilling til dødsfallet. Dermed vil oppgaven kunne bidra til å utvide kunnskapen om hvordan tidligere kolonier tolker og forstår sin koloniale arv.

Selv om det, som nevnt, er lite på forskning på hvordan Elizabeth minnes i postkoloniale samfunn, er det likevel gjort forskning på hvordan tidligere britiske (og andre) monarker

¹⁶ Crowder, «Africa», 81–82.

¹⁷ Crowder, «Africa», 85–90.

¹⁸ Jean Suret-Canale og A. Adu Boahen, «West Africa 1945-1960» i «*General History of Africa: Africa since 1935*, red A. A. Azuri og C. Wondij (Oxford: Heinemann), 161–69.

¹⁹ Mazrui, *General History of Africa*, 109.

²⁰ Mazrui, *General History of Africa*, 12–13, 574–78 og 675.

huskes. I Boka *Remembering Queens and Kings of Early Modern England and France: Reputation, Reinterpretation, and Reincarnation* undersøker forfatteren hvordan tidligere moderne monarkers kulturelle minne har endret seg over en periode på fem århundrer.²¹ Basert på en rekke kilder ser Paranque spesielt på hvordan konger og dronninger har blitt husket, representert og gjenfødt, samt formet over tid. Gjennom en rekke analyser av Elizabeth I, Marie Antoinette og en rekke mindre kjente monarker samler verket viktige refleksjoner om herskere som lever videre i kollektiv hukommelse.

En annen bok, *The Death of Queen Elizabeth I: Remembering and Reconstructing The Virgin Queen*, analyserer hvordan dødsfallet til Elizabeth IIs forgjenger, Elizabeth I, i 1603 ble møtt med en betydelig mengde kondolanser, brev, diplomatiske meldinger og sørgende prekener.²² Loomis bruker historiske og litterære kilder, inkludert øyenvitnebeskrivelser fra da liket eksploderte, for å gi en detaljert historie om hvordan dødsfallet satte sitt preg på samfunnet. Forfatteren viser hvordan undersåtter, likemenn, poeter, biskoper, tiggere, menn og kvinner reagerte på dronningens dødsfall der de både minnes og rekonstruerte dronningens liv og mange begivenheter.

Valerie Schutte har benyttet bøker dedikert til dronning Mary I under Elizabeth Is regjeringstid for å fastslå Marys omdømme og mottakelse i det elisabethanske England etter hennes død.²³ Hensikten til forfatteren er å fastslå hvordan og hvorfor Marys personlige skikkelse ble brukt og minnet i bøker etter dødsfallet hennes. Artikkelen ser på bøkene for å finne fellestrekk i representasjonen og religiøse tilknytninger som kan forklare hvordan og hvorfor hun ble minnet. Schutte konkluderer med at Mary, gjennom tekstlige formidlinger, ble minnet av katolikker og protestanter på en positiv måte etter hennes død.

Sven Bernecker har på sin side studert forholdet mellom hukommelse, tro og kunnskap med fokus på situasjoner der en person husker noe uten å nødvendigvis være klar over det.²⁴ Han diskuterte ulike typer hukommelse i lys av Elizabeth Is dødsfall i 1603, og hvordan personer husker uten å være klar over det. Videre drøfter han hvordan disse tilfellene utfordrer tradisjonelle forståelser av kunnskap og hukommelse. Funnene i artikkelen tyder på at

²¹ Estelle Paranque, *Remembering Queens and Kings of Early Modern England and France: Reputation, Reinterpretation, and Reincarnation*, (Cham: Palgrave Macmillan, 2019).

²² C. Loomis, *The Death of Elizabeth I: Remembering and Reconstructing the Virgin Queen* (New York: Palgrave Macmillan, 2010).

²³ Valerie Schutte, «Remembering Queen Mary in Book Dedications», *Parergon* 37, 2 (2020): 37-50, <https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/informit.581702748336198>.

²⁴ Bernecker Sven, «Remembering without Knowing», i *Memory: A Philosophical study*, hentet 20. mars 2024, <https://doi.org/10.1080/00048400601176460>, 65-103.

Bernecker mener minner kan være rene representasjoner eller tanker uten å måtte oppfylle kravene til kunnskap. Han argumenterer for at minner om monarker kan fungere på forskjellige måter og at kunnskap ikke alltid følger minnet. Artikkelen identifiserer ulike typer minner og utforsker hvordan minnet om Elizabeth Is dødsfall kan være ufullstendig eller feilaktig.

I tillegg har det blitt publisert en rekke masteroppgaver (Strøm, 2020; Branderud, 2021; Nesheim, 2022; Lomeland, 2023 og Dalsbø, 2023) som har studert hvordan minner har blitt anvendt i ulike samfunnsaktuelle kontekster. Avhandlingene har bidratt til å belyse ulike aspekter ved minnebegrepet. Strøm (2020) har sett på eldre kvinners minner om skeiv historie.²⁵ Branderud (2021) på sin side har undersøkt hvordan jagerflygeres minner fra den kalde krigen fremdeles preger dem.²⁶ Dalsbø (2023) har studert betydningen av konføderal ikonografi i tre ulike debatter fra det amerikanske samfunnet i tidsrommet 2015-2020.²⁷ Nesheim (2022) og Lomeland (2023) har fokusert på hvordan henholdsvis Holberg og Hamsuns kulturelle minne har endret seg over tid, samt minnets relevans i moderne tid.²⁸ Masteroppgavene representerer ulike bidrag til feltet og illustrerer det økende fokuset på minner i ulike samfunnsaktuelle kontekster. Funnene til oppgavene illustrerer hvordan minner stadig formes, endres og påvirkes i takt med samfunnets interesser.

I studiene nevnt over er det tydelig at det eksisterer forskning som interesserer seg for hvordan monumenter og skrifter omhandler Elizabeth I og andre monarkers minne i det britiske samfunnet sett fra ulike perspektiv. Forfatterne bak studiene har anvendt ulike teoretiske tilnærminger fra sine respektive fagfelt for å bidra til diskusjonen om hvordan monarkers minnes. Masteroppgavene på sin side belyser en økende interesse i studiet av minner, der forfatterne forsøker å forstå hvordan minner fra fortiden er en essensiell del av menneskers identitet. Denne avhandlingen vil følge i det samme fotsporet, men benytter et annet teoretisk grunnlag enn studiene som er presentert. Min forskning vil forankres i minnestudier, noe som vil bli utforsket nærmere i neste kapittel. Samtidig vil det bli presentert relevante teoretiske

²⁵ Grethe Marie Strøm, «Skeiv historie i Rogaland - en analyse av eldre kvinners minner om skeiv historie», (Master thesis, University of Stavanger, Norway, 2020), <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2670895>.

²⁶ Anne Katrine Branderud, «Jagerflygere under den kalde krigen – en analyse av jagerflygeres minner fra tiden de tjenestegjorde» (Master thesis, uis, 2021), <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2836573>.

²⁷ Kyrre Anderssen Dalsbø, «'Ærbødige eller undertrykkende ikoner?': En studie av tre debatter av konføderal ikonografi i det amerikanske samfunn fra 2015-2020.» (Master thesis, uis, 2023), <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3075620>.

²⁸ Bjørn-Sigve Nesheim, «Fortidens helter, samtidens skurker...» (Master thesis, uis, 2022), <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3008851>; John Benjamin Lomeland, «Mellom beundring og forakt: En studie av minnekulturen om Knut Hamsun i endring.» (Master thesis, uis, 2023), <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3074399>.

begrep som gir en ny tilnærming til undersøkelsen av Elizabeth IIs kulturelle minne og hvordan dødsfallet har satt sitt preg på minnekulturen i Kenya og Nigeria.

2.0 Teorikapittel

I dette kapittelet vil jeg først gi en kortfattet oversikt over postkoloniale studier, hvilket utgjør den overordnede tematikken og dermed konteksten for oppgaven. Deretter vil jeg gi en mer grundig og utfyllende gjennomgang av minnestudier som forskningsfelt og dets teoretiske tradisjon, som sammen med feltets analytiske begrep danner det teoretiske hovedgrunnlaget for avhandlingen.

2.1 Postkolonialisme

I verket *The Empire Writes Back* (2. utgave, 2003) beskrives postkolonialisme som forskningsfelt. Feltet tar for seg påvirkningen den britiske imperialiseringsprosessen har hatt på all kultur fra det øyeblikket en koloni ble kolonisert og helt til i dag.²⁹ Det skyldes at det er en kontinuitet mellom hendelsene i den historiske prosessen som ble startet av en kolonimakt på 1800-tallet og opp mot vår egen tid. Postkolonial teori har oppstått som en reaksjon på europeiske aktørers manglende evne til å håndtere kompleksiteten, varigheten og den varierte kulturelle arven i postkoloniale skrifter på en tilstrekkelig måte.³⁰ Forskningsfeltet har utviklet seg på bakgrunn av dette, med et mål om å imøtekomme forskjellene innenfor de ulike kulturelle grensene, samt et ønske om å beskrive og sammenligne de felles kulturelle tradisjonene som går på tvers av geografiske grenser.³¹

Postkolonialisme er sentrert rundt termen *postkolonial litteratur* som spiller en viktig rolle i fremstillingen og konstruksjonen av etniske narrativ og identiteter.³² Feltet må anses som en variant av en kulturstudie, og medfører ny lesing av gamle bøker og litteratur fra tidligere kolonier, der verkene spiller en avgjørende rolle i å uttrykke postkoloniale minner.³³ Teorien bygger på at litteraturen fra britiske settlerkolonier og andre kolonier, som nødvendigvis ikke har måttet gjennomgå en lang kamp for uavhengighet, likevel har postkoloniale preg og tendenser innvevd i koloniens kultur.³⁴ Forskningsfeltet undersøker dermed de sosiale, kulturelle og politiske rammene av koloniseringens konsekvenser, og forsøker å forstå hvordan tidligere kolonier forholder seg til sin koloniale fortid. Når det gjelder minnet om Elizabeth i tidligere kolonier, så utgjør dødsfallet en betydelig anledning til å forstå hvordan tidligere

²⁹ Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, og Helen Tiffin, *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures* (London: Routledge, 2003), 2.

³⁰ Ashcroft, Griffiths, og Tiffin, 11.

³¹ Ashcroft, Griffiths, og Tiffin, 11.

³² Astrid Erll, *Memory in Culture*, overs. Sarah B Young (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011), 81.

³³ Erll, *Memory in culture*, 81.

³⁴ Vijay Mishra Hodge Bob, «What is Post(-)colonialism?», i *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory* (London: Routledge, 1994), 282.

kolonier håndterer arven fra kolonitiden når de tar stilling til dronningens død. Dødsfallet vil naturligvis utløse reaksjoner i flere tidligere kolonier, og representerer et mangfold av minner, fortidsreferanser og perspektiver formet av den koloniale fortiden.

Postkoloniale studier har alltid handlet om en felles, sammenflettet og omstridt fremstilling av flere fortider, sammen med komplekse erindringspraksiser i (post)koloniale og flerkulturelle samfunn.³⁵ I en rekke samfunn i verden har det siden 1980-tallet blitt en økende interesse for produksjon av minner, memorering og historiefortellinger.³⁶ Dette har også satt sitt preg på postkoloniale samfunn, hvor minnet om imperialismen og dens konsekvenser er sentral tematikk. Den økende interessen resulterte videre i en utforskning av tidligere koloniale samfunn med mål om å forstå hvordan ulike former for minnepraksiser formidler den koloniale fortiden i nåtiden. Dette fenomenet har ført til en fragmentert spredning av ulike forståelser og tolkninger av kolonitiden og dens preg på postkolonialismen.

Den økende interessen for minnestudier siden 1980-tallet, også kjent som «the memory boom», har ytterligere formet postkoloniale samfunn og deres forståelse av den koloniale fortiden.³⁷ Postkolonial litteratur fungerer som kilder til å uttrykke postkoloniale stemmer og narrativ. Samtidig spiller postkoloniale studier en viktig rolle i å analysere hvordan ulike minnepraksiser konstruerer og omformer koloniale narrativ i nåtiden. Postkoloniale studier har med andre ord vokst frem som en reaksjon på den manglende evnen fra europeiske aktører til å forstå den komplekse og varige påvirkningskraften kolonialismen har hatt på den kulturelle og sosiale strukturen i koloniale samfunn helt frem til dagen i dag.

2.2 Minnestudier som forskningsfelt og dets teoretiske tradisjon

Minnestudier er et internasjonalt fenomen som strekker seg over ulike land og går på tvers av flere fagfelt.³⁸ Kulturell hukommelse fremstår som en del av menneskets grunnleggende antropologi, og historien om å skape en felles kulturarv basert på en gruppes hukommelse har røtter helt tilbake til antikkens filosofer.³⁹ Det var derimot ikke før starten på det 20. århundret at det utviklet seg en konkret vitenskapelig interesse for feltet. Ulike former for kollektive referanser til fortiden ble metodisk observert og gjort til fokus for forskning innenfor humaniora og samfunnsvitenskapene. Minnestudiers grunnleggende interesse i å konstruere en kollektiv

³⁵ Erll, *Memory in Culture*, 64.

³⁶ Alexandre Dessingué, «Introduction: remembering, forgetting and silence», i *Beyond memory: silence and the aesthetics of remembrance*, red. Jay Winter (London: Routledge, 2016), 219.

³⁷ Erll, *Memory in Culture*, 2 og 13.

³⁸ Erll, *Memory in Culture*, 1–2.

³⁹ Erll, *Memory in Culture*, 13.

hukommelse utviklet seg til teoretiske ideer om at innholdet og funksjonene til kulturell hukommelse i seg selv er en konstruksjon og akademisk «oppfinnelse» i stedet for gitte kulturelle forhold.⁴⁰

Dagens forskning på kulturell hukommelse stammer opprinnelig fra to tradisjonelle retninger, begge med røtter fra 1920-tallet. Den første retningen bygger på Maurice Halbwachs (1925) sine studier om *mémoire collective*, som refererer til en kollektiv hukommelse basert på delte minner, verdier og representasjoner i en gruppe. Den andre tilnærmingen bygger på Warburgs interesse for europeisk historie uttrykt i kunst og bilder. Han etablerte et grunnlag for kollektiv hukommelse i kunsthistorien ved å balansere informasjonsinnsamling med kritisk distanse. Begge tilnærmingene var fundamentalt forskjellige. Der Halbwachs utviklet en konkret teoretisk metode, utarbeidet Warburg på sin side en noe mer kunstnerisk tilnærming til hukommelse.⁴¹ De to var likevel de første til å sette navn på hukommelsesfenomenet, i form av *kollektiv- og sosial hukommelse*, og videre studere det systematisk innenfor moderne kulturteori.⁴²

På 1980-tallet vekket hukommelse igjen interesse i humaniora og samfunnsvitenskapen i sammenheng med det Erll (2011) kaller for «de nye hukommelsesstudiene» eller «memory boom».⁴³ Perioden kjennetegnes ved en økende interesse for kollektive minner og hvordan fortiden og historien ble (mis)brukt i ulike kontekster, med fokus på holocaust-fornektelse og minnet etter postkolonisering.⁴⁴ I denne perioden bidro Pierre Nora (1984-92) med verket *lieux de mémoire*, der han hevdet at fysiske lokasjoner eller objekt fungerte som fartøy for kollektive minners eksistens. Omtrent i samme tidsrom lanserte Jan og Aleida Assmann teorien om kulturelle minner, en avansert teori som i dag er akseptert som den mest innflytelsesrike innfallsvinkelen til minnestudier i internasjonal kontekst.⁴⁵ I dag omfatter minner og minnestudier mer enn ett forskningsfelt, blant annet historie, religion, psykologi, filosofi og sosiologi, der alle feltene er med på å undersøke fortidens innflytelse og påvirkning på dagens samfunn.⁴⁶ Fagfeltene deler videre en forståelse om at hukommelse er en evne, og begrepet *minner* er resultatet av en kontinuerlig og sammenhengende prosess.⁴⁷ Minner og minnestudier

⁴⁰ Erll, *Memory in Culture*, 13.

⁴¹ Erll, *Memory in Culture*, 21.

⁴² Erll, *Memory in Culture*, 13.

⁴³ Erll, *Memory in Culture*, 2 og 13.

⁴⁴ Erll, *Memory in Culture*, 2–3.

⁴⁵ Erll, *Memory in Culture*, 13–14.

⁴⁶ Erll, *Memory in Culture*, 1–2.

⁴⁷ Erll, *Memory in Culture*, 1–2.

må dermed forstås som noe mer enn objektive bilder om fortiden, og heller ingen gjengivelse av fortiden slik den var. Minner er selektive og subjektive rekonstruksjoner av fortiden som er gjensidig avhengig av konteksten de produseres i. Mennesker kan huske i en individuell- og kollektiv kontekst, og fortiden endres derfor i sammenheng med konteksten mennesket husker i, både individuelt, kollektivt og konteksten et menneske husker i. Minnene vil dermed være en indikasjon på hvilke interesser og behov den/de som husker har i dagens samfunn. Feltets interesse er ikke bare å undersøke fortiden, men å se på hvordan individer og grupper husker, og særlig konteksten som preger hukommelsesprosessen.⁴⁸ Denne oppgaven vil bidra til forskningsfeltet ved å kaste lys over hvordan Kenya og Nigeria minnes kolonitiden og det britiske imperiet i lys av Elizabeths dødsfall høsten 2022.

2.3 Teoretisk begrepsapparat

Minnebegrepet har en mengde forskjellige termer og begreper, uten at disse nødvendigvis har noen klare og definerte fellestrekk.⁴⁹ For å kaste lys over kompleksiteten til begrepet vil den neste delen utforske sentrale teorier, aktører og perspektiv, som igjen vil være nyttige for å besvare problemstillingen. På denne måten vil det forhåpentligvis være litt mindre komplekst, og en vil kunne få en dypere innsikt i de ulike analytiske tilnærmingene i feltet, og hvordan de brukes for å forstå hvor komplisert Elizabeth som et kulturelt minne kan være. De teoretiske begrepene legger samtidig grunnlaget for den empiriske analysen, og bidrar til en mer konkret forståelse av hvordan Elizabeths død setter sitt preg på Kenya og Nigerias minnekultur.

2.3.1 Fra Halbwachs' kollektive minner til Hoskins' «multitude of memory»

Maurice Halbwachs regnes som en pioner innen minnestudier på grunn av hans sentrale bidrag til å utvikle begrepene *kollektive minner* og *kollektiv hukommelse*.⁵⁰ Han etablerte en sammenhengende forståelse mellom individ og grupper, der de i en gitt kontekst og gjennom samhandling, skaper en kollektiv hukommelse, forstått som et kollektivt minne. Dette minnet er dermed ikke noe som gis et menneske, men et fenomen som konstrueres på bakgrunn av sosiale betingelser og rammer i en kollektiv kontekst.⁵¹ I *The Collective Memory* la sosiologen frem hvordan minner, som et konstruert sosialt fenomen, påvirker menneskes kognitive evner i samfunnet. Ifølge Halbwachs bør minner betraktes og forstås som et resultat av interaksjonen

⁴⁸ Erll, *Memory in Culture*, 1–13.

⁴⁹ Erll, *Memory in Culture*, 25.

⁵⁰ Erll, *Memory in Culture*, 14; Coser, Lewis A. *Maurice Halbwachs: On Collective Memory*. (London: The University of Chicago Press, 1992), 22.

⁵¹ Coser, *On Collective Memory*, 22.

mellom enkeltindivider og én eller flere grupper, der den kollektive hukommelsen avhenger av en kollektiv enhet, selv om det er individene som eksplisitt står for minnet.⁵²

Det gjør at det i praksis kan eksistere flere ulike kollektive minner i ulike samfunn. Halbwachs la selv frem at det kunne eksistere like mange kollektive minner innad i et samfunn som det fantes institusjoner eller grupper.⁵³ I den kollektive konteksten, gjennom individene, rekonstrueres fortiden, gjennom sosiale betingelser og resulterer i ett eller flere minner om fortiden. For at det kollektive minnet skal kunne bevares, argumenterte Halbwachs for at individet er avhengig av et kollektivt felleskap for å kunne gjenskape og huske fortiden. I dette perspektivet blir kollektive minner forstått som et resultat av et samfunn eller en gruppes kollektive hukommelse. Dermed blir det naturlig å anta at ulike samfunnsgrupper har ulik atferd og varierende minner knyttet til fortiden og historiske hendelser. De kollektive minnens størrelse kan variere fra en liten gruppe menneskers minner om hvordan kolonisering har påvirket en familie, og helt til et nasjonalt nivå med konkrete holdepunkter om eksempelvis Mau Mau-opprøret eller Biafrakrigen.⁵⁴

Andrew Hoskins (2017) argumenterte i *Memory of the Multitude: The End of Collective Memory* at begrepet *kollektivt minne* trenger en oppdatering i lys av den stadig mer digitaliserte hverdagen vi lever i.⁵⁵ Hoskins argumenterer for at fremveksten av digitale fellesskap utfordrer Halbwachs sin noe mer tradisjonelle tilnærming til kollektiv hukommelse og kollektive minner. Ved å undersøke hvordan digitale fellesskapsplattformer påvirker minnepraksiser og former nye forståelser av fortiden, redegjør Hoskins for hvordan det digitale mangfoldet i nyere tid har endret landskapet for kollektive minner og kollektiv hukommelse.

Han argumenterer videre for at digital kommunikasjon og deltakelse gjør det mulig for et mangfold av individuelle stemmer å skape egne minner og perspektiv.⁵⁶ Det utfordrer ideen om et unisont og felles kollektivt minne. Hoskins tilnærming til kollektive minner, i lys av digitaliseringen, er en nødvendig presisering for å forstå hvordan *kollektive minner* opererer og fungerer i samfunnet den dag i dag. Digital teknologi har gjort det mulig å ha en mer

⁵² Coser, *On Collective Memory*, 22.

⁵³ Coser, *On Collective Memory*, 22.

⁵⁴ Erll, *Memory in Culture*, 15–18.

⁵⁵ Andrew Hoskins, «Memory of the Multitude: The End of Collective Memory» i *Digital Memory Studies: Media Pasts in Transition*, red. Andrew Hoskins, (New York: Routledge, 2017), 2, <https://doi.org/10.4324/9781315637235-4>.

⁵⁶ Hoskins, «Memory of the Multitude», 1–8.

desentralisert tilnærming til minner, der konsekvensen gjør at det blir rom for å gi større plass til individuelle stemmer, erfaringer og narrativ innenfor det kollektive minnet.

Hoskins lanserer *The Memory of the Multitude* som et alternativ til den tradisjonelle oppfatningen av *kollektive minner*, og begrepet sikter på å «softens history, changing the parameters of the who, what, when and why of remembering».⁵⁷ Min tilnærming til kollektive minner tar ikke for gitt at kollektive minner har sluttet å eksistere, men vil likevel basere seg på både Halbwachs og Hoskins innfallsvinkler, da det tilrettelegger for en felles oppfatning av kolonitiden i Kenya og Nigeria, uttrykt gjennom kollektive minner som ikke er felles, men fragmenterte.

2.3.2 Fra Jan Assmanns kommunikative og kulturelle minner til minnets dynamiske fremtoning i nyere tid

Jan Assmann (2011) etablerer begrepene *kommunikative-* og *kulturelle minner* i artikkelen *Communicative and Cultural Memory*. Begge begrepene bygger videre på *kollektive minner* og er på ingen måte ment å erstatte Halbwachs teoretiske rammeverk, men heller en nyansering ved å legge til nye perspektiv og dimensjoner som utfyller den tradisjonelle tilnærmingen.⁵⁸ Assmann tilrettelegger dermed for en mer omfattende tilnærming til studiet om og av minner, som ivaretar dynamikken i samfunnets kommunikative og kulturelle praksiser.

Kommunikative minner viser til at fortiden eksisterer på to ulike nivå: for det første som individuelle minner skapt av erfaringer fra fortiden og for det andre, som sosiale konstruksjoner formet gjennom samspill med andre individer.⁵⁹ Det resulterer i et illustrerende narrativ, der minnene opptrer som et biografisk minne. I denne tilnærmingen anses alle som like kompetente til å huske, og begrepet har røtter i en muntlig form for historietradisjon.⁶⁰ Erfaringene kan overføres på tvers av forskjellige interaksjoner med fortiden, noe som tillater at enkeltpersoner kan ha en analytisk tilnærming til historiske hendelser og eventuelt (mis)bruke fortiden i samtiden. Slike minner manifesterer seg i dagliglivet og trenger ikke være knyttet til konkrete objekt, og kan eksempelvis inkludere minner om familietradisjoner knyttet til ulike høytider. Kommunikative minner har en tidsmessig struktur på 80-100 år eller opp mot tre generasjoner.⁶¹ Det har sin forklaring ettersom de, ifølge Assmann, ikke er lagret i en fast materiell eller

⁵⁷ Hoskins, «Memory of the Multitude», 3.

⁵⁸ Jan Assmann, «Communicative and Cultural Memory», i *Cultural Memories*, red. Peter Meusburger, Michael Heffernan, og Edgar Wunder (London: Springer, 2011), 16–17, <https://doi.org/10.1007/978-90-481-8945-8>.

⁵⁹ Assmann, «Communicative and Cultural Memory», 15.

⁶⁰ Erll, *Memory in Culture*, 28.

⁶¹ Erll, *Memory in Culture*, 28–29.

symbolsk form.⁶² Disse minnene belyser hvordan individuelle og sosiale samhandlinger formes av menneskelige relasjoner og samfunnskontekst, der de bidrar til å gi en forståelse av hvordan fortiden brukes, tolkes og anvendes i det daglige livet.

Kulturelle minner starter, ifølge Assmann, alltid som et kommunikativt minne. For at et minne skal kunne kategoriseres og bevares som et kulturelt minne, må det kunne sirkulere i et samfunn gjennom en samhandling med konkrete og symbolske objekter, samtidig som det kan endre form over tid. Resultatet blir at minnet manifesterer seg gjennom en kontinuerlig interaksjon mellom en samling av minner og eksterne symboler.⁶³ Denne dynamikken gjør at et minne både kan være kollektivt og kulturelt, avhengig av den kollektive og kulturelle konteksten minnet produseres i. Det som kjennetegner og skiller de kulturelle minnene fra kommunikative minner, er at de kan eksistere i samfunnet som objekter med en bestemt symbolsk betydning, og deres eksistens ikke er begrenset til menneskelig hukommelse alene. Assmanns egen definisjon kategoriserer kulturelle minner som minner der de har tatt en objektsform med en varig og symbolsk tilhørende effekt.⁶⁴ Sagt med andre ord er denne formen for minner lagret og objektivisert i stabile symbolske former som kan overføres fra situasjon til situasjon. På denne måten kan kulturelle minner overføres mellom generasjoner, og objektene minnene eksisterer i, kan videre påvirke den menneskelige hukommelsen. Til tross for at kulturelle minner fokuserer på spesifikke punkter og hendelser i fortiden, har de begrenset evne til å bevare fortiden nøyaktig slik den var.⁶⁵

På et rent materialistisk nivå er det ikke mulig for minner i seg selv å eksistere i fysiske objekter eller som symbolske objekt. Imidlertid kan objektene eller symbolene ha en kognitiv trigger-effekt på menneskers minner gjennom en interaksjon med dem, da en persons minner er knyttet til disse symbolene eller objektene. Assmann illustrerer dette ved å utfordre tradisjonelle oppfatninger om at objekter ikke kan inneholde minner på grunn av objektets manglende sinn. Tyskeren argumenterer likevel for at objektene bærer minner da menneskene husker i samspill med objektene. Ved å skape felles minner i form av å eksempelvis oppføre monumenter til minne om en historisk hendelse, kan ulike grupper etablere minner som igjen bidrar til å styrke den kollektive og kulturelle hukommelsen i et samfunn eller en gruppe.⁶⁶

⁶² Assmann, «Communicative and Cultural Memory», 18–19.

⁶³ Assmann, «Communicative and Cultural Memory», 17.

⁶⁴ Erll, *Memory in Culture*, 7.

⁶⁵ Jan Assmann, *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 37.

⁶⁶ Assmann, «Communicative and Cultural Memory», 17.

Kulturelle minner har derfor en meningsbærende rolle i samfunnet der de fungerer som påminnelser om hendelser og fenomen fra fortiden. Aktivering av minnene avhenger av flere variabler, inkludert individets subjektive oppfatning av nåtiden og sin egen identitet, samt tilhørighet til en bestemt gruppe og denne gruppens felles identitet. Denne samhandlingen mellom individets persepsjon, gruppetilhørighet og fysiske objekter er komplekst, dynamisk og uten klare og definerte grenser, men bidrar likevel til å forme både individuell, kollektiv og kulturell bevissthet om fortiden. Målet er ikke å objektivt rekonstruere fortiden slik den engang var, men heller å se på hvordan fortiden blir husket, tolket og brukt av grupper på tvers av ulike grupper og samfunn.

Minnebegrepet må derfor ikke betraktes som én metaforisk tilnærming, men heller som én av flere muligheter for å anvende mnemoteknikk i form av metonym. I dette perspektivet kan metonym fungere som symbol for kollektive- og/eller kulturelle minner, eksempelvis ved å bruke valmueblomsten som et symbol for å minnes engelske veteraner fra første verdenskrig. Minner eksisterer dermed ikke bare som subjektive opplevelser hos enkeltindivider, men kan samtidig manifestere seg hos flere individer på tvers av ulike grupper. Dette bidrar til å skape minnekultur hvor minnene i et samfunn påvirkes av den kulturen som skapes gjennom dynamikken mellom menneskers kognitive samhandling, som igjen former en kollektiv- og kulturell identitet knyttet til tid og sted.⁶⁷

I *Digital Network Memory* utforsker Hoskins hvordan det kulturelle minnet har blitt integrert i vår samhandling med teknologi og ulike sosiale medier. Han argumenterer for at nettstedene som Twitter/X og Facebook tillater deling av biografiske minner i sanntid, der det private og offentlige smelter sammen i en umiddelbar og intens, samt visuell og auditiv fremstilling av fortiden. Denne bruken av digitale plattformer bidrar til å etablere en «ny» form for kulturelt minne – kjent som digitalt nettverksminne.⁶⁸ Resultatet er en digital nettverkshukommelse, en dynamisk samling av minner basert på en arkivhukommelse i stadig endring. Ifølge Hoskins har de digitale mediene og plattformene transformert temporaliteten og dynamikken til kulturelle minner og minnebegrepet for øvrig.⁶⁹ Dette innebærer at forskjellen mellom faste og midlertidige minner ikke lenger er like betydningsfull, ettersom minnestudier ikke har klart å følge den teknologiske utviklingen på en tilstrekkelig måte.

⁶⁷ Coser, *On Collective Memory*, 24.

⁶⁸ Andrew Hoskins, «Digital Network Memory», i *Mediation, remediation, and the dynamics of cultural memory*, red. Astrid Erll og Ann Rigney, Media and cultural memory = Medien und kulturelle Erinnerung 10 (Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2009), 92.

⁶⁹ Hoskins, «Digital Network Memory», 93–94.

Hoskins hevder derfor at det er på tide å inkludere dagens digitale metaforer og andre teknologier inn i minnestudier, og dette utfordrer synet på minner og deres betydning i samfunnet. Konsekvensen tilsier derfor at det blir mulig å betrakte (digitale) minner som en integrert del av det digitale samfunnet, der minnene formes og endres gjennom ulike sosiale medier og nettaviser. I den grad den digitale tilnærmingen til kulturelle minner anses som relevant, avhenger det av de massive personlige inntrykkene fra Internett og andre digitale plattformer. Potensialet for historisering av menneskers liv har blitt transformert. Historisk informasjon som tidligere var lagret i arkiv og museer, finnes nå i økende grad i menneskers digitale kommunikasjon.⁷⁰ Dette innebærer muligheten for at kulturelle minner kan oppstå og utvikle seg gjennom debatter på ulike sosiale- og digitale medieplattformer. Tidligere koloniers digitale landskap er derfor høyst aktuelt for å se på hvordan Elizabeths død preger postkoloniale samfunn den dag i dag.

2.3.3 Michael Rothberg og multidireksjonelle minner

Michael Rothberg (2009) lanserer begrepet multidireksjonelle minner i verket *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization*. Denne tilnærmingen til minnebegrepet sikter seg inn på å forklare dynamikken bak hvordan ulike diskurser, historier og andre minners eksistens påvirker etableringen av nye historiske narrativ.⁷¹ Multidireksjonelle minner oppstår som et resultat av en dynamisk prosess, der samspillet mellom allerede etablerte kulturelle minner former utviklingen av «nye» minner. Denne samhandlingen resulterer i det Rothberg kaller for et multidireksjonelt minne.⁷² Gjennom dette perspektivet fremmes en ny forståelse av hvordan ulike samfunn og grupper oppfatter fortiden, samtidig som tilnærmingen utfordrer tradisjonelle oppfatninger av kollektive og kulturelle minner i det offentlige rommet. Sentrale spørsmål utforsker hva som skjer når ulike historier og former for minner møtes i den offentlige sfæren, hvor måten fortiden huskes og formidles på, potensielt kan hindre anerkjennelsen av historien til forskjellige grupper.

Tradisjonelt har mange antatt at det offentlige rommet representerer et knapt ressursområde hvor ulike kollektive og kulturelle minner kjemper for å overleve. Forestillingen har vært utbredt og hevdet at det kun kan eksistere ett dominant kollektivt/kulturelt minne som igjen former identitet og historiefortelling i nåtiden. Teorien til Rothberg muliggjør derimot en

⁷⁰ Hoskins, «Digital Network Memory», 102.

⁷¹ Multidireksjonelle minner stammer fra det engelske ordet «multi-directional memories». På norsk oversettes det til flerveis- eller multidireksjonelle minner. I denne avhandlingen vil jeg benytte meg av multidireksjonelle minner som norsk oversettelse.

⁷² Michael Rothberg, *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization* (Stanford: Stanford University Press, 2009), 5.

analyse av det offentlige rommet hvor kollektive minner fra ulike samfunnsgrupper eksisterer og kontinuerlig påvirker hverandre. Han argumenter for at minner kan betraktes som dynamiske og gjensidige, noe som resulterer i en stadig utvikling av det offentlige rommet, formet av en kontinuerlig og diskursiv arena. I denne arenaen benytter ulike grupper seg av eksisterende minner som preger konstruksjonen av nye narrativ. Det fører til at det offentlige rommet er åpent for stadig rekonstruksjon og refleksjon, og gir et alternativ til forståelsen av fortiden som en dynamisk og dialogbasert form for historiefortelling, åpen for nye muligheter, solidaritet og rettferdighet i samfunnet.⁷³

Rothbergs (2009) teori utforsker med andre ord den dynamiske prosessen som skjer når minner om kolonisering og holocaust støter på hverandre i moderne, multikulturelle samfunn.⁷⁴ Han kritiserer den mer tradisjonelle oppfatningen av det offentlige rom, hvor kun et fåtall kollektive/kulturelle minner kan eksistere.⁷⁵ Rothberg opponerer mot den lineære forestillingen om forbindelsen mellom fortiden og nåtiden, og understreker at det offentlige rommet består av kollektive og kulturelle minner fra ulike samfunnsgrupper. Multidireksjonelle minner gir en ny tilnærming til det offentlige rommet. De legger til rette for en formbar diskurs, der ulike grupper kan uttrykke sine posisjoner og samhandle dialogisk med andre grupper. Dette åpner opp for kontinuerlig rekonstruksjon av fortiden, med potensial for å skape nye minner, solidariske synspunkt og nye forestillinger om rettferdighet.⁷⁶

Rothbergs teori tilbyr et perspektiv på fortiden som tilrettelegger for en interessant og kontroversiell bruk av fortiden i postkoloniale samfunn. Den åpner opp for å inkludere ulike retninger og perspektiver på minner, inkludert stemmer fra tidligere undertrykte grupper eller postkoloniale samfunn. Konsekvensen er at Rothbergs tilnærming til minnebegrepet legger til rette for et mer mangfoldig og inkluderende bilde av fortiden, som tar hensyn til ulike erfaringer og historier i postkoloniale samfunn.

2.3.4 *Historiens epistemologi, minnets fenomenologi, kulturarv og minnekultur*

Ricoeur (1988) beskriver identitetsnarrativ som «both a construction, both also it carries with it the risk of becoming an assignation».⁷⁷ Formuleringen peker på at en persons

⁷³ Rothberg, *Multidirectional Memory*, 5.

⁷⁴ I denne avhandlingen følger jeg Språkrådets retningslinjer og skriver holocaust med liten *h*. Se Språkrådet, «Holocaust eller holocaust?», Språkrådet, åpnet 12. mars 2024, <http://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/holocaust-eller-holocaust/>.

⁷⁵ Rothberg, *Multidirectional Memory*, 2.

⁷⁶ Rothberg, *Multidirectional Memory*, 5.

⁷⁷ Alexandre Dessingué, «Paul Ricoeur», i *Understanding the Past Writing the Future*, 567, åpnet 9. januar 2024, https://www.academia.edu/37015572/Paul_Ricoeur_understanding_the_past_writing_the_future.

identitetsfortelling ikke bare er et naturlig og uunngåelig aspekt av ens personlighet, men også en konstruksjon eller historie som individet selv utformer. Samtidig viser han til en risiko for at 'identiteten' kan bli pålagt eller tildelt av andre mennesker i et samfunn. Plikten til et minne er, ifølge Ricoeur, ikke knyttet til en forpliktelse om å bevare fortiden, men om å anerkjenne og hedre de gruppene som igjen har formet individer og samfunn.⁷⁸

For å unngå misbruk og manipulering av minner betrakter Ricoeur minnets representasjon i et dobbelt prisme. Det inkluderer en balanse mellom en epistemologisk tilnærming til historie og en fenomenologisk tilnærming til minner. Å studere representasjonen av fortiden uten tilstrekkelig epistemologisk kunnskap om det objektet man ønsker å problematisere eller kontekstualisere kan derfor føre til metodologiske problemer. På samme måte kan det å studere et fortidsobjekt uten en fenomenologisk tilnærming ved å ikke problematisere objektets tidsmessige struktur også by på problemer. Derfor krever betraktningen av fortidens representasjoner i dagens samfunn et nødvendig og grundig hensyn til både minner og historie, fenomenologi og epistemologi, som to sider av samme mynt. Selv om tilnærmingene hver for seg er formet av forskjellige realiteter, er de uatskillelige i sin betydning for forståelsen og formidlingen av fortiden.⁷⁹

Konsekvensen til denne tilnærmingen er at forholdet til fortiden må balanseres gjennom en vitenskapelig tilnærming i form av epistemologi (historisk kunnskap) og en forståelse av hvordan vi erfarer fortiden i form av fenomenologisk tilnærming (minner om fortiden). Dette vil kunne gi en helhetlig forståelse av fortidens representasjon, men det krever både et vitenskapelig og eksistensielt perspektiv der mennesker «make history, and we make histories [...] because we are historical».⁸⁰ Dette etablerer en forståelse der mennesker som i dag lever i tidligere kolonier, fremdeles kan forstå tidsepoken som høyst aktuell i dagens samfunn, selv om den formelt sett regnes som ferdig.

I *The Uses of Heritage* diskuteres ulike måter kulturarv påvirker nasjonsbygging og identitetsskaping. Blant annet brukes kulturarv av statlige institusjoner eller eliter for å fremme en felles versjon av historien. Minnekultur og kulturarv handler dermed om hvordan samfunnet husker og minnes en versjon av fortiden som påvirker forståelsen av forholdet mellom fortid, nåtid og fremtid. Kulturelle symboler og minnesmerker i postkoloniale samfunn viser tydelig hvordan ulike grupper eller institusjoner forsøker å fremme sin versjon av fortiden med ønske

⁷⁸ Dessingué, «Paul Ricoeur», 567.

⁷⁹ Dessingué, «Paul Ricoeur», 568.

⁸⁰ Dessingué, «Paul Ricoeur», 570.

om å styrke egen identitet. Kulturarv kan med andre ord tillegges en funksjon om å utfordre og omforme etablerte verdier, og i dette perspektivet, tilpasse seg kulturelle, sosiale og politiske behov i samtiden.⁸¹

Denne forståelsen belyser hva som ligger i begrepet *minnekultur*, og handler om hva samfunnet velger å huske fra fortiden. Minnekultur bidrar ikke bare til å bevare fortiden, men former hvordan samfunnet forstår nåtiden og fremtiden. I dette perspektivet spiller minnekultur en fundamental rolle i konstruksjonen av nasjonale identiteter og de kulturelle verdiene som fremmes i en gruppe eller et samfunn. Til tross for at fortiden fremstår som statisk, er minnekultur mer dynamisk og åpner opp for en rekonstruksjon av fortiden i tråd med samtidens behov og interesser.⁸² Det gjenspeiles tydelig i de postkoloniale debattene som har funnet sted etter Elizabeths dødsfall, hvor ulike grupper har fremmet egne versjoner av fortiden med mål om å forsterke egen identitet og avstand til det britiske monarkiet. Dette illustrerer hvordan minnekulturen er en kontinuerlig prosess som hele tiden omformes og rekonstrueres, samtidig som den reflekterer samfunnets verdier og interesser i nåtiden.

Kapittelet har vist hvordan postkolonialismen ligger som en kontekstuell ramme for oppgaven, for så å se på hvordan minnestudier er et komplekst og dynamisk forskningsfelt i stadig endring. Minnestudier omfatter teoretiske begrep som kollektive, kulturelle og multidireksjonelle minner, og tar hensikt på å forstå hvordan og på hvilket grunnlag fortiden huskes, tolkes og anvendes i ulike kontekster. Fortellingene og perspektivene som et samfunn skaper utvikles ved hjelp av minner med mål om å huske og tolke egen fortid. Denne prosessen preger også minnekulturen ved å gi et innblikk i hvordan deler av et samfunn forholder seg til egen identitet og fortid. Helt fra starten på 1900-tallet og frem til i dag har minnekultur utviklet seg til å bli et komplisert forskningsfelt. I takt med den økende globaliseringen, som igjen har bidratt til feltets kompleksitet, har minnestudier utviklet seg til det det er i dag. Dette har blitt fanget opp av det teoretiske begrepsapparatet i 2.3, og disse kategoriene kan videre brukes som analytiske redskaper.

⁸¹ Laurajane Smith, *Uses of Heritage* (London: Routledge, 2010), 4.

⁸² Smith, *Uses of Heritage*, 4.

3.0 Empiri og metodekapittel

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for oppgavens empiriske grunnlag, samt forsvare metoden jeg har valgt for å analysere datasettet. For å kunne gi en grundig analyse om hva Elizabeths dødsfall forteller om minnekulturen i Kenya og Nigeria, er det nødvendig å gå i dybden på det historiske innholdet som både velges ut og fremstilles, men samtidig hvilket innhold som har blitt utelatt. Jeg ønsket å ha anledning til å gå i dybden på det historiske innholdet i minnekulturen til Kenya og Nigeria, og har derfor valgt å avgrense oppgaven til en kvalitativ innholdsanalyse. Jeg har av den samme årsaken valgt å utelukke Sør-Afrika og Uganda, som opprinnelig var en del av oppgavens prosjektskisse. De ble utelatt for å kunne gi og ivareta en detaljert fremstilling av hvilke minner fra fortiden som dødsfallet fremkaller, og implikasjonene de har for Kenya og Nigerias samtid og fremtid.

3.1 Empirisk grunnlag, utvelgelse, og begrensing

Oppgavens formål er undersøke hva Elizabeths død forteller om minnekulturen i Kenya og Nigeria. Debatten om arven og minnene etter Elizabeth og det britiske monarkiet har foregått på tvers av sjangre i det globale medielandskapet, eksempelvis i form av fjernsynsprogram, podkastepisoder og radioprogram. I innsamlingen av datasettet har jeg derfor valgt å forholde meg til ulike typer primærkilder i form av avisinnlegg slik som leserinnlegg, debattinnlegg, kronikker, nyhetsartikler, blogginnlegg og magasinartikler. I tillegg til vanlige folk, er innleggene skrevet av flere ulike aktører, alt fra professorer, journalister, akademikere og forfattere. Felles for avisinnleggene er at de speiler det offentlige rom, og dermed den offentlige debatten om Elizabeth. Dette valget ble gjort på bakgrunn av at aviser gjør det mulig for enhver borger å dele sine argument, meninger og erfaringer i den offentlige sfæren. Jeg oppfattet dette som den mest hensiktsmessige måten å studere argumentene og meningene som kom frem i debatten om Elizabeths arv i henholdsvis Kenya og Nigeria. Det samlede empirisettet vil derfor gjøre det mulig å gi en grundig fremstilling av minnekulturen i landa i tiden etter Elizabeths død.

Valg av nasjoner

Valget av Kenya og Nigeria som hovedfokus stammet fra den rike empirien som var tilgjengelig. I innsamlingen samlet jeg som nevnt inn empiri fra flere nasjoner, men basert på funnene ble det klart at Kenya og Nigeria tilbød et bredt og omfattende spekter av material, relevant for å undersøke dødsfallets påvirkning på minnekulturen. Landa er i tillegg valgt på

bakgrunn av deres betydelige koloniale historie med Storbritannia.⁸³ Forbindelsen ga grunnlag for å undersøke reaksjonene på dødsfallet og hvordan dette påvirket minnekulturen i landa. De har begge blitt formet av koloniseringen, men på ulike måter, og analysen får mulighet til å gi innsikt i hvordan den koloniale arven preget samfunnet. Det kulturelle mangfoldet i både Kenya og Nigeria representeres samtidig gjennom etniske grupper og gjorde de velegnede for å utforske hvordan ulike grupper forholdt seg til dødsfallet og tolket fortiden i samtiden. Dette gjorde det mulig å fange opp varierte perspektiv og reaksjoner innenfor de ulike kulturelle rammene.

Geografisk sett representerer Kenya og Nigeria både Øst- og Vest-Afrika, samt ulike kolonityper, noe som ga en god representativitet og muliggjorde generalisering av studiens funn i en større geografisk kontekst. Valget av geografisk variasjon bidro til å inkludere ulike stemmer og perspektiv i analysen av hvordan fortiden benyttes i samtiden, som går på tvers av geografiske grenser. Videre, med henholdsvis det største (Nigeria) og det sjette største (Kenya) innbyggertallet på det afrikanske kontinentet, har landa betydelig innflytelse og representasjon av afrikansk kultur.⁸⁴ Det gjenspeiles i medielandskapet, der deres innflytelse på regionale diskurser er med på å sette dødsfallet på dagsorden. Det ga prosjektet muligheten til å forstå hvordan mediedekningen var med på å forme det kulturelle minnet om dronning Elizabeth etter dødsfallet.

Kriterier for utvalg

For å finne og velge ut empiri benyttet jeg meg av søkemotoren Google for å forenkle innsamlingsprosessen. Jeg har spisset meg inn på artikler skrevet i enten Kenya eller Nigeria, men i noen tilfeller har aktørene uttalt seg gjennom andre aviser som ikke ligger i landa. Jeg fant fort ut at det i perioden etter dødsfallet ble skrevet en betydelig stor andel om ulike lands erfaringer til Elizabeth og det britiske imperiet. For å få en håndterbar tekstmengde begrenset jeg innsamlingen fra tiden rett etter dødsfallet og helt frem til tiden rundt 1-års markeringen av monarkens bortgang. Selv etter denne tidsbegrensningen var tekstmengden uhåndterbar, og etter nærmere orientering i materialet bemerket jeg meg et tydelig skille mellom de som sørget og de som ikke sørget over dødsfallet. Jeg valgte derfor å begrense meg til å kun fokusere på aktørene som ikke sørget, samtidig som de ytret seg kritisk mot Elizabeth og det britiske monarkiet. Denne avgrensningen gjorde tekstmengden håndterbar, og ivaretok en interessant,

⁸³ Den koloniale historien er kort oppsummert i kapittel 1.2.1 og 1.2.2.

⁸⁴ Statista, «Population in Africa, by Country 2023», åpnet 12. mars 2024, <https://www.statista.com/statistics/1121246/population-in-africa-by-country/>.

kontroversiell og utfordrende bruk av minner og fortid hos aktørene. Som tidligere nevnt var ulike avisinnlegg et kriterium for studieobjektet. Et annet viktig utvelgelseskriterium ble dermed at forfatterne av avisinnleggene uttrykket kritiske synspunkt mot Elizabeth og det britiske imperiet. Dette sikret et variert datasett med utgangspunkt for å kunne gi en grundig analyse med variert bruk av fortidsreferanser og minner på tvers av geografiske grenser.

Innsamlingsprosess

På Google benyttet jeg meg av systematiske søk for å finne tilfredsstillende empiri. Jeg skrev inn søkeordene under og startet prosessen med å finne og velge empiri:

- Queen Elizabeth + death + criticism + Kenya
- Queen Elizabeth + colonialism + Kenya
- Queen Elizabeth + imperialism + Kenya
- Queen Elizabeth death + anger + Kenya

De samme søkeordene ble brukt i den nigerianske debatten, men *Kenya* ble byttet ut med *Nigeria*. På Google gir et søk som «Queen Elizabeth + death + criticism + Kenya» omtrent 4,1 millioner resultater. På grunn av søkeord som *imperialism*, *colonialism* og *criticism* i kombinasjon med *Queen Elizabeth* fikk jeg opp en del artikler som omhandlet personlige skandaler og andre kritikkverdige forhold knyttet til Elizabeth og den britiske kongefamilien. Dette er trolig fordi den britiske kongefamilien er av stor interesse for mange i populærkulturen. Det har ført til at jeg i første omgang måtte forholde meg til tittelen og artikkelens ingress, noe som i hovedsak avgjorde hvilke artikler jeg klikket meg inn på og lagret. Søkeordene bidro til å målrette innsamlingen mot sentrale tema for studien. Fordelen med denne type innsamling var at artiklene kom fra relativt like ståsted, og ivaretok empirisettets representativitet for å gi et godt svar på problemstillingen. Søkeordene tok videre høyde for å ivareta en variasjon i datasettet og samtidig gi et nyansert og kritisk bilde på minnekulturens utvikling i Kenya og Nigeria etter Elizabeths dødsfall.

Da jeg hadde funnet tilfredsstillende artikler benyttet jeg meg videre av søk i avisenes egne søkemotorer. Dette gjorde at jeg fant artikler med lignende tematikk publisert i den samme avisen, eksempelvis *The Standard* i Kenya. Mange av artiklene jeg undersøkte kom i tillegg med knagger som ledet til lignende tematikk i form av «read more stories tagged with»:⁸⁵

⁸⁵ Rasna Warah, «Kenians Are Not Mourning the Queen», *The Elephant*, 24. september 2022, <https://www.theelephant.info/op-eds/2022/09/24/why-kenyans-are-not-mourning-the-queen/>.

- *British Empire*
- *Colonialism*
- *Mau Mau*
- *Queen Elizabeth II*

Dette førte til at jeg, manuelt, sorterte aktuelle artikler gjennom kjedesøk og inkluderte artikler basert på knagger som eksempelvis nevnt ovenfor. I nærlesingen av aktuelle artikler fant jeg referanser til andre aktører som skrev om forholdsvis lik tematikk. Det var hovedsakelig to måter å finne empiri på som igjen ledet til ny empiri. 1) Artikkelen refererte til andre artikler på samme nettside, og 2), forfatteren refererte til andre aktørers synspunkt i debatten etter Elizabeths dødsfall. Et eksempel var i nettavisen *Nigerian Tribune* hvor forfatteren viste til en annen aktørs ståsted, og slik fant jeg, i noen tilfeller, interessant empiri. Denne type innsamling var i utgangspunktet problematisk, da informasjonskapslene på nettsiden kan brukes til å gi meg mer av den samme tematikken, noe som egentlig er med på å «svekke» representativiteten. I mitt tilfelle har dette derimot styrket representativiteten og forenklet innsamlingen, ettersom jeg kun var interessert i de aktørene som ytret seg kritisk til Elizabeth og imperiet etter dødsfallet. Innsamlingsprosessen har i tillegg krevd en viss selektivitet, hvor jeg har måttet ekskludere noen artikler som tok for seg de samme minnene og fortidsreferansene. Selektiviteten har imidlertid sikret at empirisettet inneholdt en variert og dynamisk minnebruk, innenfor aktørenes kritiske ytringer, og dannet et godt grunnlag for å kunne besvare problemstillingen på best mulig vis.

Empiriens begrensninger

For å finne tilfredsstillende empiri har jeg vært innom flere ulike sjangertyper, og evaluert hvor egnet de var til å besvare problemstillingen. I første omgang sonderte jeg flere meldingsutvekslinger på Twitter/X. Der oppdaget jeg en stor motstand fra vanlige mennesker som var kritiske til afrikanske statslederes positive omtaler og minneord til Elizabeth. Kommentarfeltet på Twitter var egnet empiri, men informasjonen ble ikke gjengitt i media om hvilke konsekvenser dronningens dødsfall fikk. Personene i kommentarfeltet mente at de offisielle kunngjøringene var et angrep på kulturarven til afrikanske nasjoner. Oppgavens empirisett ble naturligvis preget av dette, og en stor del av befolkningens meninger ble ikke representert i debatten som fant sted i media.

Jeg har så langt det lot seg gjøre, forsøkt å finne empiri skrevet av kenyanske og nigerianske aktører. I enkelte tilfeller har jeg supplert med artikler som ikke er forfattet av lokale aviser,

men mediehus i Vesten. Disse artiklene ble likevel inkludert fordi de tydeliggjorde og viste til lokale aktørers kritiske uttalelser rettet mot Elizabeth og imperiet. Selv om forfatteren hadde en annen nasjonalitet, formidlet de kenyanske og nigerianske menneskers meninger om Elizabeths død. Det finnes også ett tilfelle der jeg måtte supplere med en ikke-kenyansk avis som refererte til en professor i afrikansk historie. Professoren fremhevet likevel stemmene og fortiden de kenyanske reaksjonene var forankret i. Til tross for at dette var en åpenbar begrensning, valgte jeg likevel å inkludere disse for å fange aspekter av minnekulturen de implisitt formidlet, og slik ble de relevante for analysen. I dette perspektivet bidro artiklene til å utfylle debatten og gjenspeilte de delene av den kenyanske og nigerianske minnekulturen jeg ønsket å undersøke.

Den siste begrensningen til datasettet var at det kun inkluderte artikler skrevet på engelsk. I både Kenya og Nigeria finnes det lokale språk, og det ble sannsynligvis skrevet en betydelig mengde om Elizabeths død og reaksjonene i tiden etter, på disse språkene. Begrensningen til engelskspråklige kilder kan være noe som har ført til at interessante perspektiv og uttrykk fra de lokale samfunnene, der andre skriftspråk benyttes, har blitt utelatt. En viktig påminnelse om datasettet er at det ikke evnet å registrere hele bredden av reaksjonene etter dødsfallet, men det greide likevel å fange en god og representativ del av den tilgjengelige informasjonen på engelsk. For at jeg skal kunne ha mulighet til å besvare problemstillingen på best mulig vis, ble derfor avisartikler på engelsk den mest hensiktsmessige empirien.

3.2 Presentasjon av empirisettene

I denne delen av kapittelet vil jeg gi en kort kontekstualisering av empirien, for deretter å presentere datasettet jeg har benyttet meg av for å analysere oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Empirisettene vil bli presentert i form av tabeller, systematisert etter datoen de ble publisert.

3.2.1 Presentasjon av empirisett én, Kenya

Artiklene i dette empirisettet gjenspeiler dyptgående diskusjoner om Kenyas forhold til kolonitiden og arven etter Elizabeth og britisk imperialisme. Artiklene ble publisert kort tid etter monarkens dødsfall og preges av et turbulent og traumatisk forhold til fortiden. Felles for alle artiklene er at dødsfallet fungerte som en katalysator for å kaste lys over Kenyas historiske relasjoner til Storbritannia, og mediehusene ga et grundig innblikk i de dynamiske følelsene i den kenyanske debatten. Flere av artiklene ble inkludert da de videreførte reaksjonene som originalt stammet fra sosiale medier. Derfra frontes et behov om å vurdere den traumatiske kolonitiden, med dødsfallet som anledning til å belyse de historiske hendelsenes påvirkning på

dagens Kenya. Empirisettet til Kenya består av totalt 17 artikler, og oppsummeres i tabellen under.

Tabell 1: Presentasjon av det kenyanske empirisettet.

Empirisett Kenya			
Dato:	Tittel:	Forfatter:	Publisert i:
10.09.2022	«The Queen's Death Sparks Sadness in Kenya, but Also Memories of Brutal Colonialism»	Tim Cocks & Ayenat Mersie (Reuters)	THE GLOBE AND MAIL
11.09.2022	«Let's keep our mourning of the Queen brutally honest»	Joyce Nyaro	Nation
11.09.2022	«Africa: Queen Elizabeth II's Death Sparks Mixed Feelings Across Africa»	Isaac Kaledzi	Deutche Welle
11.09.2022	«Calls in Kenya for UK to Return Resistance Leader's Head»	RFI	RFI
11.09.2022	«Dismantle the Commonwealth: Queen Elizabeth's Death Prompts Reckoning with Colonial Past in Africa»	Mukoma Wa Ngugi	Democracy Now
13.09.2022	«In Africa, Not Everyone mourns Queen Elizabeth II»	Avisens redaksjon	Africa News
13.09.2022	«For Africans, Queen Elizabeth and the British Empire Are Inseparable»	Chris Olaoluwa Ògúnmodédé,	World Politics Review
13.09.2022	«Talai Clan Wants Britain to Return Koitalel Samoei's Skull for Decent Burial»	Tom Matoke	Nation
14.09.2022	«Death of Queen Elizabeth II Prompts Debate about the Monarchy's Legacy, Future»	Kiara Alfonseca	ABCNews
14.09.2022	«A Ruthless Heritage: Queens Death Met with Grief and Anger in Kenya»	Edinam Sablah	The Ghana Report
19.09.2022	«Kenya's Unfinished Business with Colonization»	Rose Lukalo	Baraza Media Lab
24.09.2022	«Why Kenyans Are Not Mourning the Queen»	Rasna Warah	The Elephant
26.09.2022	«The Mau Mau 70 Years on: The British Monarchy's Violent Role»	Adele Walton	The New Arab
27.09.2022	«OPINION: Why Should We Forget Our Pain and Absolve Queen Elizabeth of Her Role in the Destruction of Africa?»	Mukanzi Musanga	OpenDemocracy
19.10.2022	«The Death of Queen Elizabeth and Half-Full Glass of Colonialism»	John Wahome	The Standard
12.11.2022	«'I Cannot Mourn': Former Colonies Conflicted over Queen Elizabeth II's Death»	The Standard	The Standard

03.08.2023	«How Racial Bias Pushed a Trade Unionist to Mau Mau»	Tom Jairo	The Star
------------	--	-----------	----------

3.2.2 Presentasjon av empirisett to, Nigeria

Det nigerianske empirisettet har flere fellestrekk med det kenyanske, og speiler en intens debatt om arven etter britisk imperialism som følge av Elizabeths dødsfall. Artikkene i dette datasettet ble publisert i et enda kortere tidsrom etter dødsfallet, og består av totalt 11 artikler, presentert i tabellen under:

Tabell 2: Presentasjon av det nigerianske empirisettet.

Empirisett Nigeria			
Dato:	Tittel:	Forfatter:	Publisert i:
09.09.2022	«I Won't Cry Over the Death of a Violent Oppressor'»	Bindu Bansinath	The Cut
09.09.2022	«Outrage as Nigerian-Born Professor Wishes Queen Elizabeth II 'Excruciating' Death»	The Nation	The Nation
10.09.2022	«Cloud of colonialism hangs over Queen Elizabeth's legacy in Africa»	Stephanie Busari	CNN
11.09.2022	«Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».	Festus Adedayo	Tribune Online
11.01.2022	«Queen Elizabeth's Crown Not Her Own - Uju Anya»	Gbenga Oloniarian	Punch Newspaper
13.09.2022	«Queen Elizabeth II: Neither Saint nor Sinner»	Reuben Abati	Premium Nigeria Times
14.09.2022	«Uju Anya on the Queen, Jeff Bezos and the Family History behind Her Tweet»	Andrew Lawrence	The Guardian
15.09.2022	«Queen Elizabeth Was Not Nigeria's Problem»	Niran Adedokun	Punch Newspaper
15.09.2022	«Professor Uju Anya Explains Queen Elizabeth Comments on Podcast»	Snejana Farberov	NY Post
13.11.2022	«What Queen Elizabeth II's Death Exposes about Nigeria»	Tijani Abulkaber	Nigeria Applied Worldwide
19.09.2023	«South-East Group, Alaigbo Knocks Adamu Garba Over Call To Rename Nigerian University, UNN After Queen Elizabeth»	Sahara Reporters	Sahara Reporters

Til gjengjeld er artiklene fra Nigeria noe mer dyptgående enn flere av artiklene fra det kenyanske settet. På denne måten utfyller empirisettene hverandre og gir et solid og grundig innblikk i hvorfor dronningens dødsfall er så komplisert for aktørene. I dette tilfellet fungerte

dronningens død også som en katalysator for å reflektere rundt landets koloniale fortid der de viste en åpenhet for å utfordre forståelsen av Elizabeth. I det nigerianske datasettet tok samtidig enkelte av forfatterne opp professor Uju Anyas publiseringer på Twitter/X, og videreførte tematikken inn i det offentlige nyhetsbildet. På denne måten har også forfatterne av det nigerianske empirisettet videreført reaksjoner på dødsfallet som originalt utartet seg på Twitter/X.

3.3 Analysemetode

For å analysere hvordan aktørene i Kenya og Nigeria forholdt seg til fortiden i debatten etter Elizabeths dødsfall var det, som nevnt innledningsvis i kapittelet, nødvendig å gå i dybden på det historiske innholdet forfatterne valgte ut og benyttet seg av. Overordnet klassifiseres oppgaven som et casestudie og som presentert tidligere i dette kapittelet, finnes det en betydelig mengde empirisk materiale tilgjengelig. Derfor har det vært avgjørende å avgrense oppgaven til en kvalitativ analyse, og videre velge en analysemetode som kunne hente ut informasjon fra empirien, uten at det kompliserte fremgangsmåten, samtidig som det var gjennomførbart i tråd med oppgavens ordomgang. Jeg vurderte analysemetoder i form av narrativanalyse og diskursanalyse, men etter å ha gjennomført innsamlingsprosessen av empirien, hvor jeg satt igjen med en betydelig mengde data, samt problemstillingens føringer, konkluderte jeg med at en kvalitativ innholdsanalyse ville være best egnet for å besvare problemstillingen på best mulig måte.

I *Three Approaches to Qualitative Content Analysis* redegjør Hsieh og Shannon for tre ulike tilnærminger til kvalitativ innholdsanalyse.⁸⁶ I første omgang er metoden kjennetegnet ved at den ønsker å skape ny kunnskap og forståelse om studieobjektet det forskes på. Dette skjer gjennom en subjektiv fortolkning av tekstdataen. Empirien tolkes gjennom en prosess bestående av koding og indentifisering av mønstre og tema i datamaterialet, og skaper dermed en kontekstuell betydning av teksten der språk og kommunikasjon ilegges mening.⁸⁷ Hsieh og Shannon konkluderer med at innholdsanalyse er en mangfoldig analysemetode med tre litt ulike tilnærminger. 1) *Teoridrevet innholdsanalyse*, en analysemetode som anvender eksisterende teori som et rammeverk for å lede innsamling- og analyseprosessen med forhåndsdefinerte teoretisk begrep og rammer. 2) *Summativ innholdsanalyse* retter fokus på kvantiteten og måling av innhold i form av identifiserte nøkkelord og empiriens innhold. Denne tilnærmingen benyttes

⁸⁶ Hsiu-Fang Hsieh og Sarah Shannon, «Three Approaches to Qualitative Content Analysis», *Qualitative health research* 15, (2005): 1277–88, <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>.

⁸⁷ Hsieh og Shannon, «Three Approaches», 1278.

ofte når det er behov for å sammenligne og generalisere funn, og sikter seg inn på å systematisk telle og måle bestemte element i innholdet. 3) *Konvensjonell innholdsanalyse* på sin side etablerer og utvikler kategorier fra datasettet, uten faste og bestemte teoretiske føringer. Konsekvensen blir at kategoriene selv får oppstå fritt fra empirisettet, og metoden benyttes når det er nødvendig å forstå fra klare og teoretiske rammeverk i utforskningen av nye områder.⁸⁸

Det er 3) *konvensjonell innholdsanalyse* jeg har valgt for å beskrive hvordan Elizabeths dødsfall påvirker minnekulturen i Kenya og Nigeria. Denne typen innholdsanalyse blir vanligvis brukt for å gi ny innsikt om et fenomen der kategoriseringer kan oppstå naturlig, og er nyttig i studien av minnekulturen kort tid etter dødsfallet til Elizabeth. Denne tilnærmingen tillot meg å gå i dybden av sammenhengene i studien, uten å bli begrenset av forhåndsdefinerte teoretiske begrep. Studiet av minnekultur er som vi så i teorikapittelet følsomt for tidsendringer, og selv om minnestudier allerede har fått en god del oppmerksomhet, er det fremdeles en del element ved fenomenet som det ikke har blitt viet tilstrekkelig med forskning til. I lys av en så markant hendelse som Elizabeths død, ga metoden rom for å utforske den delte forståelsen av dronningen der jeg kunne identifisere forskjellige perspektiv, reaksjoner og narrativ som kan være til stede i samfunnet. På denne måten fikk jeg fordype meg i empirisettene og la ny innsikt om landenes minnekultur emigrere.⁸⁹ Basert på funnene og kategoriseringene vil relevant teori bli tatt opp i oppgavens drøftingsseksjon.

Metodiske utfordringer

Forskeren som bruker en kvalitativ metode, må være klar over at forskning aldri kan bli 100% objektivt eller fri for verdier.⁹⁰ Konvensjonell innholdsanalyse gir stor frihet til den som forsker. Det kan føre til at forskerens subjektivitet blir for dominant, der hans eller hennes egne tolkninger kan påvirke valg av tema og kategorier, og videre få konsekvenser for resultatenes pålitelighet og gyldighet. Jeg har forsøkt så godt det lar seg gjøre å være objektiv, men analysen vil fremdeles være preget av min verdensforståelse, mitt syn på Elizabeth og det britiske imperiet, samt mine verdier. En så signifikant hendelse som Elizabeths dødsfall setter preg på enkeltindivid, og i dette tilfellet er jeg en del av dette med mine egne minner fra høsten 2022. Dette er elementer som kan være med på å prege analysens resultater og påvirke dens objektivitet.

⁸⁸ Hsieh og Shannon, «Three Approaches», 1279.

⁸⁹ Hsieh og Shannon, «Three Approaches», 1279–80.

⁹⁰ Vivi Lisbeth Nilssen, *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren* (Oslo: Universitetsforlaget, 2012), 26.

Jeg har selv vært ansvarlig for innsamlingen og tolkningen av empirien, samt bearbeidelsen av datamaterialet i forskningsprosjektet. Det betyr at funnene i prosjektet på ingen måte vil kunne anses som det eneste korrekte svaret, men heller fremstå som et plausibelt og akseptabelt svar. For å komme frem til tolkninger har jeg måttet stille gode spørsmål og ha en vilje til å hente ut tilfredsstillende informasjon fra empirisettet. For å ivareta analysens pålitelighet og gyldighet har jeg lest og tolket empirisettene nøye, flere ganger over lengre tid. På denne måten har jeg forsøkt å sikre at fortolkningen av aktørenes fortidsvisjoner skal forbli objektive.

En annen kritikk mot metoden, er at oppgaven kun retter fokus mot de som ytret seg kritisk mot Elizabeth og det britiske monarkiet. Det gjør at deler av det «store bildet» forsvinner, da det fantes flere mennesker i Kenya og Nigeria som sørget og ga sine kondolanser i forbindelse med dødsfallet. Selv om metoden har sine klare begrensninger, er den fremdeles meget godt egnet til å besvare problemstilling på best mulig måte. Det gir meg muligheten til å dykke dypt ned i aktørenes minner og fortidsreferanser, og virkelig undersøke hvordan samspillet mellom fortiden de refererer til «gjenskaper» nye fortellinger om kolonitiden i nåtiden, som påvirker deler av samfunnet i Kenya og Nigeria den dag i dag.

Neste kapittel er strukturert på bakgrunn av det metodiske grunnlaget jeg har gjort rede for, og valg av metode har gjort det mulig å kategorisere funn i empirisettet, som videre vil bli analysert gjennom en systematisk tilnærming. I drøftingsdelen av oppgaven vil relevant teori bli trukket inn for å drøfte og synliggjøre hva funnene beretter om den kenyanske og nigerianske minnekulturen etter Elizabeths dødsfall og hvorfor det kulturelle minnet etter henne er så komplisert.

4.0 Analysekapittel

I analysen av empirien vil jeg utforske hvilken fortid og hvilke minner aktørene benytter seg av, samt hva slags funksjoner denne bruken har. For å strukturere analysekapittelet vil jeg benytte meg av to forskningsspørsmål med formål om å klargjøre problemstillingen og sette søkelyset på empirien jeg har valgt. Forskningsspørsmålene lyder:

- Hvilken fortid og hvilke minner er det aktørene benytter seg av?
 - En nødvendig presisering her er at det vil være kategoriseringer i form av minner eller hendelser.
- Hvilke funksjoner har minnebruken og fortidsreferansene?

Empirien består i all hovedsak av to ulike debatter med flere likhetstrekk fra henholdsvis Kenya og Nigeria. Samtidig skiller de seg ut ifra hvilken fortid det refereres til. Derfor vil det være naturlig å analysere hvert land hver for seg. Det vil si at jeg i første omgang vil analysere debatten i Kenya etter forskningsspørsmål én, for deretter å bruke funnene for å analysere funksjonen til fortiden, jamfør forskningsspørsmål to. Nigeria vil bli analysert på samme måte, og analysekapittelet vil ta for seg debattene hver for seg, i rekkefølgen Kenya og Nigeria.

Hver debatt kan isolert sett forstås som et bidrag til å påvirke det kulturelle minnet etter Elizabeth og det britiske imperiet. I tiden etter dødsfallet kan en skimte konturene av en ny etablering som heller mot en formalisering av det kenyanske og nigerianske narrative om Elizabeth og imperiet. Debattene bærer ikke bare en mening i dagens samfunn, men de fremkaller videre minner om kolonitiden og det britiske imperiet. Aktørenes ulike tilnærminger til Elizabeth vil da variere ut ifra hvilke behov og interesser partene har i samtiden. Det er dermed gunstig å se til Jan Assmann sin teori om kulturelle minner, samt Hoskins redegjørelse av hvordan digitale plattformer i samspill med *memory of the multitude* er med på å danne kulturelle minner, sammen med de resterende begrepene fra kapittel 2.3, som sentrale pilarer for analysen.⁹¹ Det vil kunne danne et godt grunnlag for å svare på forskningsspørsmålene reist innledningsvis.

4.1 Analyse av den kenyanske debatten

Innledningsvis i kapittelet ble det nevnt jeg først vil presentere funnene av de ulike aktørenes bruk av fortid og minner i de ulike debattene, for deretter å redegjøre for hvilken funksjon denne bruken har. Etterpå vil jeg analysere og kategorisere funnene opp mot forskningsspørsmålene.

⁹¹ Begrepene ble introdusert i kapittel 2.3 *Analytiske kategorier*.

Dette forteller om hvorfor de bruker fortiden og minnene på den måten de gjør, og vil følgelig være knyttet opp mot forskningsspørsmål to.

I denne delen av analysen vil jeg presentere funnene mine gjennom etablerte kategoriseringer, som viser fortidsreferanser i de kenyanske debattene, og ytterligere beretter om hvilke minner dronningen representerer i samtiden. I en debatt der aktørene fremhever kenyansk minnekultur blir naturligvis Kenyas historie et sentralt knutepunkt. Ut ifra de historiske referansene brukt i debatten, har jeg etablert kategoriene *1952-1960, årene da Mau Mau-opprøret fant sted, Manglende unnskyldning og anerkjennelse for koloniale forbrytelser, Ikke-kenyanske historiske referanser og Bruk av personlig minner*. Felles for dem er at britisk imperialisme, tortur, slaveri, rasisme og folkemord går igjen og skaper en rød tråd hos aktørene i de ulike debattene. Kategoriene blir viktige ettersom de skaper et holdepunkt mellom vår samtid og den fortiden aktørene refererer til. De blir videre brukt for å vise hvordan Elizabeth, som et kulturelt minne på det britiske imperiet, fremkaller minner om en vond og traumatisert fortid som tidligere britisk koloni.

4.1.1 1952-1960, årene da Mau Mau-opprøret fant sted

I analysen av fortid- og minnebruk i den kenyanske debatten er det naturlig å begynne ved starten til Kenyas uavhengighet, nemlig Mau Mau-opprøret i 1952. Her har jeg samlet utdrag av aktørenes henvisninger til opprøret, som hovedsakelig deler oppfatningen om at dronningens dødsfall utvilsomt har satt i gang nye samtaler om arven etter britisk imperialisme og kolonial utnyttelse. Aktørenes fortidsreferanser antyder at to fortellinger om Elizabeth og det britiske imperiet begynner å ta form etter dødsfallet. Selv opplever aktørene en fortelling fra Vesten om Elizabeth og imperiet som de mener er preget av romantiserende minner om dronningen, og storheten og makten imperiet en gang hadde. På den andre siden nyanserer aktørene den kenyanske fortellingen der de har Mau Mau-opprøret, sammen med minnene om de falne i opprøret i fokus. De kaster lys over den kollektive smerten som leges etter det brutale styret til imperiet. Det er minnene i denne fortellingen som vekker interesse for å utforske utviklingen av den kenyanske minnekulturen, og i kjølvannet av dødsfallet til Elizabeth minnes og reflekterer aktørene over britisk tilstedeværelse i Kenya.

I *The Star* betegnes Mau Mau-opprøret som glemt historie med to ulike forståelser, én kenyansk og én britisk. Tom Jairo skriver at:

‘Mau Mau’ was a rallying cry in response to these and other grievances, reflecting a desire for the white man to ‘Get out’ and let Kenyans live freely in the land of ‘Our grandfathers’. The British had their own definition: ‘Civil

disobedience', casting it as a barbaric reaction by savages to civilisation attempts. Which set the stage for a brutal response that persecuted mostly innocent Kenyans, details of which remained covered up for half a century.⁹²

Den kenyanske oppfatningen av Mau Mau-opprøret kan tolkes som et ønske fra tidligere generasjoner om å leve i fred uten innblanding fra den hvite (britiske) mann. Ønsket kan forstås som at folket i Kenya den dag i dag idealiserer og heltegjør de som kjempet for landets frihet, og at de derfor ikke må glemmes. Den britiske oppfatningen på sin side, fremhever hvordan kolonistene både så og oppfattet motstandsbevegelsen som sivil ulydighet, med hensikt om å rettferdiggjøre undertrykkelsen de utførte. Den barbariske reaksjonen i sitatet refererer til de britiske tiltakene som ble utført for å bekjempe opprøret, noe som preger aktørene når de refererer til fortiden og minnene i tiden etter dronningens død.

I *Why Kenyans Are Not Mourning the Queen* innleder Rashna Warah kritiske blikk på hvordan BBC og andre Vestlige medieselskaper dekket dronning Elizabeths dødsfall og begravelse, nesten som om det var en global tragedie. Hun understreker hvordan «The coverage reeked of British exceptionalism, as if what happens to Britain and its royal family is of immense significance to the entire world».⁹³ Videre skaper Warah en forbindelse mellom dronningen, det britiske imperiet og kolontiden når hun skriver «There seems to be a general sense of amnesia surrounding the Queen Elizabeth and her rule, especially the horrors her empire was unleashing in many parts of the world when she ascended to the throne in 1952».⁹⁴ Forfatteren viser til en følelse av amnesi og total glemsel om Elizabeth og hennes styre, spesielt når det gjelder den negative rollen dronningen og imperiet spilte i Kenya og andre koloniers historie. Warah refererer til en vond fortid i året 1952, der imperiet med Elizabeth som nytt overhode, påførte grusomheter i Kenya da de brutalt slo ned på Mau Mau-opprøret ved eksempelvis å sende frihetskjemperne til konsentrasjonsleirer for så å torturere dem. Hun mener at mediedekningen fra Vesten om dronningens død bidro til å undertrykke og vanskeliggjøre den traumatiske arven etter det britiske imperiet. Warah understreker videre et behov om å få frem nye perspektiv fra kenyansk historie, som hun oppfatter at mangler i Vestens dekningen av dødsfallet.

Flere av aktørene som ikke sørger, trekker hovedsakelig frem Mau Mau-opprøret og Elizabeths manglende anerkjennelse av forbrytelsene begått over den åtte år lange kampen mot britiske

⁹² Tom Jalio, «How Racial Bias Pushed a Trade Unionist to Mau Mau», *The Star*, åpnet 26. september 2023, <https://www.the-star.co.ke/news/big-read/2023-08-03-how-racial-bias-pushed-a-trade-unionist-to-mau-mau/>.

⁹³ Rasna Warah, «Why Kenyans Are Not Mourning the Queen», *The Elephant*, 24. september 2022, <https://www.theelephant.info/op-eds/2022/09/24/why-kenyans-are-not-mourning-the-queen/>.

⁹⁴ Warah, «Why Kenyans Are Not Mourning the Queen».

myndigheter. Adele Walton refererer til en fortid preget av grov kolonial utnyttelse fra britisk side:

Just months after Elizabeth II came to reign, British colonialists introduced detentions camps and implemented the torture, rape, castration and killing of tens and thousands of people. The very same lodge in which the Queen learned of her father's death, later became the site where British colonial soldiers gunned down Kenyan Mau Mau freedom fighters.⁹⁵

Waltons bruk av fortidsreferanser trekker frem hvordan det britiske imperiet, med Elizabeth som overhode, etablerte konsentrasjonsleirer i Kenya for å bekjempe opprøret. Hun etablerer konturene om en traumatisk fortid ved å bruke ord som «tortur», «voldtekt», «kastring» og «drap» av kenyanere i deres kamp for løsrivelse fra det britiske imperiet. Fortidsreferansene understreker hvordan dronningen, som symbol på imperiet, vekker en fortid preget av britisk utnyttelse, brutalitet og vold. Slik lykkes Walton i å skape en kobling mellom dronning Elizabeth, det britiske imperiet og de kollektive- og kulturelle minnene fra Mau-Mau opprøret som dronningens dødsfall bringer frem i samtiden i Kenya.

I *Dismantle the Commonwealth: Queen Elizabeth's Death Prompts Reckoning with Colonial Past in Africa* skapes det en direkte forbindelse mellom dronning Elizabeth og konsentrasjonsleirene knyttet til Mau Mau opprøret. Selv om det ifølge historikeren Caroline Elkins er noe uklart om nøyaktig hvor mye dronningen personlig visste om konsentrasjonsleirene i Kenya, tydeliggjøres det likevel at seriøse forbrytelser som tortur og misbruk ble begått under hennes regjeringstid. Denne arven er noe det britiske monarkiet må ta stilling til, og Elkins understreker videre at «her picture hung in every detention camp in Kenya as detainees were beaten in order to exact their loyalty to the British crown».⁹⁶ Faktumet er at et bilde av dronningen hang i hver konsentrasjonsleir, samt at innsatte ble utsatt for fysiske overgrep og påtvunget lojalitet til den britiske kronen. Det er med på å illustrere den symbolske rollen dronningen spilte for å opprettholde og ivareta makten i Kenya. Forbindelsen mellom dronningen og konsentrasjonsleirene tydeliggjør og fremhever arvene som preger det komplekse forholdet Kenya har til dronningen, samt hvordan erfaringene fra fortiden er med på å prege det kulturelle minnet om henne og den kollektive hukommelsen i Kenya i dagens samfunn.

⁹⁵ Adele Walton, «The Mau Mau 70 Years on: The British Monarchy's Violent Role», *The New Arab*, åpnet 25. september, <https://www.newarab.com/opinion/mau-mau-70-years-british-monarchys-violent-role>.

⁹⁶ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth».

I *A Ruthless Heritage* vekkes ikke bare kollektive minner om hvordan britiske soldater behandlet det kenyanske folket under Mau Mau-opprøret, men også hvordan britene forsøkte å skjule og ødelegge offisielle dokument med informasjon om den brutale måten de slo ned på opprøret:

During her reign, British soldiers committed extensive atrocities against Kenyans at the peak of the Mau Mau uprising between 1952 and 1960. About 1.5 million people were forced into concentration camps where they were subjected to torture, rape, and other violations. Reports later showed the British had made collaborated efforts to destroy and hide official records of their brutal crackdowns.⁹⁷

Ifølge Sablah tyder det på at var en bevisst innsats fra britisk side om å skjule sporene av de voldelige tiltakene som ble utført mot kenyanerne under opprøret, slik at denne informasjonen aldri skulle se dagens lys og følgelig bli kjent for offentligheten. Selv om det er vanskelig å knytte Elizabeth direkte opp mot sporskjulingen, er det likevel mulig å lage en kobling da hendelsene fant sted under dronningens regjeringstid. Derfor blir det, ifølge motstandere av imperiet, naturlig å se forbindelsen som en del av det historiske narrative Storbritannia og Kenya deler. Gjennom sin lange tid på tronen blir Elizabeth en symbolsk figur på imperiet, og dødsfallet hennes vekker kollektive og kulturelle minner om Mau Mau-opprøret, som fører til diskusjoner i dagens samfunn om de brutale hendelsene som fant sted i Kenya fra 1952-1960.

I tillegg til Sablah fremhever også Alfonseca gjennom Elkins hvordan det britiske imperiet forsøkte å skjule sine spor etter behandlingen av Mau Mau-opprøret. Hun sier i et intervju at «The successive prime ministers – from Churchill on down – lied to Parliament, lied to the public, covered all this stuff up».⁹⁸ Sitatet understreker hvordan flere britiske statsministere, inkludert Churchill, løy for Parlamentet og offentligheten med hensikt om å dekke over og skjule overgrepene begått under Mau Mau-opprøret. Det faktumet at disse minnene løftes frem i kjølvannet av Elizabeths død, fremhever aktørenes behov om å ta stilling til historien og den romantisendere fremstillingen av Elizabeth og det britiske imperiet de mener Vesten formidler.

Elkins viser videre til at England erklærte unntakstilstand i årene 1954-1960, og at det er i denne perioden britene:

exacted extraordinary torture, forced labor, punishment, starvation, in order to get the detainees and those who were detained in emergency villages to renounce their allegiance to Mau Mau, to adopt their allegiance back to the

⁹⁷ Edinam Sablah, «A Ruthless Heritage: Queens Death Met with Grief and Anger in Kenya», *The Ghana Report* (blog), 14. september 2022, <https://www.theghanareport.com/a-ruthless-heritage-queens-death-met-with-grief-and-anger-in-kenya/>.

⁹⁸ Kiara Alfonseca, «Death of Queen Elizabeth II Prompts Debate about the Monarchy's Legacy, Future», *ABC News*, åpnet 25. september 2023, <https://abcnews.go.com/International/death-queen-elizabeth-ii-prompts-debate-monarchys-legacy/story?id=89587093>.

British and to the crown and to Her Majesty, in order to be released from the camps and to become, as they considered themselves to be, quote-unquote, the “British civilized subjects.” And so, that’s at the heart of both Mau Mau, what they are demanding, and the British government.⁹⁹

I unntakstilstanden minnes hun og videreformidler de ekstreme metodene som ble brukt for å få fangene til å gi opp støtten til Mau Mau-bevegelsen og heller sverge sin troskap til Storbritannia, den engelske kronen og dronning Elizabeth. Dersom dette skjedde, hevder Elkins at fangene ble løslatt og sett på som «siviliserte britiske borgere» og dermed frie menn. Elkins bruker fortiden for å vise en kobling om minnene som er knyttet opp mot unntakstilstanden, de mørkere sidene ved koloniseringen og den lidelsen mange familier opplevde. Dette gjør det vanskelig for flere kenyanere å separere dronningen fra det britiske imperiet i dagens samfunn.

Hun trekker også frem hvordan britene ble tatt på fersk gjerning i det som mange kenyanere minnes som Hola-massakren. Dette anses som slutten på Mau Mau-opprøret der den britiske regjeringen valgte å forlate og avkolonisere Kenya i 1963. Det skjedde konsekvent etter at britene ble tatt på fersk gjerning for å ha forvoldt 11 krigsfanger til døden i Hola-fangeleiren. Elkins forklarer hvorfor akkurat denne hendelsen er viktig og skiller seg ut:

what’s different about this — it wasn’t an exceptional moment, but what’s difference about this is they get caught red-handed, and they can’t explain it away. There’s a huge uproar in Parliament about this. It is explained to the queen by then-Prime Minister Harold Macmillan that this was an unfortunate incident based upon the actions of quite minor officials, when, in fact, of course [...] that this was the long — the end of a long pattern, six years of brutal torture, murder and starvation tactics, along with forced labor, in these camps of Kenya.¹⁰⁰

I sitatet understrekes det at dette ikke var en isolert hendelse i Kenyas fortid, men en del av et lengre mønster av med brutal og systematisk britisk tortur i form av drap, sultstrategier og tvangsarbeid i konsentrasjonsleirer som pågikk i løpet av de åtte årene Mau Mau-opprøret varte. Det viktigste poenget i sitatet er at nå kunne ikke den britiske regjeringen bortforklare eller benekte det som skjedde i konsentrasjonsleirene, slik de hadde for vane å gjøre tidligere. Elkins viser hvordan Mau Mau-opprøret og Hola-massakren har forårsaket et historisk og kollektivt traume i Kenya, der disse hendelsene nå er i ferd med å bli en enda viktigere del av Kenyas historie i den postkoloniale verden. I anledningen dronningens dødsfall blir det naturlig at aktørene setter søkelys på det faktum at Kenya sin selvstendighet ble født i det de mener var et blodbad, hvor de argumenter for at Elizabeth og den britiske regjeringen hadde et overordnet ansvar.

⁹⁹ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth».

¹⁰⁰ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth».

En annen aktør, Rose Lukalo, fremhever hvordan deler av det kenyanske folk tok til orde på Twitter for å vise sin avsky og motvilje til å sørge over dødsfallet:

Kenyan on Twitter, #KOT, have been aggressive and unapologetic in their refusal to mourn Queen Elizabeth II. Biliious criticism of the Queen, and the United Kingdom she reigned over, greeted news of her death revisiting the horrors of Kenya's concentration camps under colonial rule, and the torture and executions that were carried out by the British.¹⁰¹

En kan tydelig se konturene av det som virker å være en solid form for kollektiv hukommelse blant flere kenyanere på Twitter/X, anerkjent av emneknaggen «KOT» som i denne konteksten refererer til brukeren @KenyanOnTwitter. Den kollektive bevisstheten og minnene spiller en avgjørende rolle for hvordan aktørene minnes landets historie. Sitatet konstaterer og fremhever en motvilje til å ikke sørge over dødsfallet, som igjen blir forankret i en sterk holdning forankret i en kollektiv hukommelse og kollektive minner basert på hendelsene i Mau Mau-opprøret. Slik skaper aktørene et uttrykk for en kollektiv hukommelse, formet av flere traumatiske hendelser fra fortiden der Elizabeth og imperiet forenes.

I nyere tid har det blitt anslått at flere tusen kenyanere mistet livet, og estimert at så mye som 1,5 million mennesker ble fengslet, torturert, sultet og henrettet i konsentrasjonsleirer drevet av britene.¹⁰² Aktørene argumenter for at Mau Mau-opprøret med andre ord burde være en helt sentral del i debatten etter dronningens dødsfall. Det fremstår likevel ikke slik, og den kenyanske korrespondenten, Joyce Nyairo, forsøker å formalisere fortellingen om Elizabeth når hun refererer til en fortid i 1952, som for resten av verden har vært usynlig:

In the colony, unseen by the rest of the world, Britain was creating a hell that went beyond the seven years of the emergency. Concentration camps, dubious trials, looting, rape, torture, mutilations, massacres and hangings, were all done with such impunity that it was clear there was no will from the palace to stop any of it. The brutality still haunts us.¹⁰³

Nyairo aktualiserer fortiden og viser hvordan sårene fra kolonitiden og Mau-Mau-opprøret fremdeles preger Kenya den dag i dag. Joyce gjenforteller minnene fra den «usynlige» fortiden og blir dermed en viktig inkludering i narrativet om Elizabeth som i stor grad dominerer i resten

¹⁰¹ Baraza Media Lab, «Kenya's Unfinished Business with Colonization», *Baraza Media Lab*, 19. september 2022, <https://barazalab.com/kenyas-unfinished-business-with-colonization/>.

¹⁰² Chris Olaoluwa Ogúnmòdédé, «For Africans, Queen Elizabeth and the British Empire Are Inseparable», *World Politics Review* (blog), 13. september 2022, <https://www.worldpoliticsreview.com/british-empire-colonialism-queen-elizabeth/>.

¹⁰³ Joyce Nyairo, «Let's keep our mourning of the Queen brutally honest», *Nation*, åpnet 14. november 2023, <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/blogs/let-s-keep-our-mourning-of-the-queen-brutally-honest-3944512>.

av verden. For Nyairo blir dødsfallet dermed en påminnelse om at de brutale hendelsene fra fortiden har vært fortrent for lenge, og at de ikke lenger kan ignoreres.

4.1.2 Manglende unnskyldning og anerkjennelse for koloniale forbrytelser

I denne kategorien vil jeg gjøre rede for hvordan aktørene hevder og fremhever at verken dronning Elizabeth eller det britiske imperiet ikke har anerkjent eller kommet med en unnskyldning for ugjerningene begått i Kenya. Fortidsreferansene i denne kategorien fokuserer primært på generelle referanser til deler av landets historiske kontekst, eksempelvis til slaveri, og det blir dermed sjelden henvist til spesifikke hendelser. Selv om disse referansene ikke er like fremtredende som andre kategorier i dette kapittelet, er fokuset på den manglende anerkjennelsen og behovet for forsoning, likevel en sentral del av debatten som vokste frem i tiden etter dronningens dødsfall. Derfor er det interessant å se på hvordan aktørene bruker disse fortidsreferansene og minnene for å komplisere Elizabeths kulturelle minne og utfordre den etablerte diskursen om dronningen.

En av Kenyas største aviser, *The Standard*, fremhever hvordan det kenyanske folket er delte i sin oppfattelse av dronning Elizabeth. På den ene siden omtalte den da avtroppende presidenten, Uhuru Kenyatta, dronningen som et av de største ikonene gjennom det 20.- og det 21. århundret. Dette skapte reaksjoner, der sinne og misnøye mot Elizabeth og imperiet i hovedtrekk stammet fra vanlige borgere. Noen krevde unnskyldninger for overgrep fra fortiden, blant annet for slaveri, mens andre borgere krevde unnskyldninger i form av noe mer håndfast og konkret som ekte tegn på anger.¹⁰⁴ Dr. John Wahome forsterker dette perspektivet, og hevder at det i Kenya virker å være en felles konsensus om at «many agree that Britain has so far not shown compelling remorse for its rampant past atrocities».¹⁰⁵ Sitatet kaster lys på den utbredte oppfatningen i Kenya om at Storbritannia og Elizabeth ikke har vist tilfredsstillende anger for koloniale forbrytelser begått i landet. Disse synspunktene spiller en sentral rolle i arven etter Elizabeth, og er med på å prege debatten om Kenyas koloniale forbindelser i tiden etter dronningens dødsfall.

¹⁰⁴ The Standard, «‘I Cannot Mourn’: Former Colonies Conflicted over Queen Elizabeth II’s Death», *The Standard*, åpnet 25. september 2023, <https://www.standardmedia.co.ke/world/article/2001455423/i-cannot-mourn-former-colonies-conflicted-over-the-queens-death>.

¹⁰⁵ John Wahome, «The Death of Queen Elizabeth and Half-Full Glass of Colonialism», *The Standard*, åpnet 25. september 2023, <https://www.standardmedia.co.ke/counties/article/2001455610/the-death-of-queen-elizabeth-and-half-full-glass-of-colonialism>.

En annen aktør, Rasna Warah, refererer til en fortid preget av skadene fra koloniseringen. Videre skaper hun en direkte sammenligning mellom den britiske kolonitiden, Elizabeth og hennes manglende anerkjennelse av skaden som medførte:

Those who know the psychological, social and economic damage that colonisation caused in their countries have been vocal about Queen Elizabeth's failure to acknowledge the harm her empire inflicted on colonised subjects, or even to issue an apology.¹⁰⁶

Kritikken dreier seg hovedsakelig om at de som er bevisste på de negative aspektene ved kolonisme har uttrykt kritikk over at Elizabeth og det britiske monarkiet burde greid å utstede en formell unnskyldning til de som har fått kjenne på de brutale sidene ved koloniseringen. Fortidsreferansen til kolonisering blir brukt for å skape en dimensjon i debatten, som implisitt fremhever at Elizabeth var klar over hvilke interesser hun valgte å prioritere. I dette perspektivet ser vi en klar sammenheng mellom Elizabeth og minnene fra kolonitiden som vekkes til live etter hennes dødsfall. I denne konteksten blir det naturlig for flere kenyanere å vise sin forakt og motstand mot det britiske kongehuset og imperiet som Elizabeth representerte og fremdeles representerer, også i dagens samfunn.

Mukoma Wa Ngugi stilte seg i likhet med Wahome og Warah spørrende til den kulturelle arven og minnekulturen Elizabeth etterlot i Afrika. Nettstedet *africanews* fanget opp og gjenga Ngugis innlegg fra Twitter/X:

If the queen had apologized for slavery, colonialism, and neo-colonialism and urged the crown to offer reparations for the millions of lives taken in her/their name, then maybe I ... would feel bad,[...].As a Kenyan, I feel nothing. This theater is absurd.¹⁰⁷

I sitatet refererer ikke Ngugi til én enkelt hendelse fra fortiden, men han peker implisitt på mangfoldet av minner, jf. *multitude of memory* som kenyanske mennesker bærer på etter den britiske koloniseringen. Minnene i sitatet er bygget opp av og representert ved slaveri, kolonisering og neo-kolonisering. Han understreker at det ikke er én handling som skaper behov for unnskyldning og anerkjennelse for millionene av menneskeliv imperiet har på samvittigheten, men snarere et bredt spekter av minner knyttet til blant annet slaveri, som underbygger behovet for forsoning. Dermed viser han ytterligere hvordan det britiske imperiet, representert ved dronning Elizabeth, har satt dype spor i den kenyanske minnekulturen. Poenget hans blir følgelig sterkt knyttet opp mot kulturarven etter Elizabeth i Kenya, og Ngugi

¹⁰⁶ Warah, «Why Kenyans Are Not Mourning the Queen».

¹⁰⁷ AfricaNews, «In Africa, Not Everyone Mourns Queen Elizabeth II», *Africanews*, 13. september 2022, <https://www.africanews.com/2022/09/13/in-africa-not-everyone-mourns-queen-elizabeth-ii/>.

tydeliggjør hvordan minnene gjør det vanskelig og komplisert for kenyanere å ta stilling til og sørge over dødsfallet og akseptere det vestlige narrativet om dronningen i dagens samfunn.

Nandi-folket i Kenya tar det hele et steg lenger og krever at Storbritannia leverer tilbake hodeskallen til stammelederen Koitael Arap Samoei. Stammen refererer til en krig fra 1895-1905 som til slutt endte med at Samoei ble myrdet av en britisk offiser, der hodeskallen hans ble fraktet til London som et trofe, hvor den fremdeles befinner seg.¹⁰⁸ Minnene om Samoei, som kenyanske historikere baserer seg på, refererer til en fortid der «British colonial authorities lured Samoei to a meeting in October 1905 ostensibly to negotiate a truce but instead he and a number of fellow warriors were shot dead».¹⁰⁹ Radio France Internationale skriver videre hvordan dronningens dødsfall skaper et behov for forsoning hos Nandi-folket:

But as the world is mourning the passing of Queen Elizabeth II maybe now is the right time to implore the British government to do what is only right -- return the head of Koitalel Samoei and issue an apology publicly to the people of Nandi.¹¹⁰

Stammen hevder at det eneste rette å gjøre i kjølvannet av dødsfallet, er å levere tilbake hodeskallen slik at en prosess om forsoning kan finne sted. Sitatet illustrerer den dype forbindelsen Kenya i dag har til kolonitiden og hvor sterkt behovet for å ta et oppgjør med fortiden er. De kollektive minnene som vekkes til live av fagfolk, på vegne av Nandi-folket, understreker ikke bare historiske sår fra kolonitiden, men viser også hvordan Elizabeths dødsfall legger til rette for en symbolsk kamp for rettferdighet i nåtiden. Hodeskallen representerer dermed ikke bare det individuelle tapet i stammen, men forgrener seg i det kollektive traumet som er med på å forme dagens debatt om britisk kolonisering i Kenya. Det er interessant å merke seg at materialitet knyttes til hodeskallen. Den brutale fortiden blir assosiert med et objekt, og hodeskallen tilegnes videre noe mer enn en diskurs om hvilke oppfatninger folk har. Sagt med andre ord så manifesterer minnene om det britiske imperiet seg i hodeskallen.

4.1.3 Ikke-kenyanske historiske referanser

I denne kategorien refererer aktørene til andre deler av verdenshistorien for å skape et narrativ som de håper kan utfylle det dominerende narrativet de mener Vesten har. De ikke-kenyanske historiske referansene fungerer som et grunnlag for å skape en bredere forståelse og

¹⁰⁸ Tom Matoke, «Talai Clan Wants Britain to Return Koitalel Samoei's Skull for Decent Burial», *Nation*, 13. september 2022, <https://nation.africa/kenya/counties/nandi/talai-clan-wants-britain-to-return-koitalel-samoei-s-skull-3946854>.

¹⁰⁹ RFI, «Calls in Kenya for UK to Return Resistance Leader's Head», *RFI*, 11. september 2022, <https://www.rfi.fr/en/africa/20220911-calls-in-kenya-for-uk-to-return-resistance-leader-s-head>.

¹¹⁰ RFI, «Calls in Kenya for UK to Return Resistance Leader's Head».

sammenligning av uretten og lidelsene som oppstod i Kenya under den britiske kolonitiden. På samme måte som i kapittel 4.1.2 er det ikke alle fortidsreferansene som kan bli knyttet opp mot spesifikke historiske hendelser. Noen av fortidsreferansene i dette kapittelet vil også være basert på generelle beskrivelser av den historiske konteksten som ligger bak.

Christopher Olaoluwa Ogunmodede skriver at på tvers av det afrikanske kontinentet ble Elizabeths død møtt med varme kondolanser og nostalgiske tilbakeblikk fra flere afrikanske presidenter, blant annet i Nigeria og Uganda. Her avdekkes et interessant skille mellom det ledere i Afrika uttrykker og det som sirkulerer blant folk flest på sosiale medier. Presidentene hevdet å tale på vegne av medborgerne sine, noe Ogunmodede beskriver som en stor overdrivelse:

That is an exaggeration, though, as indicated by much of the conversation offline as well as on social media platforms like Twitter. If anything, Elizabeth's death reopened old wounds and caused many in Africa—but also in India, Ireland and elsewhere—to openly reflect on the scars left behind by the enslavement, violence and theft that characterized British imperial rule. So while the encomiums and condolences were pouring in, many Africans took the moment to recall the brutality and dehumanization visited upon them by a nation Elizabeth symbolically incarnated and in the name of an institution she headed.¹¹¹

Til tross for de varme kondolansene peker Ogunmodede på at mange borgere fra andre land i Afrika og ellers i verden brukte anledningen til å huske og minnes de negative sidene ved britisk imperialiststyre, inkludert slaveri, vold og tyveri. I dette tilfellet viser Ogunmodede til erfaringene India, Irland og det afrikanske kontinentet som helhet, har til kolonisering og det britiske imperiet. Ved å vise til andre gruppers kollektive, kommunikative og kulturelle minner konstaterer han at motstand mot imperiet ikke er et kenyansk fenomen, men et behov flere kolonier virker å ha til felles. Det er interessant hvordan fellesskapet utvides og inkluderer Kenya i en større gruppe. Det kulturelle minnet om Elizabeth får et annet perspektiv der det blir utvidet og globalisert, i motsetning til de mer kollektive minnene fra Kenya om Mau Mau-opprøret. Ogunmodede skaper en direkte kobling mellom flere koloniland på tvers av kontinenter, som igjen har koblinger til ulike erfaringer med dronningen og britisk imperialisme. Disse minnene baserer seg på en ideologi om hvit raseoverlegenhet, der den hvite manns evne til å styre stod i sentrum. Dermed er det ikke bare den grusomme behandlingen av mennesker i Kenya som står i fokus. Ogunmodede låner narrativene fra India, Irland og andre afrikanske kolonier for å tydeliggjøre at Kenyas erfaringer med kolonisme ikke er et enkelt tilfelle, men en del av et større bilde i den historiske koloniale konteksten. Parallellene til andre

¹¹¹ Ògúnmodédé, «For Africans, Queen Elizabeth and the British Empire Are Inseparable».

land viser hvordan minnene om det britiske imperiet er multidireksjonelle og deles på tvers av geografiske og kulturelle grenser.¹¹²

Den kenyanske forfatteren Shailja Patel tok til orde på Twitter/X og publiserte og sidestilte konsentrasjonsleirene med sovjetiske Gulager: «Some survivors of rape, castration, starvation, forced labour, and torture in Britain's colonial gulag in Kenya are still alive», noe som raskt ble fanget opp og gjengitt av nyhetsbyrået allAfrica.¹¹³ Sitatet beskriver hvordan flere av frihetskjemperne overlevde voldtekter, sult og tortur i imperiets koloniale «Gulager». Imperiets konsentrasjonsleirer og Gulagene i Sovjetunionen er ikke de samme, men Patel bruker likevel ordet for å sidestille grusomhetene begått i sovjetiske Gulager med forbrytelsene det britiske imperiet begikk konsentrasjonsleirene i Kenya. Her refererer Patel til en vond fortid, og hun «låner», i tråd med Rothbergs teori om multidireksjonelle minner, ordet Gulag for å tydeliggjøre og understreke narrativet hun forsøker å etablere. I et postkolonialistisk perspektiv er det derfor interessant å lese sitatet som et multidireksjonelt minne påvirket av flere kollektive og kulturelle fremstillinger fra Sovjetunionens fortid, hvor Gulag er med på å prege oppfatningen og forståelsen av imperiets konsentrasjonsleirer i Kenya i den dag i dag.

Patel er ikke alene om å låne narrativ og multidireksjonelle minner for å sidestille konsentrasjonsleirer i Kenya med umenneskelige historiske hendelser fra 1900-tallet. Adele Walton viser hvilke minner konsentrasjonsleirene i Kenya vekker ved å trekke linjer til Hitler og nazismen. I sitatet under sidestiller hun de britiske konsentrasjonsleirene med de nazistiske fangeleirene etablert under andre verdenskrig:

The British did not stop there. They imprisoned more than 100,000 innocent people in detention camps, subjecting many to torture, sexual abuse, forced labour and malnutrition, in conditions that have been compared to the concentration camps used under Hitler.¹¹⁴

Walton skaper en direkte parallell mellom de britiske fangeleirene og de nazistiske konsentrasjonsleirene. Hitler og nazismen i seg selv er med på å vekke minner om Nazi-Tyskland og har videre forbindelser til tanker om rasisme, imperialisme og tanken om den ariske rasens overlegenhet. Minnene som løftes frem i kjølvannet av nazismen inkluderer den forferdelige behandlingen jødene fikk i konsentrasjonsleirene, basert på ideologien om at den hvite rasen var best rustet til å styre. Implisitt i sitatet kan man tolke at sidestillingen av konsentrasjonsleirene vekker minnene i ideologiene om raseoverlegenhet, som igjen appellerer

¹¹² Rothberg, *Multidirectional Memory*», 4–6.

¹¹³ Isaac Kaledzi, «Africa: Queen Elizabeth II's Death Sparks Mixed Feelings Across Africa», 11. september 2022, *DW*, <https://www.dw.com/en/queen-elizabeth-ii-s-death-sparks-mixed-feelings-across-africa/a-63072995>.

¹¹⁴ Walton, «The Mau Mau 70 Years On».

til den hvite manns byrde. Waltons sammenligning vekker ikke bare minner om brutaliteten i konsentrasjonsleirene, men hun fremhever også hvordan ideologier basert på rase og dominans har manifestert seg i ulike epoker i historien. Dermed skaper Elizabeths dødsfall et utgangspunkt for å ta stilling til og konfrontere arven etter kolonitiden og konsekvent formalisere og nyansere minnene om kolonitiden med imperialismens ringvirkninger som fremdeles preger Kenya den dag i dag.

4.1.4 Bruk av personlige minner i den kenyanske debatten

I denne kategorien trekker aktørene frem ulike personlige og kommunikative minner basert på sitt eget opphav, egne erfaringer eller hendelser i egne liv. Dette skjer når de tar stilling til den historiske arven dronning Elizabeth etterlater seg. Aktørene reflekterer omkring hvilke minner og hvilken fortid dødsfallet kaster lys over.

I *Why Africans can't mourn the death of a colonial queen* trekker Mukanzi Musanga frem kommunikative minner som stammer fra hennes kenyanske bestefar. Bestefaren, Mukanzi Miheso, ble sendt til Burma (dagens Myanmar) for å kjempe på vegne av den britiske regjeringen under andre verdenskrig. I sitatet under skriver Musanga hvordan Mihesos erfaringer med det britiske imperiet endret bestefaren for alltid:

My grandfather Miheso lived until 2013, and I knew him well. He recalled his Burmese experience as one of endless horror, bloodshed and death, in which he witnessed friends and fellow countrymen fall to bullets, disease or starvation, only to be left, sometimes where they died, in the rainy forests of that foreign land. He made it back home, but was haunted, traumatised and changed forever.¹¹⁵

De kommunikative minnene har et personlig preg og Musanga bruker dem for å få frem hvordan bestefarens hennes opplevde det som grufullt å bli sendt til Burma under andre verdenskrig på vegne av den britiske regjeringen. Han vitnet om hvordan landsmenn falt for så å bli liggende på slagmarken i et fremmed land, langt hjemmefra. Miheso var en av de få som overlevde, men Musanga gjengir bestefarens personlige minner for å vise hvordan minnene fra krigen i Burma hjemsøkte, traumatiserte og endret han for alltid. Selv om det ikke er en direkte og klar kobling mellom Mihesos minner fra Burma og dronning Elizabeth, er det likevel noe som har vært med på å prege bestefarens og Musangas verdensoppfattelse, der krig, død, og lidelse har satt sterke og traumatiserende spor. Det er tydelig at Elizabeths dødsfall kan utløse følelser og minner hos Musanga. Den store mediedekningen som skjedde når en offentlig monark av Elizabeths

¹¹⁵ Mukanzi Musanga, «OPINION: Why Should We Forget Our Pain and Absolve Queen Elizabeth of Her Role in the Destruction of Africa?», *openDemocracy*, åpnet 25. september 2023, <https://www.opendemocracy.net/en/5050/queen-elizabeth-death-africa-colonial-brutality-genocide/>.

størrelse dør, forsterker det og vekker sorgen i de vonde erfaringene bestefaren hadde med imperiet. Dermed er det rimelig å si at dødsfallet vekker minner om bestefarens traumer og tap i Burma, og slik blir det allikevel en kobling mellom dronningens dødsfall og bestefarens personlige minner, gjengitt som et kommunikativt minne av Musanga.

Mukoma Wa Ngugi viser til sine personlige minner om onklene hans for å understreke at det er absurd at tidligere kolonier burde sørge over Elizabeths dødsfall. Den ene onkelen var døv og den andre delaktig i Mau Mau-opprøret. I sitatene under viser Ngugi hvordan minnene om Mau Mau-opprøret fremdeles lever i det personlige domenet:

My uncle was deaf. He was asked by British soldiers to stop. Of course he did not hear them. They shot him dead. My other uncle was in the Mau Mau. My grandmother hid bullets for him. Colonialism happened to real people. It is absolute madness to expect us to mourn the queen.¹¹⁶

Videre skriver han:

Yeah. So, what I've been thinking about over the last few days is how my family got affected — right? — got affected by British colonialism. Right? And so, yeah, in my tweet, I mentioned about my uncle, who was deaf. He couldn't hear the soldiers, you know, the British soldiers, so they shot him. And also, my other uncle, who was in the Mau Mau, you know, in the Kenya Land and Freedom Army.¹¹⁷

Sitatene over gir et innblikk i hvordan Nugugis personlige- og kommunikative minner, samt erfaringene med britisk kolonisme i Kenya gjenopplives av dronningens dødsfall. Minnene fremhever sterke og negative assosiasjoner til imperiet. Selv om sitatene i dette tilfellet heller ikke knytter Elizabeth eksplisitt opp mot imperiet, kan man likevel understreke at Ngugi viser forakt mot Elizabeth og det engelske monarkiet basert på de personlige historiene og kommunikative minnene som deles. Minnet om den døve onkelen som ble skutt og drept bidrar til en følelse av urett og bitterhet mot kolonimaktens handlinger. Dermed vekker dronningens død negative assosiasjoner til det britiske imperiet med Elizabeth som overhode. Det faktum at den andre onkelen var aktiv i kampen for kenyansk frihet viser samtidig at Ngugis familie har et sterkt mostandsforhold mot Elizabeth, den britiske regjeringen og kolonisme. Derfor blir det vanskelig for han å sørge i anledning dronningens dødsfall. Basert på konfliktene han viser til, og det historiske traumet minnene refererer til, blir det derfor viktigere for Ngugi å bidra i den kenyanske debatten der han kaster lys over uretten og lidelsene som til nå har ligget mørklagt i den historiske skyggedalen av hendelser som ikke huskes.

¹¹⁶ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth».

¹¹⁷ Democracy Now, «Dismantle the Commonwealth».

98 år gamle Gitu Wa Kahengeri var 17 år gammel da han ble med i motstandsopprøret mot britene i 1952. Han bruker personlige minner for å fremheve hvordan dronningens dødsfall tydeliggjør viktigheten av å huske forholdene kenyanerne led under i konsentrasjonsleirene:

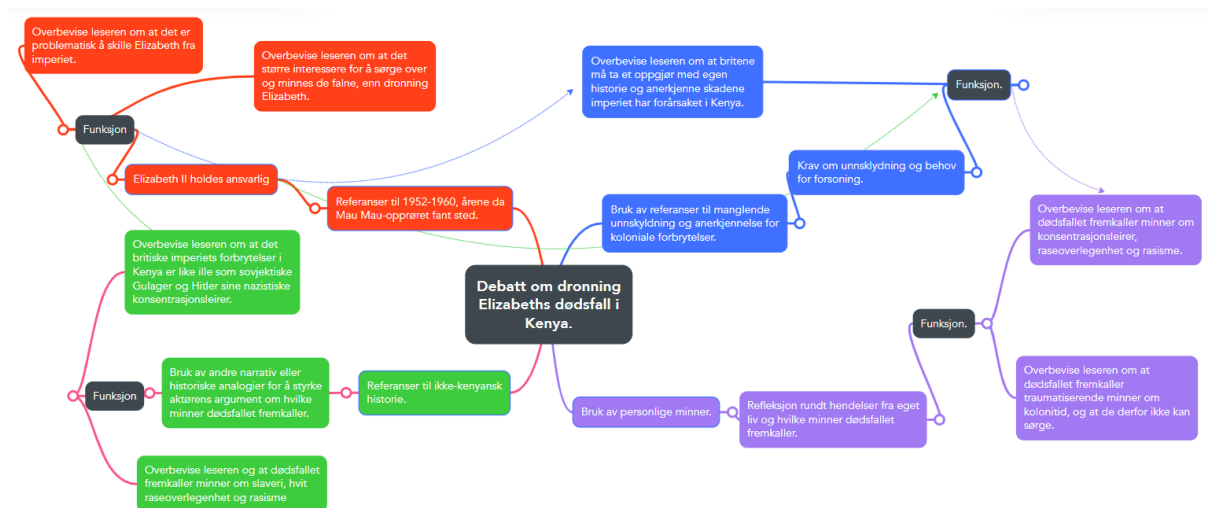
He says he mourns Elizabeth as a human being but won't forget being detained in a camp by British forces, beaten and denied food. They occupied my land, my birthright," he says. "I am not a believer of forgetting, therefore we will say okay you did what you did, you have written a regret letter, if you want to apologize in the future you can do so. But we will not forget, I personally will not forget that I was incarcerated for seven years, I cannot forget, I was put together with my father, I cannot forget I left my children for seven years without food, without education, that I will never forget.¹¹⁸

Hans personlige minner om å bli satt i konsentrasjonsleir for så å bli nektet mat og mishandlet kan knyttes opp mot britiske styrker, som har satt dype spor i hans personlige minne og oppfattelse av britisk imperialisme. Likevel er Kahengeri er en av de få aktørene som skiller mellom å sørge over Elizabeth som person og de personlige minnene han har som enkelt kan bli knyttet opp mot britiske styrker. Han sier videre at de okkuperte hans land og hans fødselsrett, noe som knytter hans personlige minner opp mot tap av fødselsrett og landområder. Dette forsterker den personlige forbindelsen mellom Kahengeri, Elizabeth og det britiske imperiet. Videre trekker han frem hvordan dødsfallet tilrettelegger for motstand mot å glemme de negative konsekvensene britisk kolonisme, der han selv nekter å glemme de lidelsene han og hans familie ble påført, selv om en formell unnskyldning skulle forekomme.

4.1.5 Oppsummering og introduksjon til funksjonen av aktørenes fortids- og minnebruk i den kenyanske debatten

En gjennomgang av debatten til nå vil ta for seg den første funksjonen av hvordan de kenyanske aktørenes bruker fortid og minner. For å simplifisere den omfattende bruken av minner og fortid har jeg systematisert funnene i *Figur 1* på neste side. Hensikten med figuren er primært å belyse hvordan aktørene bruker fortid og minner, mens de utarbeidede funksjonene vil belyse hvorfor aktørene fremstiller fortid og minner på den måten de gjør.

¹¹⁸ The Globe and Mail, «The Queen's Death Sparks Sadness in Kenya, but Also Memories of Brutal Colonialism», *The Globe and Mail*, 10. september 2022, <https://www.theglobeandmail.com/world/article-the-queens-death-sparks-sadness-in-kenya-but-also-memories-of-brutal/>.

Figur 1: Funksjonen til fortidsreferansene i den kenyanske debatten oppsummert. Fargene representerer de ulike kategoriene etablert innledningsvis i kapittelet.

Først og fremst ønsker jeg å redegjøre for hva debatten om dronningens bortgang forteller om minnekulturen i Kenya, og samtidig belyse de konkrete funnene som er presentert i figuren over. Elizabeths død har utvilsomt utløst en debatt om arven etter britisk imperialisme og kolonial utnyttelse i Kenya. Formålet er å gi innsikt i hvordan dronningens død formet minnekulturen og påvirket diskusjonen i det kenyanske samfunnet. I denne debatten argumenterer og redegjør aktørene for sitt ståsted, samtidig som de forklarte hvorfor de stort sett ikke ønsker å sørge over dronningens bortgang.

Utdrag fra de ulike aktørenes ståsted peker på behovet for en formalisert fortelling som kan belyse den kollektive smerten etter imperialistisk styre. De kenyanske aktørene bruker fortiden for å understreke hvordan Elizabeths dødsfall fremkaller minner om slaveri, konsentrasjonsleirer, rasisme, britisk imperialisme, tortur og folkemord. Basert på disse minnene velger flertallet av aktørene en radikal tilnærming til fortiden, der de unngår å sørge eller ta stilling til dronningens død. Det kommer også klart frem at aktørene søker forsoning når de fremhever at det britiske imperiet ikke har anerkjent forbrytelsene begått i Kenya. Dette gjelder spesielt når britene i utgangspunktet forsøkte å skjule ugjerningene begått under Mau Mau-opprøret. En annen fellesnevner blant aktørenes fortidsreferanser er deres negative holdning til både dronningens død og imperiet. Mange av disse fortidsreferansene springer ut fra et ønske om å reflektere over koloniarven, og dermed unngå det Warah og Nyario mener er en form for amnesi eller total glemsel om den brutale styringen til Elizabeth og imperiet i store deler av kolonilandene hun rådet over, som frem til i dag ser ut til å ha vært glemt.

I underkategorien *1952-1960, årene da Mau Mau-opprøret fant sted* finnes referanser til borgerkrigen. Hensikten er å løfte frem den heroiske innsatsen til de menneskene som ofret livet i kampen mot imperialistene. Kontrasten mellom Kenyas streben etter frihet og den britiske oppfattelsen som sivil ulydighet blir tydelig gjennom Tom Jailos fortidsreferanser. Dette bidrar til å forme en kenyansk fortelling som minnes ofrene i opprøret og kaster lys over den kollektive smerten. Fortidsreferansene i debatten står i kontrast til den generelle og romantisierende fortellingen fra Vesten, der det er aktørene selv som skaper diktomien. En annen fellesnevner blant fortidsreferansene i denne kategorien er at Warah og Jailo knytter Elizabeth direkte til opprøret, de holder henne ansvarlig for britenes nedkjempelse og kritiserer dronningens manglende anerkjennelse av hendelsene.

Den kollektive motstanden mot Elizabeth og imperiet blir tydelig demonstrert når KOT bruker Twitter/X medium for å uttrykke avsky og formidle kollektiv hukommelse om Mau Mau-opprøret. Funksjonen til minnebruken er slik at hendelser som Hola-massakren og konsentrasjonsleirene får ny aktualitet, noe som også understrekes av andre aktører i kategorien når de trekker frem slike hendelser som symbol på en traumatisk fortid, når de vurderer om de skal sørge over monarken eller ikke. Underkategorien 4.1.2 avdekker en kompleks dynamikk mellom fortidsreferansene og minnene, og hvordan elementene former den pågående debatten i Kenya. Minnet om Mau Mau-opprøret fungerer som et bærende element i formaliseringen av den kenyanske minnekulturen etter Elizabeths dødsfall, og aktørene bruker fortiden aktivt for å belyse dagens politiske og kulturelle utfordringer knyttet til dronningens kulturelle minne og dødsfall.

I underkategorien *4.1.2 Manglende unnskyldning og anerkjennelse for koloniale forbrytelser* adresseres problematikken knyttet til utilstrekkelig unnskyldning og anerkjennelse fra dronning Elizabeth og den britiske regjeringens side angående koloniale overgrep i Kenya. I dette perspektivet benytter aktørene seg av fortidsreferanser for å sette lys på og kritisere det faktum at en anerkjennelse og unnskyldning mangler. Fortidsreferansene er hovedsakelig karakterisert av generelle henvisninger til landets historiske kontekst, med et spesielt fokus på slaveri, kolonisering og de skadene som oppsto som følge av kolonimakten.

Fraværet av anerkjennelse og unnskyldning skaper et behov for forsoning, noe som fremheves av aktørene Warah og Wahome. De antyder også Elizabeth i løpet av sine 70 år på tronen burde anerkjent dette, men argumenterer for at dronningen heller valgte å prioritere britiske interesser. Kritikken understreker nødvendigheten av en formell beklagelse og forankrer Elizabeths rolle i kolonitiden som en bakenforliggende årsak. Videre tar Wa Ngugi opp den komplekse

dynamikken i den kenyanske minnekulturen ved å adressere mangfoldet av minner relatert til slaveri og kolonisering. Han viser hvordan minnene utgjør en betydelig andel av behovet for forsoning. Nandi-folket på sin side tar alt et steg lenger og hevder at en unnskyldning alene ikke er nok for at forsoning kan finne sted. De krever tilbakelevering av Samoei sin hodeskalle. Dette viser hvordan enkelthendelser fra kolonitiden får ny aktualitet, og fremdeles får konsekvenser for de involverte den dag i dag. Funksjonen til fortidsreferansene plasserer kritikken mot dronningen og motstanden mot det britiske imperiet i en historisk kontekst med spesielt fokus på kolonitiden i Kenya. Aktørene redegjør for sitt standpunkt om å ikke sørge over Elizabeths dødsfall. Samtidig fremmer de et synspunkt om at britisk kolonisering ikke har blitt beklaget tilstrekkelig og aktørenes fortidsreferanser bidrar til å forme et narrativ om arven som dronningen etterlater.

I motsetning til de forrige underkategoriene tar underkategorien, *4.1.3 Ikke-kenyanske historiske referanser*, opp hvordan aktørene anvender minner fra andre deler av verdenshistorien for å likestille hendelsene med uretten som ble begått i Kenya. En av aktørene, Ogunmodede, argumenterer for at Vestens kondolanser var en stor overdrivelse, og hevder at Elizabeths død gjenåpnet gamle sår fra kolonitiden, som igjen ledet videre til refleksjon rundt de negative opplevelsene med britisk imperialisme. Ogunmodede trekker paralleller til Irland, India og store deler av det afrikanske kontinentet for å vise at motstanden mot Elizabeth og imperiet ikke er et isolert tilfelle i Kenya, men felles for flere tidligere kolonier. Det ble etablert en sammenheng mellom koloniland på tvers av kontinenter for å vise hvordan minnene om imperiet er delt på tvers av kontinenter og kulturelle grenser.

Shailja Patel bruker ordet *Gulag* for å sidestille de britiske konsentrasjonsleirene i Kenya av Sovjetunionens Gulager. Hun appellerer til det kulturelle minnet som bor i Gulagene, og ved å bruke ordet forsterker hun narrativet om grusomhetene begått i kolonitiden. Det samme gjør Adele Walton når hun sidestiller konsentrasjonsleirene med Hitlers nazistiske fangeleirer under andre verdenskrig. Forfatterne skaper paralleller mellom behandlingen av mennesker i de ulike situasjonene, og viser hvordan nazismen vekker minner om rasisme, imperialisme og hvit raseoverlegenhet. Ved å låne narrative forsterker de brutaliteten i de kenyanske konsentrasjonsleirene ved å integrere ideologier om hvordan rasedominans har preget Kenya og andre lands historie. Slik fungerer fortidsreferansene som et verktøy for å utvide perspektivet på kolonitiden i Kenya. Minnebruken gir et mer nyansert bilde på arven etter Elizabeth og kolonitiden, og bidrar til å sette lys på den delen av historien som ikke er like kjent.

I underkategorien *4.1.4 Bruk av personlige minner* benytter aktørene seg av personlige og kommunikative minner for å reflektere over hvilke minner og hvilken historisk arv Elizabeth etterlater seg. De tre aktørene deler sine personlige erfaringer for å kaste lys over deres opplevelser knyttet til britisk imperialisme i Kenya, der de uttrykker en motvilje mot å sørge over dronningens dødsfall. Musanga bruker kommunikative minner om bestefarens erfaringer som utstasjonert soldat i Burma som et eksempel på hvordan individuelle traumer kan manifestere seg i og endre en persons livsforløp. Hun knytter bestefarens personlige traumer til Elizabeths død for å vise hvordan dødsfallet utløser følelser og personlig traume hos etterkommerne. Dette gir et personlig og emosjonelt perspektiv på arven etter Elizabeth.

Ngugi på sin side viser til hvordan onklene hans ble direkte påvirket av kolonismen. Det faktum at den ene ble kaldblodig drept og den andre var deltaker i Mau Mau-opprøret tyder på en personlig avsky mot imperiet og Elizabeth. De personlige minnene til Ngugi avdekker ytterligere familietraumer og skaper en forbindelse mellom de personlige historiene og den kollektive motstanden om å ikke sørge. Khahengeri reflekterer på sin side over viktigheten av å bevare minnet om lidelsene han og andre kenyanere opplevde i konsentrasjonsleirene. Han understreker behovet om å unngå glemsel når det gjelder konsekvensene av imperialismen, og hans personlige minner fungerer som et verktøy for å bevare minnet om britisk imperialisme i Kenya. Fortidsreferansene til aktørene utgjør en samlet innsats om å avvise sorgreaksjonene i Vesten, og fremhever nødvendigheten av å huske og konfrontere arven etter imperialismen.

4.1.6 Funksjonen til aktørenes fortids- og minnebruk i den kenyanske debatten

I denne delen av oppgaven vil jeg foreta en analyse av grunnlaget for aktørenes fremstilling av fortiden og minnene knyttet til dronning Elizabeths dødsfall i Kenya. Hensikten er å undersøke hvorfor aktørene forsøker å påvirke leseren til å tro at det er nødvendig å belyse den historiske arven og spesifikke aspekt av minnekulturen dronningen etterlater seg i landet. Ved å analysere fortidsreferansene i debatten kommer det frem ulike strategier aktørene anvender for å forme leserens oppfatning av hvilke minner Elizabeths dødsfall vekker i dagens Kenya. I analysen av fortidsbruken kommer det frem at dronningens minne assosieres med begrep som undertrykkelse, rasisme, slaveri og britisk imperialisme. Den negative fremstillingen av hennes arv, og imperiets påvirkning skaper konturene av en konflikt som synliggjør at problematikken knyttet til kolonisering fortsatt er aktuell og relevant i dagens samfunn. Dette indikerer at dronning Elizabeths død ikke bare blir sett på som en isolert hendelse, men en realitet som tar frem utfordrende spørsmål om Kenyas koloniale fortid og imperialismens implikasjoner på

samfunnet i dag. Ut ifra dette ståstedet har jeg utarbeidet funksjonskategorier som belyser og forklarer funksjonen til minnebruken:

- Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at dronning Elizabeth er et kulturelt symbol på det britiske imperiets forbrytelser i Kenya.
- Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at britene må ta et oppgjør med egen historie og anerkjenne koloniale forbrytelser begått i Kenya.
- Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at dødsfallet gjenkaller traumatiserende minner om slaveri, rasisme og kolonitid.

Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at dronning Elizabeth er et kulturelt symbol på det britiske imperiets forbrytelser i Kenya

I denne delen av analysen vil jeg granske fortidsbruken som argumenterer for ståstedet der aktørene mener Elizabeth er et kulturelt symbol på imperiet. På bakgrunn av funnene har jeg utarbeidet to funksjonskategorier:

- Overbevise leseren om at det er problematisk å skille dronning Elizabeth fra imperiet.
- Overbevise leseren om at det er nødvendig å skape bevissthet om kollektivt traume og synliggjøre den glemte fortiden fra Kenya.

Felles for funksjonskategoriene er at de er forankret i kulturarv som et argument for å utfordre og redefinere de verdiene aktørene mener det vestlige samfunnet fremhevet i tiden etter dødsfallet til Elizabeth. Hensikten er å undersøke hvorfor aktørene ønsker å overbevise leseren om nødvendigheten av å belyse den kulturelle arven og minnekulturen som dronning Elizabeth etterlater seg i Kenya. Som vi har sett handler det ikke nødvendigvis om å beholde den fastsatte arven etter Elizabeth, institusjoner eller eliter, men heller om en kulturell forhandling av kollektive-, kulturelle- og til dels kommunikative minner, samt symbolske objekt i det kenyanske samfunnet. Det bidrar til en konsolidering av identitet og verdier, samtidig som det igjen fremmer en følelse av tilhørighet i det kenyanske samfunnet.

Overbevise leseren om at det er problematisk å skille dronning Elizabeth fra imperiet

Aktørene i denne kategorien fokuserer på Mau Mau-opprøret og ringvirkningene etter opprøret for å understreke hvorfor det både er vanskelig og problematisk å separere dronning Elizabeth fra det britiske imperiet. Warah bruker ordet *amnesia* for å beskrive den kollektive glemselen om at Elizabeth trådte til tronen i 1952 og de påfølgende omstendighetene rundt dronningens styre, med et særlig fokus på brutaliteten hun og imperiet iverksatte i Kenya. I fortidsreferansene sine skaper hun en dermed direkte kobling mellom Elizabeth, Mau Mau-

opprøret og det britiske imperiet. Hun peker videre på at majoriteten av reaksjonene etter dødsfallet hovedsakelig var rettet mot britisk eksepsjonalisme, og argumenterer for at denne tilnærmingen ikke er en representativ fremstilling av Kenyas kulturarv i et globalt perspektiv. Warah hevder videre at arven etter kolonial utnyttelse og imperiets negative handlinger har blitt fortrenget og befunnet seg i stillhetskategorien total glemsel for lenge.

I tråd med Warahs fortidsreferanser blir det klart og tydelig at Elizabeth ikke kan skilles fra de brutale tiltakene som fant sted under hennes regjeringstid. Fortidsreferansene fungerer som bevis for hennes ståsted og påstander, der de illustrerer nødvendigheten av å se dronningens dødsfall i lys av de historiske realitetene som var med på å prege hennes tid på tronen. Minnene og fortidsreferansene tydeliggjør kompleksiteten i å skille dronningen fra tronen og sørge over henne som person, da hennes rolle som symbol på britisk makt og kolonialistisk undertrykkelse blir uatskillelig i den kulturelle konteksten som omgir henne.

Måten Warah fremstiller fortid og minner på, fremhever hendelser fra fortiden som har vært preget av traumatiserende opplevelser fra konsentrasjonsleirer, voldtekter, tortur og andre former for overgrep. Det plasserer henne midt i debatten om arven etter det britiske imperiet, og hun løfter frem minner som tilrettelegger for historier fra kenyanere, som tidligere har vært utelatt. Ved å fokusere på minner om traumatiske hendelser, og legge til rette for postkoloniale stemmer som har erfart denne brutaliteten, bidrar Warah til en bredere forståelse av fortiden. Tilnærmingen hennes utfordrer den romantiserende fortellingen om dronning Elizabeth og det britiske imperiet, og argumentasjonen forsterkes når hun bringer frem minner fra en fortid som ofte har blitt forbigått i stillhet. Minnebruken og fortidsreferansene gir en mye mer nyansert forståelse av imperiets arv, som ikke utelukkende fokuserer på den positive fremstillingen av monarkiet, men inkluderer de negative aspektene ved kolonial utnyttelse. Minnebruken og fortidsreferansene til Warah bidrar dermed til å forme en mer mangfoldig og helhetlig forståelse av kolonitiden og dens påvirkning på det kenyanske samfunnet.

Det faktum at det er vanskelig å skille Elizabeth fra imperiet er også en funksjon man kan ilegge fortidsreferansene til Walton og Elkins. Fortidsreferansene deres bidrar til å belyse den historiske konteksten der dronning Elizabeth blir nært knyttet til handlingene og politikken til imperiet hun representerte. Waltons fortidsreferanser legger vekt på at Elizabeth symboliserte en periode preget av traumatiske elementer inkludert vold, tortur og etablering av konsentrasjonsleirer som strategiske tiltak fra britisk side for å undertrykke Mau Mau-opprøret. I dette lyset fungerer fortidsreferansene hennes som bevis og etablerer videre en sammenheng mellom dronningen, som et kulturelt symbol på imperiet, og den historiske perioden preget av

kolonial utnyttelse. Denne funksjonen illustrerer klart og tydelig at dronningens død vekker minner om et undertrykkende regime og utfordrer de positive fremstillingene og hyllesten dronningen fikk andre steder i verden.

Democracy Now, gjennom bruk av Elkins' uttalelser, bidrar ytterligere til denne funksjonskategorien ved å belyse den påtvungne lojaliteten som var et av flere verktøy britene benyttet seg av i konsentrasjonsleirene. Fortidsreferansene fungerer som bevis, der dronningens rolle for å opprettholde makt, ro og orden i Kenya fremheves gjennom koblingen med bilde av henne som hang i konsentrasjonsleirene. Videre, i forlengelsen av dette perspektivet, er det rimelig å si Elizabeth i stor grad fungerer som et metonym på det britiske imperiet og konsentrasjonsleirene, som det er vanskelig å separere. Dette forsterker oppfatningen av dronningens sentrale rolle i å representere og symbolisere det koloniale herredømmet, som også manifesterer seg i den brutale virkeligheten i konsentrasjonsleirene. Funksjonen blir dermed et viktig bidrag til å styrke argumentet om at det ikke er mulig å skille Elizabeth og imperiet fra hverandre. Både Elkins og Waltons bidrag utfyller og forsterker hverandre, og funksjonen til fortidsreferansene blir tydelig: de problematiserer Elizabeths kulturelle minne og sår tvil over de som velger å renvaske dronningen fra det britiske imperiets negative påvirkning på Kenyas historie.

Overbevis leseren om at det er nødvendig å skape bevissthet om kollektive traumer og synliggjøre den glemte fortiden fra Kenya

I denne kategorien fremhever aktørene hvordan minner om kolonitiden knyttet til Mau Mau-opprøret og andre koloniale forbrytelser spiller en rolle i å problematisere Elizabeths kulturelle minne og forme holdningene til det kenyanske folket i tiden etter hennes dødsfall. Lukalos tilnærming viser hvordan minner knyttet til kolonitiden, Mau Mau-opprøret og andre koloniale overgrep spiller en vesentlig rolle i utformingen av minnekulturen i Kenya etter dronningens død. Hennes referanser til fortiden illustrerer hvordan en betydelig del av den kenyanske befolkningen uttrykker motstand mot å sørge over dødsfallet, og motstanden er forankret i en kollektiv hukommelse med røtter i uretten imperiet forårsaket i Kenya mens Elizabeth var overhode. Slik skaper Luaklo konturene av et narrativ preget av det kollektive traumet, en nåtidig refleksjon av landets historiske arv og hvordan dette er med på å forme befolkningens forståelse av landets kulturarv.

Joyce Nyairo bruker begrepet usett fortid, og legger vekt på konsentrasjonsleirene for å belyse de brutale handlingene som fant sted under kolonitiden. Hun fremhever at disse sidene av historien har blitt forsømt både i Vesten og i internasjonale medier. Nyairo bruker ord som

usynlig med hensikt om å understreke at dronning Elizabeth etterlater seg en mørk arv som har blitt oversett i et globalt perspektiv. Dermed fungerer Nyairos referanser til fortiden som et middel for å fremheve at, til tross for vestlig oppfatning av kolonitiden som en fjern tid, lever traumatiske hendelser fra perioden fortsatt dypt i det kenyanske samfunnet. En ytterligere funksjon av minnebruken er å utfordre ideen om at dronning Elizabeth representerer utelukkende positive minner knyttet til hennes styre av England gjennom utfordrende perioder på 1900-tallet. Dødsfallet blir dermed en katalysator for å aktualisere og sette den koloniale arven på dagsorden, der en får mulighet til å utfordre etablerte forestillinger om hvordan historie blir presentert og forstått. Dette bidrar til å synliggjøre og belyse de mer dystre og mørke aspektene ved kolonitiden, samtidig som det markerer en bevissthet om nødvendigheten av å integrere disse hendelsene i diskusjonen om dronningens død.

Aktørene Musanga, Wa Ngugi og Kahengeri trekker frem sine personlige- og kommunikative minner med røtter i kolonitiden som påvirker deres oppfatning av dronningens død. Minnene blir strategisk brukt for å gi en personlig dimensjon til det kollektive traumet og for å kaste lys over de mørke sidene ved Kenyas historie. Musangas beretning om bestefaren gir et tydelig bilde av konsekvensene av britisk kolonialisme. Det kommunikative minnet gir et konkret bilde på den menneskelige kostnaden av britisk kolonialisme og involvering i andre verdenskrig. Selv om disse minnene ikke er direkte knyttet opp Elizabeth, fungerer de likevel som en symbolsk illustrasjon der Musanga fremhever bestefarens historie, som representerer en bredere del av kenyansk historie og videre gir et ansikt til de glemte lidelsene under kolonitiden. Dronningens død fungerer som en trigger for bestefarens minner som igjen tydeliggjør at traumene er relevante i dagens samfunn.

Ngugi bruker minnene om onklene sine for å argumentere mot tanken om å sørge over dronningens død, og de fungerer som påminnelser om de forbrytelsene som fant sted under Elizabeths tid på tronen. Han illustrerer hvordan britisk kolonialisme påvirket hans egen familie og gir med det ansikt til ofrene av imperialistiske handlinger. Minnebruken hans fungerer som bevis for å hevde at forventningen om sorg er uforenelig med de faktiske erfaringene som han og andre kenyanske familier hadde under britisk imperialisme. For Ngugi blir Elizabeths død et øyeblikk der hans personlige minner vekkes til live, og de fungerer som en påminnelse om de komplekse og smertefulle realitetene som fant sted under kolonitiden.

Kahengeris personlige minner fremhever hvordan dødsfallet til Elizabeth vekker sterke minner om overgrep og urett mot det kenyanske folk. Hans personlige lidelser er noe han aldri vil glemme, selv om det skulle forekomme en formell unnskyldning. Dette understreker behovet

for å huske uretten som skjedde i Kenya i årene som britisk koloni. Å gi et ansikt til de som led under britisk styre er en funksjon som, i likhet med Musanga og Ngugi, kan tilskrives Kahengeris minnebruk. Det faktum at minnene kommer frem i tiden etter dødsfallet gjør at minnebruken fungerer som en refleksjonsprosess, og blir et viktig element i å argumentere for hvorfor det er så nødvendig å skape bevissthet over de delene av historien som til nå har befunnet seg i skyggen. Gjennom Kahengeris bruk av personlige minner kommer det frem en tydelig funksjon om at dronningens død ikke bare handler om enkeltindivider, men vel så mye om å konfrontere og bearbeide de dype kolonisårene som fremdeles leges den dag i dag.

Musanga, Wa Ngugi og Kahengeri sine kommunikative og personlige minner bidrar i sin helhet til å forsterke det kollektive traumet og understreke behovet for å synliggjøre fortiden i Kenya fortalt av kenyanere. Gjennom deres individuelle erfaringer og personlige historier blir kolonitidens konsekvenser iscenesatt og knyttet direkte til Elizabeth. Minnene gir en postkolonial stemme til de som led under dronningens styre og fungerer som kraftige verktøy for å utfordre diskursen om arven etter Elizabeth.

Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at britene må ta et oppgjør med egen historie og anerkjenne koloniale forbrytelser begått i Kenya

I analysen av aktørene som ønsker å overbevise om at britene må ta et oppgjør med egen historie og anerkjenne koloniale forbrytelser har jeg identifisert én funksjonskategori med følgende formål:

- Overbevise leseren om at det er rimelig å rette kritikk mot Elizabeth for manglende anerkjennelse av skadene hennes imperium påførte koloniserte mennesker, samt holde henne ansvarlig for koloniale forbrytelser.

Denne kategorien er todelt, med to litt ulike funksjoner, som gradvis glir inn i hverandre. Flere av fortidsreferansene til aktørene i denne kategorien kan brukes til å adressere mer enn én funksjon. På grunn av ordomfanget til oppgaven er det derimot hensiktsmessig å avgrense analysen av fortidsreferansene til funksjonskategorien som tar sikte på å overbevise leseren om nødvendigheten av å rette kritikk mot Elizabeth for manglende anerkjennelse av skadene hennes imperium påførte koloniserte mennesker og holde henne ansvarlig for forbrytelsene.

Overbevis leseren om at det er rimelig å rette kritikk mot Elizabeth for manglende anerkjennelse av skadene hennes imperium påførte koloniserte mennesker, samt holde henne ansvarlig for koloniale forbrytelser

Wahome, Warah og Ngugi bruker fortidsreferansene for å underbygge argumentet om at verken Elizabeth eller den britiske regjeringen har påtatt seg tilstrekkelig ansvar gjennom formelle unnskyldninger eller anerkjennelser for koloniale forbrytelser. Denne mangelen presenteres som et sentralt tema i debatten om arven etter Elizabeth og fraværet er et sentralt element for hvorfor forsoning til nå ikke har funnet sted.

I første omgang fokuserer aktørene på generelle referanser til kolonisering og slaveri som historiske fenomen, og diskuterer hvilke konsekvenser det har for Kenya. Wahome fremhever at britene ikke har vist tilfredsstillende anger for sine tidligere grusomheter, og antyder at mangelen fra britisk side kan forstås som en neglisjering av de lidelsene kenyanere opplevde under kolonitiden. Det peker videre på at britiske handlinger som tortur, drap og slaveri påførte det kenyanske folk en urett som britene og Elizabeth må holdes ansvarlige for. Den overordnede funksjonen til Wahome blir dermed å vise at britisk taushet oppfattes som respektløs ovenfor kolonialismens ofre og styrker kritikken mot Elizabeth. Den manglende anerkjennelsen brukes som et bevis på et fraværende etisk ansvar og en ikke eksisterende moral hos den britiske regjeringen. Dette forsterker argumentasjonen om at kritikk og ansvarliggjøring er nødvendige prosesser for å adressere historisk urett og legge et grunnlag for forsoning.

På samme måte som Wahome legger også Warah vekt på referanser til kolonitiden og de skadene som fulgte. Kritikken hun retter mot Elizabeth fokuserer spesifikt på at dronningen unnlot å anerkjenne og unnskyldte de sosiale, psykologiske og økonomiske konsekvensene av britisk kolonialisme. Warahs sammenligninger gir kritikken en dypere dimensjon ved å antyde at fraværet ikke bare handler om generelle koloniale forbrytelser, men også om de konkrete skadene som påvirket Kenya under britisk styre. I dette perspektivet er funksjonen hennes å understreke og fremheve forbindelsen mellom Elizabeth, det britiske imperiet/monarkiet og Kenya. Manglende anerkjennelse og unnskyldning anses ikke bare som en naiv historisk forståelse, men som en pågående svikt i å erkjenne og beklage handlingene som forårsaket skadene. Warahs minnebruk og fortidsreferanser bidrar til å styrke argumentasjonen om at Elizabeth burde holdes ansvarlig for koloniale forbrytelser, og at det britiske monarkiet, som en konsekvens av dette, må adressere arven etter imperiet.

Wa Ngugi viser til at flere av de kollektive og kulturelle minnene som sirkulerer i Kenya ikke begrenser seg til én bestemt hendelse, men utgjør en mangfoldig samling knyttet til ulike

epoker, erfaringer og praksiser under kolonitiden. Den komplekse karakteren til minnene utgjør grunnlaget for behovet for forsoning, og Ngugis minnebruk understreker at dette behovet ikke utløses av én enkelt handling, men av et bredt spekter av koloniale praksiser, inkludert slaveri, tortur og konsentrasjonsleirer. Fortidsreferansene reflekterer ønsket om å håndtere urett fra fortiden som strekker seg over flere hendelser. Imidlertid antyder minnebruken også at mangfoldet av minner kompliserer forsoningsprosessen. Dette går ut over å holde britene og Elizabeth ansvarlige for én spesifikk hendelse, og fremhever nødvendigheten av å adressere et bredere spekter av historiske overgrep. Ngugis minnebruk bidrar til å underbygge kritikken mot dronning Elizabeth ved å indikere at ansvaret ikke begrenser seg til én hendelse, men utspiller seg i en større kolonial kontekst, som videre gjør det nødvendig med en mer omfattende anerkjennelse og unnskyldning enn hva som har vært tilfellet til nå.

Den manglende anerkjennelsen fra britisk side konkretiseres når Nandi-folket krever tilbakeleveringen av hodeskallen til deres tidligere leder. Minnebruken fungerer som en symbolsk kamp der hodeskallen tilegnes mening ut over sitt fysiske objekt. Hodeskallen blir et objekt med en vedvarende symbolsk effekt, altså et kulturelt minne, knyttet opp mot historisk urett og koloniale overgrep begått av britene i Kenya. Stammens krav om tilbakelevering av hodeskallen viser at dette ikke handler om et individuelt tap, men symboliserer også de kollektive traumene og kulturelle minnene Nandi-folket har erfart som følge av britiske koloniale handlinger. Kravet til Nandi-folket illustrerer behovet for å forholde seg til kulturarven som dronning Elizabeth etterlater seg og føyer seg inn i en større postkolonial kontekst.

Funksjonene til minnebruken og fortidsreferansene i denne kategorien er primært konstruert for å formidle nødvendigheten av å rette kritikk mot dronning Elizabeth for å oppnå forsoning og anerkjennelse av de koloniale skadene i Kenya. Aktørene trekker referanser til fortiden, bruker minner og viser til egne oppfatninger av kolonitiden som relevant i dagens samfunn for å bygge en sak der Elizabeth holdes ansvarlig for koloniale forbrytelser.

Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at dødsfallet gjenkaller traumatiserende minner om slaveri, rasisme og kolonitid

I analysen av aktørene som forsøker å forsterke egne argumenter ved å vise til andre deler av verdenshistorien, og samtidig sidestille forbrytelsene i Kenya med andre historiske overgrep, har jeg indentifisert to funksjonskategorier med følgende formål:

- Overbevise leseren om at dødsfallet fremkaller minner om slaveri, hvit raseoverlegenhet og rasisme.
- Overbevise leseren om at det britiske imperiets forbrytelser i Kenya er av samme kaliber som sovjetiske Gulager og Hitlers nazistiske konsentrasjonsleirer.

Felles for disse funksjonskategoriene er at de sikter seg inn på å overbevise leseren om nødvendigheten av å vise til andre lands erfaringer med det britiske imperiet, og trekke paralleller mellom minnene som Elizabeths død fremkaller i form av referanser til Gulag-leirer i Sovjet, Hitler og nazismen.

Overbevise leseren om at dødsfallet fremkaller minner om slaveri, hvit raseoverlegenhet og rasisme.

I denne kategorien bruker aktørene minner for å argumentere hvordan dødsfallet fremkaller minner om rasisme, slaveri og hvit raseoverlegenhet. Ogunmodede viser til Irland, India og andre afrikanske kolonier sine erfaringer med britisk kolonisering for å overbevise om at Elizabeths dødsfall ikke bare har lokale implikasjoner, men utløser en global refleksjon over konsekvensene av britisk imperialisme. Han appellerer til andre lands kulturelle minner om det britiske imperiet, og trekker paralleller fra landas kollektive hukommelse og til minnepraksisen som utfolder seg i Kenya. Fortidsreferansene argumenterer implisitt for at behovet om å belyse koloniseringens konsekvenser ikke kan begrenses til Kenya, men er et felles behov flere land fikk etter Elizabeths dødsfall. Bruken av fortidsreferansene og de kulturelle minnene er med på å skape en formbar diskurs, der dynamikken mellom de ulike erfaringene av Elizabeths minne er med på å formalisere diskursen i refleksjonsprosessen som kom etter dronningens død.

Ved å «låne» narrativ på tvers av folkegrupper etablerer Ogunmodede en minnepraksis bygget opp av rasisme, hvit raseoverlegenhet og slaveri. Denne tilnærmingen belyser ikke bare de umiddelbare konsekvensene av britisk imperialisme i Kenya, men plasserer de kollektive og kulturelle minnene i en bredere historisk kontekst. Implisitt i disse minnene foreligger det referanser til hvit overlegenhet med rasistiske undertoner, der de hvite anså seg selv som bedre egnet til å regjere. Narrativene fra de ulike kolonigruppene fremhever rasismens sentrale rolle i koloniale relasjoner, og tydeliggjør hvordan rasistiske ideologier var drivkraften bak britenes imperialistiske handlinger. Dette påvirket folkegrupper på tvers av geografiske og kulturelle grenser, og Ogunmodedes inkludering av India, Irland og andre koloniers erfaringer demonstrerer hvordan minnene om rasisme er multidireksjonelle og ikke kan begrenses til Kenya, men snarere en ideologisk drivkraft som tidligere kolonier fremdeles preges av.

Parallelt trekker Ogunmodede referanser til slaveri, en historisk prosess som ikke bare representerer en abstrakt ide, men en konkret prosess som har formet og fremdeles former koloniene og Kenyas historie. Slaveriets inkludering gir en symbolsk betydning til fortidsreferansene, og fungerer som en metafor for undertrykkelse, rasisme og dehumanisering. Tilnærmingen gir en klar etisk og moralsk dimensjon til Kenyas minnekultur. Ved å redusere «kolonisubjektene» til britisk eiendom, aktualiserer Ogunmodede ikke bare historiske hendelser, men utfordrer og fremhever behovet for moralsk ansvar og etisk refleksjon. Slaveriets historie blir en kraftfull funksjon på den koloniale arven som aktørene i Kenya og andre land ønsker å adressere. Funksjonen er tydeligst når Ogunmodede knytter Elizabeth til imperiets handlinger, der han indikerer at det er en direkte kobling mellom Elizabeth og det britiske imperiet. Dermed blir slaveri- og rasismeaspektet i minnekulturen et verktøy for å uttrykke den historiske tyngden og alvoret som ligger bak koloniale handlinger. Det gir også minnebruken en dypere kontekst, og forsterker argumentene om at dødsfallet, som representert ved dronning Elizabeth i flere anledninger, fremkaller minner om slaveri, hvit raseoverlegenhet og rasisme.

Overbevis leseren om at det britiske imperiets forbrytelser i Kenya er av samme kaliber som sovjetiske Gulager, Hitlers konsentrasjonsleirer og nazismen

Aktørene i denne kategorien understreker hvordan imperiets forbrytelser i Kenya med rette kan sidestilles og sammenlignes med andre overgrep fra verdenshistorien. Patels bruk av det kulturelle minnet om «Gulag» er en form for minne- og fortidsreferanse som sidestiller grusomhetene i de to ulike kontekstene med hverandre. Selv om fellesnevnerne mellom systemene er få, bruker hun likevel «Gulag» for å understreke og tydeliggjøre den alvorlige karakteren av imperialistenes handlinger i konsentrasjonsleirene. Ved å låne begrepet «Gulag», som har en tung kulturell og historisk betydning fra Sovjetunionens fortid, knytter Patel sammen de kollektive og kulturelle minnene fra forskjellige historiske steder. Minnebruken fletter seg inn i og former diskusjonen om arven etter imperiet, og skaper en form for multidireksjonelt minne ved å integrere den kollektive- og kulturelle hukommelsen om Gulag i narrativet om de britiske konsentrasjonsleirene. Minnebruken må forstås som et produkt der Patel bruker andre narrativ for å skape en mer sammensatt, kompleks og nyansert forståelse av hvorfor dronning Elizabeths død vekker så mange reaksjoner og ulike minner.

I likhet med Patel, bruker Walton en lignende strategi når hun sammenligner Kenyas konsentrasjonsleirer med de nazistiske konsentrasjonsleirene fra andre verdenskrig. På samme måte som Gulag, er og Hitler et begrep som kan assosieres med tung historisk og kulturell

betydning fra Nazi-Tysklands fortid. Hennes sammenligning av de to systemene er et forsøk på å forankre de britiske forbrytelsene i en forståelsesramme som allerede er sterkt stigmatisert og assosiert med umenneskelighet. Sammenligningen kan forstås som et forsøk på å appellere til kulturelle minner om Nazi-Tyskland gjennom historiske referanser til Hitler og konsentrasjonsleirene under andre verdenskrig. Nazismen og holocaust har universell betydning og er symbolske for ondskap og brutalitet i moderne historie. Ved å inkludere nazistiske konsentrasjonsleirer i diskusjonen om arven etter Elizabeth og imperialismen i Kenya, forsøker Walton å utvide leserens forståelse av de britiske forbrytelsene ved å knytte dem til et globalt narrativ om menneskerettighetsbrudd.

Waltons eksplisitte referanser til tortur, tvangsarbeid, sult og underernæring skaper en sammenheng mellom forholdene kenyanere og jødene led under i sine respektive perioder. Videre bruker hun Hitler og nazismen som referansepunkt og bringer, i likhet med Ogunmodede, inn ideologier om raseoverlegenhet, noe som var et nøkkelaspekt for nazistenes handlinger. Walton peker implisitt på hvordan nazismen har forbindelser til tanker om rasisme, imperialisme og den hvite tolkningen om den hvite rases overlegenhet. Referansen til Hitler og nazistiske ideologier bidrar til å forsterke leserens opplevelse av konsentrasjonsleirene i Kenya og et resultat av en minnebruk rotfestet i en dyp imperialistisk og rasistisk tankegang.

I begge tilfellene fungerer fortidsreferansene som kraftige retoriske virkemidler. De bidrar til å bygge broer mellom forskjellige historiske, kulturelle og geografiske erfaringer for å understreke alvorlighetsgraden av det britiske imperiets forbrytelser i Kenya. Referansene til Gulager og Hitlers nazistiske konsentrasjonsleirer skaper et sterkt narrativ som utfordrer den vestlige forståelsen av kolonitiden, og minnebruken forsøker å bidra til en mer kompleks og kritisk forståelse av Kenyas fortid.

4.2 Analyse av den nigerianske debatten

Denne delen av analysen vil fortsette i samme ånd som fremgangsmåten og strukturen i debatten fra Kenya. Først vil jeg presentere funn fra empirien i den nigerianske debatten knyttet opp mot forskningsspørsmål én: *Hvilken fortid og hvilke minner er det aktørene benytter seg av?* Den andre delen av dette delkapittelet vil være dedikert til forskningsspørsmål to: *Hvilken funksjon har minnebruken og fortidsreferansene?*

Den nigerianske debatten dreier seg om hvordan Elizabeth burde minnes etter hennes dødsfall, og har store deler av sitt utspring fra uttalelsene til professor Uju Anya sine innlegg på plattformen Twitter/X. I deler av empirien vil derfor hovedfokuset være knyttet opp mot

hvordan Anya sine meninger ble en banebrytende katalysator i etableringen av en nigeriansk diskusjon som utfyller den mer formelle historien om det britiske kongehuset. Aktørenes bruk av minner og fortid i den nigerianske debatten har en del fellestrekk med debatten fra Kenya, og derfor har noen av de samme underkategoriene blitt utarbeidet for denne debatten. Referansene til minner og fortid er likevel brukt noe ulikt, og har resultert i disse underkategoriene: *Professor Uju Anya sine tweets*, *Biafra-borgerkrigen i 1967 og igbo-stammen*, *Referanser til kolonitid og det britiske imperiet*, *Ikke-nigerianske fortidsreferanser* og *Bruk av personlige minner i den nigerianske debatten*.

4.2.1 *Professor Uju Anya sine tweets*

I en uttalelse fra Buckingham Palace, datert 8. september 2022, ble det formidlet at Elizabeths leger var bekymret for dronningens helse og anbefalte at hun ble plassert under medisinsk oppsyn.¹¹⁹ Flere mediehus sørget for å melde fra om tegn som kunne tyde på at Elizabeths siste timer var kommet. Midt i denne uroen lanserte den nigerianskfødte professoren ved Carnegie Mellon University, Uju Anya, sin kritikk mot det britiske kongehuset og Elizabeth. Den kom i form av en tweet, som kort tid etter publisering fikk mye oppmerksomhet. Tweeten ble gjengitt av flere medier, deriblant *Nigerian Tribune*: «I heard the chief monarch of a thieving, raping genocidal empire is finally dying. May her pain be excruciating».¹²⁰ Her trakk Anya først og fremst frem fortidsreferanser som ikke direkte refererte til konkrete historiske hendelser, men sitatet uttrykket professorens sterke negative assosiasjoner til en fortid preget av Elizabeth og det britiske imperiets handlinger. Dette gjorde hun ved å vise til Elizabeth som øverste leder av et imperie som stjal ressurser, voldtok og forårsaket folkemord i Nigeria. Fortidsreferansene til Anya er med andre ord bygget opp av tre implisitte hovedkomponenter, 1) tyveri i forbindelse med plyndring av koloniland sine ressurser, 2) voldtekt av kvinner i koloniland og 3), støtte til folkemord i Biafrakrigen. Komponentene tilføyer seg inn i diskursen, fremstillingen og debatten om britisk kolonialisme i Nigeria. Professorens negative assosiasjoner til Elizabeth og imperiet understrekes så tydelig som det kan gjøres ved å avslutte meldingen med at dronningen endelig ligger for døden, og at hennes smerte måtte være uutholdelig.

¹¹⁹ Buckingham Palace, «A Statement from Buckingham Palace», åpnet 21. november 2023, <https://www.royal.uk/statement-buckingham-palace>.

¹²⁰ Nigerian Tribune, «Examining Uju Anya's vitriol on Queen Elizabeth», *Nigerian Tribune*, åpnet 20. september 2023, <https://tribuneonlineng.com/examining-uju-anyas-vitriol-on-queen-elizabeth/>.

Uju Anyas meninger ble ikke ignorert, tvert imot. Hun møtte betydelig motstand for sine standpunkter fra prominente og respekterte personer i den vestlige verden.¹²¹ Det resulterte i at hun valgte å publisere en ny Twitter-melding med mål om å utdype innholdet i den første meldingen:

If anyone expects me to express anything but disdain for the monarch who supervised a government that sponsored the genocide that massacred and displaced half my family and the consequences of which those alive today are still trying to overcome, you can keep wishing upon a star.¹²²

Det er naturlig å skille mellom det formelle og det innholdsmessige i det Anya skriver. I første omgang er det ikke det innholdsmessige som er problemet, men måten professoren sier det på, sammen med aptum, altså tid og sted, som gjør det så kontroversielt og provoserende at det blir en debatt ut av det. Anya tydeliggjør sine fortidsreferanser til et monarki som overså og sponset folkemord og massakrer refererer implisitt til Biafrakrigen i 1967-1970.¹²³ Professoren bruker fortiden for å understreke Elizabeth og Storbritannia sin delaktige rolle i borgerkrigen. Hun bruker også fortidsreferanser til konsekvensene av borgerkrigen i form av folkemord og massakrer hvor opp mot én million mennesker døde. Samtidig tydeliggjør hun det faktum at mennesker den dag i dag fortsatt er preget av Nigerias fortid som koloni. Anyas negative assosiasjoner til monarken virker å være dypt forankret i de traumatiserende minnene som fremdeles preger hennes familie den dag i dag, og hun uttrykker med det hvilke kollektive minner Elizabeths dødsfall og alle støtteerklæringene fremkaller. Dødsfallet skaper et tydelig behov hos Anya for å etablere et alternativt perspektiv som står i kontrast til alle de positive omtalene aktørene har reagert på. Det er interessant å merke seg hvordan professoren bruker både kollektive, kulturelle- og til dels kommunikative minner, som tydelig har preget hennes familiehistorie, sammen med historiske og offisielle narrativ.

Anyas meninger skapte mediestorm og det tok ikke lang tid før flere aktører hang seg på i debatten rundt arven etter dronning Elizabeth og det britiske imperiet. Gbenga Oloniran viser også til Anyas meninger, og bruker dem for å vise hvordan Elizabeth fremkaller minner om raseoverlegenhet og hvitt overherredømme:

Queen Elizabeth was representative of the cult of white womanhood. There's this notion that she was this little-old-lady grandma type with her little hats and her purses and little dogs and everything — as if she inhabited this place

¹²¹ Andrew Lawrence, «Uju Anya on the Queen, Jeff Bezos and the Family History behind Her Tweet», *The Guardian*, 14. september 2022, <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/sep/14/uju-anya-queen-nigeria-colonialism-empire>.

¹²² Festus Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth», *Nigerian Tribune* (blog), 11. september 2022, <https://tribuneonlineng.com/examining-uju-anyas-vitriol-on-queen-elizabeth/>.

¹²³ Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

or this space in the imaginary, this public image, as someone who didn't have a hand in the bloodshed of her Crown. How did she have that Crown? Even the crowns she wears are looted, and plundered from the lands they exploited and extracted from. The entire treasury is a legacy of thievery that was achieved by murder, by enslavement, and it didn't stop after independence.¹²⁴

Fortidsreferansene gir uttrykk for hvitt overherredømme og raseoverlegenhet ved å referere til Elizabeth som en representant for kulten av hvit kvinnelighet. Fremstillingen kritiseres for å fremstille hvite kvinner som ufarlige, og blir videre et skalkeskjul der hun som hvit kvinne var så privilegert at hun ikke trengte å stå til ansvar for de faktiske handlingene til imperiet. Oloniniran kritiserer også det vestlige bildet av dronningen som en uskyldig dame med små vesker og hatter, som videre skjuler hennes ansvar i blodbadet som fant sted under Biafrakrigen. Gbenga Oloniniran viser at til og med juvelene på kronen er plyndret basert på en implisitt tanke om at den hvite mann er best egnet til å utnytte disse ressursene. Det skaper en direkte kobling mellom Elizabeths rikdom, status og den historiske uretten imperiet (og dronningen) utførte i form av kolonial plyndring og undertrykkelse. Selv etter Nigerias uavhengighet antyder Oloniniran at praksiser som tyveri og urett ble videreført basert på en tanke om hvitt overherredømme, der Elizabeth, som en mektig og hvit kvinne, kunne slippe unna med å ha beriket seg selv på Nigerias vegne, og ikke holdes ansvarlig for det. Referansene til Elizabeth bidrar til en viss grad å «depersonifisere» henne. Dronningen symboliserer makt, selv om hun i praksis har hatt lite makt. Det er dermed den symbolske eller metaforiske makten Oloniniran refererer til, som er viktig for å forstå hvorfor han benytter seg av akkurat disse minnene og fortidsreferansene.

Oloniniran og Anyas meninger om Elizabeth og hennes symbolske betydning avdekker en interessant spenning om hva dronningen, gjennom sin stil og fremtoning, faktisk representerer. På den ene siden oppfattes hun, i det kollektive minnet, som en ufarlig, koselig og bestemoraktig monark. Det skaper et bilde av henne som kjærlig med en folkelig og varm tilnærming til kronens autoritet. På den andre siden, som leder av det britiske imperiet, bærer hun byrden av kulturarven og en del av ansvaret for kolonitiden, og symboliserer derfor flere av de negative sidene med imperialismen. Denne dualiteten skaper et interessant paradoks om hvordan Elizabeth blir representert og husket i det kollektive minnet. Det som Anya og Oloniniran synliggjør, er kompleksiteten i forståelsen og oppfattelsen av hvem Elizabeth var, og hvilken rolle hun spilte i historien. De avdekker med andre ord en interessant og tydelig spenning

¹²⁴ Gbenga Oloniniran, «Queen Elizabeth's Crown Not Her Own - Uju Anya», *Punch Newspapers* (blog), 11. september 2022, <https://punchng.com/queen-elizabeths-crown-not-her-own-uju-anya/>.

mellom representasjonene av Elizabeth som «bestemor», og kolonitiden de mener hun faktisk representerer i det fragmenterte, men kollektive minnet.

4.2.2 Biafra-borgerkrigen i 1967 og Igbo-stammen

I denne underkategorien reflekterer aktørene videre omkring hvordan Elizabeth huskes for hennes rolle i Biafra-borgerkrigen i 1967-1970. Først og fremst viser aktørene hvordan dødsfallet kompliserer Nigerias historie, samtidig som det fungerer som et springbrett til å reflektere over landets fortid.

Abdulkabeer fremhever at minnet om Elizabeth og arven etter imperiet er komplisert. Selv om Storbritannias globale innflytelse har minsket med årene, henger likevel arrene fra kolonitiden igjen i Nigeria og er en påminnelse om imperialismen:

This memory of Elizabeth is complicated by the fact that even after the decline of the United Kingdom's global influence, in former colonies, the scars of colonialism lingered. In Nigeria, the Igbos who are victims of the 30-month civil war ignited by a series of unfortunate events are quick to remind you about the alleged role of the British government during the war.¹²⁵

Spesielt i Igbo-stammen er det sterke minner igjen fra borgerkrigen. Abdulkabeer refererer ikke eksplisitt til enkelthendelser fra krigen, men viser til det han kaller for en serie av uheldige hendelser som en påminnelse om den britiske regjeringens rolle i borgerkrigen, med Elizabeth som øverste leder. Det skiller seg fra Anyas synspunkt hvor hun hevder at Elizabeth med viten støttet opp om borgerkrigen. Videre trekker han frem flere kjente historiske aktører, blant annet Winston Churchill, og viser til at Elizabeth bare var statsoverhode. Abdulkabeer argumenterer for at det er vanskelig å skille Elizabeth fra tronen, men at det samtidig er problematisk å ene og alene holde henne ansvarlig for hendelsene i krigen, og legger derfor mye av skylden på den britiske regjeringen. Videre aktualiserer han følelsen av bitterhet mange nigerianere sitter med som videre gjør det vanskelig å sørge over dronningens liv, ettersom de mener hun burde holdes ansvarlig:

With oozed bitterness, many others also find it difficult to celebrate the Queen's life — in part because they feel she should be held accountable for what her country did. At the time of her death, many Nigerians reflected on the darker part of the British legacy. They reflected on the era of transatlantic trade, the Berlin Conference, where Africa's partitioning occurred in 1885. The amalgamation which occurred 12 years before the late Queen's birth, the civil war and how Britain played a major role in these events which shaped much of Nigeria's history.¹²⁶

¹²⁵ Tijani Abdulkabeer, «What Queen Elizabeth II's Death Exposes about Nigeria», *Applied Worldwide Nigeria*. 13. november 2022, <https://nigeria.appliedworldwide.com/what-queen-elizabeth-iis-death-exposes-about-nigeria/>.

¹²⁶ Abdulkabeer, «What Queen Elizabeth».

Sitatet fremhever hvordan det i etterkant av dødsfallet ble naturlig for mange nigerianere å reflektere over de mørkere sidene som kom med arven etter imperiet. Han peker på at dronningens dødsfall fremkalte kulturelle minner om Berlin-konferansen i 1885, borgerkrigen og slavehandelen. Fortidsreferansene i sitatet blir ikke bare historiske fakta, men tilføyer seg inn i det kollektive- og kulturelle minnet, der nigerianere ser på seg selv og sin nasjon og videre må forholde seg til arven etter imperiet. Dronningens død har igangsatt en samtale om Nigerias historie, der aktørene belyser de mer komplekse og skjulte sidene av landets historiske forhold til Storbritannia.

En annen aktør, Festus Adedayo, tar stilling til den historiske konteksten av den nigerianske borgerkrigen og retter kritiske blikk mot Storbritannias rolle i konflikten. Han adresserer britenes medvirkning til massedrapene som fant sted under Biafrakrigen, og understreker kompleksiteten i britisk utenrikspolitikk og den påståtte motstridende holdningen til Elizabeth:

Stung by British complicity in the multiple deaths, it was either Britain did not seek armistice between the warring countries or it failed. Did Harold Wilson and David Hunt act contrary to Queen Elizabeth's desire for the people that used to be known as Biafra? If the debonair Queen didn't stop Wilson from supporting war on Biafra, why does anybody want to spare her of history's unkind jab for the colossal deaths during the Biafran war?¹²⁷

I lys av Vestens mediedekning av dødsfallet viser sitatet til den underliggende problematikken rundt britisk medvirkning til de mange dødsfallene i Biafrakrigen. Han utfordrer tanken om at Storbritannia ikke greide å få frem en avtale om våpenhvile mellom de krigførende partene, før han videre retter oppmerksomheten om hvor førende Elizabeth var i Englands utenrikspolitikk i perioden. Han kritiserer handlingene til de britiske politikerne Harold Wilson og David Hunt, og spør om de handlet i strid med dronningens ønske.

Adedayo skaper likevel et paradoks, hvor han mener det er tydelig at dronningen ikke utførte det han mener var hennes plikt i å hindre Wilson og Hunt i å støtte krigen mot Biafrafolket, og reiser berettigede spørsmål om hvorfor hun skal skånes for kritikk for de fatale konsekvensene som fant sted under Biafrakrigen. Det blir tydelig at dronningens død kaster lys over kollektive minner knyttet til britenes involvering i Biafrakrigen, der Elizabeth etterlater seg en varig arv av kompleksitet og kontroverser. Adedayo antyder igjen at britene medvirket strategisk til «multiple deaths» ved å forsyne den nigerianske hæren med militært utstyr og assistanse, og han reiser etiske spørsmål om hvordan britisk involvering har påvirket krigens utfall og konsekvenser.¹²⁸

¹²⁷ Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

¹²⁸ Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

Det nigerianske nyhetsstedet Sahara Reporters retter, i likhet med Adedayo, anklager mot den britiske statsministeren Harold Wilson for å angivelig ha oppfordret Nigerias militære ledere til å iverksette massedrap på minst 500 000 igboer som en strategisk manøver for å undertrykke motstanden under Biafrakrigen.¹²⁹ Oppfordringene fungerte som en katalysator for folkemordshandlingene utført av den nigerianske hæren, og videre belyser nettstedet hvilke konsekvenser Wilsons oppfordringer fikk:

The Nigerian genocidists were thus emboldened to kill as much as they could to satisfy their British masters during the Nigeria/Biafran war, which was used to inaugurate Africa's age of pestilence. Up till this day, victims of these British war crimes have continued to protest the inhuman and barbaric treatments meted out to them and their families, without the slightest attempt by the British rulers and the monarchy to render apology or pay reparations as signs of remorse.¹³⁰

I sitatet blir handlingene til den nigerianske hæren beskrevet som «genocidists», folk som begår folkemord, og at de var motivert av ønsket om å tilfredsstille sine britiske ledere i krigen. Sahara Reporters karakteriserer Biafrakrigen og britenes involvering som hendelser som markerer starten på det de kaller Afrikas pest.¹³¹ Sitatet indikerer samtidig at ofrene for britenes krigsforbrytelser har protestert mot den inhumane og barbariske behandlingen de og deres familier ble utsatt for. Sahara Reports fremhever den manglende anerkjennelsen og erstatningen som fravær av britisk anger. Situasjonen tegner dermed en vedvarende mangel på rettferdighet, flere tiår etter hendelsene og aktørene benytter dronning Elizabeths dødsfall til å sette søkelys på problematikken og gi den ny aktualitet.

4.2.3 Referanser til kolonitid og det britiske imperiet

Fortidsreferansene i denne kategorien fokuserer i stor grad på generelle henvisninger til det britiske imperiet og kolonisering som begreper. Det blir sjelden referert til spesifikke hendelser, og referansene brukes for å kaste lys over koloniseringsbegrepet, som igjen aktualiseres gjennom dronningens dødsfall. Den nigerianske professoren Farooq Kperogi argumenterer for at det er naturlig å snakke om kolonisering i kjølvannet av dronningens dødsfall, og oppsummerer det slik: «The Queen's legacy started in colonialism and is still wrapped in it. It used to be said that the sun did not set over the British empire. No amount of compassion or

¹²⁹ Sahara Reporters, «South-East Group, Alaigbo Knocks Adamu Garba Over Call To Rename Nigerian University, UNN After Queen Elizabeth», *Sahara Reporters*, åpnet 19. september 2023, <https://saharareporters.com/2022/09/10/south-east-group-alaigbo-knocks-adamu-garba-over-call-rename-nigerian-university-unn>.

¹³⁰ Sahara Reporters, «South-East Group, Alaigbo Knocks Adamu Garba Over Call To Rename Nigerian University».

¹³¹ Minnet om pesten vil jeg komme tilbake til senere i kapittelet.

sympathy that her death has generated can wipe that away».¹³² Han argumenterer for at det er umulig å separere Elizabeth fra kolonisering, noe som er tilfelle hos flere av aktørene i denne kategorien.

Bindu Bainsinath argumenterer for at den vestlige diskursen skurrer og skaper spenninger, der deres måte å minne Elizabeth ikke er representativ for alle land, og i hvert fall ikke i Nigeria og andre tidligere kolonier:

The news of Queen Elizabeth II's death has been met with public outpourings of grief commemorating her service as the longest-reigning monarch in British history. But not everyone is in mourning. For many impacted by the lasting legacy of the British Empire — one marked by genocide, racism, and exploitation — her death has been met with indifference, rage, and even celebration.¹³³

For mange kaster dødsfallet lys over en vedvarende arv fra imperiet som er preget av folkemord, rasisme og utnyttelse. En konsekvens av bortgangen, er ifølge Bainsinath, at dødsfallet møtes av flere tidligere kolonisubjekter med likegyldighet, sinne og til og med feiring. Reaksjonen konstaterer aktørenes avstand til det de oppfatter som en vestlig hyllest til dronningen, der de heller kaster lys over opplevelsen til de som bærer byrden av imperialistiske overgrep. Igjen understrekes et interessant skille mellom et kollektivt minne som sørger, og et kollektivt minne som ikke sørger. Sitatet fremhever en uoverensstemmelse i minnediskursen etter Elizabeth, der den offisielle fremstillingen av dronningen som ærverdig monark ikke går overens med de som i dag lever med ringvirkningene av kolonitiden.

Adedayo bruker fortidsreferanser for å hevde at Storbritannia behandlet koloniene sine som om de var kapitalistiske varer i handel, der de ble tvangsmessig utnyttet og urettferdig ekspropriert av deres naturlige råvarer:

Britain dealt unkindly with her empires like merchandise and forcefully and unjustly expropriated their natural endowments like mercantile do. In the process, many lives were lost and futures railroaded. While many of those Mephistophelean activities of Britain took place before Queen Elizabeth ascended the throne, as the monarch that the rest of the world has known in the last 70 years, she should be a recipient of the assets and cruelty of her ancestors.¹³⁴

I prosessen gikk mange liv tapt, og Nigerias fremtid ble styrt på en undertrykkende og urettferdig måte. Adedayo anerkjenner at mange av fortidsreferansene hans fant sted før Elizabeth ble dronning, men understreker likevel at hun, gjennom 70 år på tronen, burde greid

¹³² Stephanie Busari, «Cloud of Colonialism Hangs over Queen Elizabeth's Legacy in Africa», *CNN*, 10. september 2022, <https://www.cnn.com/2022/09/10/africa/colonialism-africa-queen-elizabeth-intl/index.html>.

¹³³ Bindu Bainsinath, «I Won't Cry Over the Death of a Violent Oppressor», *The Cut*, 9. september 2022, <https://www.thecut.com/2022/09/uju-anya-on-her-tweet-about-queen-elizabeth-ii.html>.

¹³⁴ Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

å gjøre noe med det, i stedet for å være mottakeren av rikdommen hennes forfedre opparbeidet seg som kolonimakt. Adedayo avslutter debattinnlegget sitt ved å vise til at Uju Anya ikke formulerte seg diplomatisk i sine meldinger på Twitter, men at budskapet er et resultat av et undertrykket sinne fra fortiden som har ført til negativ respons. Å behandle etterkommerne av de som led under kolonistyre med forakt og nedsettende ord har dermed bidratt til å spre forakten og dannet meninger som Anyas og Adedayos, som i tur og orden kompliserer dronningens kulturelle minne.

Adedayo utfordrer også den ensidige fremstillingen av både dronningens minne og fremhever hvordan arven etter kolonimakten er kompleks, kontroversiell og mangfoldig blant de som har lidd. Han viser til en sørafrikansk skribent som uttalte:

Similar emotional sentiments rang out from offices of Heads of governments from around the world with prayers being offered for “God to save the Queen.” [...] In former British colonies, the reverse was the case. The ghost of the past haunts the mourning of the Queen. ‘Colonialism is history in the west,’ said a South African writer. ‘But in our countries, colonialism is now.’¹³⁵

Sitatet til Adedayo avdekker en interessant spenning mellom historie som epistemologisk kunnskap og fenomenologisk kunnskap.¹³⁶ På lik linje som at Elizabeths død skaper splittelse blant befolkningen i Nigeria og andre tidligere kolonier, innleder dødsfallet en delt oppfatning om synet på hvordan historisk kunnskap blir til. Epistemologisk sett mener Adedayo at Vesten refererer til kolonitiden som et ferdig produkt tilhørende fortiden, bygget opp av undersøkelser, analyser og tolkinger av hendelser, der målet er å forstå kolonisering som en avsluttet historisk epoke. For Adedayo og resten av aktørene blir den vestlige tilnærmingen å tolke historie som en faglig disiplin med ønske om at den skal være objektiv og vitenskapelig, med et mål om å etablere en «sann» fortelling om kolonitiden. I dette perspektivet betrakter aktørene at Vesten forstår kolonitiden som «ferdig», der reaksjonen er å minnes en tidligere monark og historisk tidsepoke. I sitatet tilfører Adedayo en mer fenomenologisk tilnærming til kolonotidsreferansen, og sørger for at det epistemologiske ikke tar for stor plass. Å referere til at spøkelser fra fortiden hjemsøker sorgprosessen viser at for «kolonisubjektene», så er historien om kolonitiden absolutt ikke et lukket produkt, men en kontinuerlig prosess som fortsatt påvirker det nigerianske samfunnet i dag. Denne tilnærmingen gjenspeiler Ricoeurs ide om historiefortelling som en måte å prege ens identitet og hvordan fortiden kaster sin skygge

¹³⁵ Abdulkabeer, «What Queen Elizabeth».

¹³⁶ Dessingué, «Paul Ricoeur», 567-569.

over nåtiden.¹³⁷ Skal fortiden undersøkes må en forholde seg til den epistemologiske dimensjonen, men samtidig erkjenne minnenes fenomenologiske dimensjon og eksistens.¹³⁸ Dødsfallet kan på mange måter sammenlignes med 80-tallets «The Memory Boom», der det setter i gang prosesser som frigjør postkoloniale stemmer fra kolonitiden og slik åpnes det en mulighet for folk til å snakke om og reflektere over en vond fortid.

Adedayo knytter sammen historie som en meningsbærende fortelling med kolonisubjektenes liv og erfaringer. Han argumenterer for at historiefortellingen ikke kan reduseres til et sett av fakta, men at det er en levende fortelling som aktualiseres i lys av dronning Elizabeths dødsfall. Spenningen mellom historie som epistemologisk- og fenomenologisk kunnskap oppstår når den Vestlige oppfatningen av kolonitiden tar for stor plass i forhold til opplevelsen til de som fortsatt kjenner på sårene fra kolonitiden. Den skjeve balansen mellom epistemologi og fenomenologi gir grobunn til en dypere forståelse av kolonitiden, der minnene blir et redskap for å videreformidle den fenomenologiske virkeligheten til de som fortsatt påvirkes av koloniseringen, og referansene kan tolkes som et uttrykk for motstanden mot en ensidig og epistemologisk historiefortelling fra Vesten.

Reuben Abati trekker også frem den dypere forbindelsen mellom kolonitiden og nåtiden. Han argumenterer for at den koloniale historien fremstår som en vedvarende undertone i relasjonene mellom britene, Nigeria og andre tidligere kolonier. Han mener minnet om kolonialismen og arven etter slaveriet kaster en skygge over diplomatisk samhandling mellom Storbritannia og Nigeria:

Post-colonial relations between former European countries and their former colonies have always been coloured by the memory of colonialism, the heritage of slavery and despite the passage of time, this has remained a continual element between former colonial masters and the sovereign, independent states that emerged after the end of colonialism. It is therefore not entirely surprising or shocking that this is being played out as Queen Elizabeth II begins her final journey.¹³⁹

Abati argumenterer videre for at Elizabeths død og de påfølgende reaksjonene ikke kan unngå det historiske bakteppet. Selv om varme kondolanser fant sted, antyder han at den underliggende tonen av historisk urett fortsatt preger forholdet mellom Nigeria og

¹³⁷ Dessingué, «Paul Ricoeur», 568–69.

¹³⁸ Alexandre Dessingué, «Developing Critical Historical Consciousness: Re-Thinking the Dynamics between History and Memory in History Education», *Nordidactica*, mars 2020, 6–9, <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2645533>.

¹³⁹ Reuben Abati, «Queen Elizabeth II: Neither Saint nor Sinner, By Reuben Abati», *Premium Times Nigeria* (blog), 13. september 2022, <https://www.premiumtimesng.com/opinion/553754-queen-elizabeth-ii-neither-saint-nor-sinner-by-reuben-abati.html>.

Storbritannia. Abati argumenterer for at selv om Elizabeth utførte dyder og spilte en betydningsfull rolle i moderne historie, er det avgjørende å forstå hennes kulturelle og symbolske betydning innenfor en utvidet ramme av koloniseringsbegrepet og utfordringene som følger med denne historien. Derfor er det naturlig at aktørenes minnebruk og fortidsreferanser vil variere avhengig av deres ståsted i forhold til den koloniale historien.

4.2.4 Ikke-nigerianske fortidsreferanser

I denne kategorien benytter aktørene seg av fortidsreferanser til andre deler av historien enn det som spesifikt kan knyttes opp mot Nigeria. Noen av aktørene trekker frem hvordan andre land har forholdt seg til fortidens minner i egen samtid i lys av dødsfallet til en politisk leder, mens andre bruker fortidsreferanser for å sidestille det britiske imperiet med andre imperier.

Dr. Ayo Sogunro uttalte at mennesker som føler glede over et dødsfall ikke er et nytt historisk fenomen og trekker frem dødsfallet til Muammar al-Gaddafi og reaksjonene som medførte: «People wrote, justifiably, extremely gleeful articles and tweets when Gadaffi and Mugabe died. The Queen should not be immune from similar expressions by people who truly dislike her and the institution she represents».¹⁴⁰ Han konstaterer at glede over dødsfall til tidligere politikere er en historisk realitet, og refererer til gleden i Twitter-meldingene og artiklene som fulgte Gaddaffis dødsfall. Sogunro argumenterer for at dronningen og det britiske imperiet ikke bør skjermes for lignende euforiske uttrykk, spesielt fra de som misliker Elizabeth og institusjonen hun representerte.

Han understreker videre ideen om at kolonisubjekter, på lik linje med andre samfunnsmedlemmer, har rett til å uttrykke følelser på en måte som samsvarer med deres individuelle og kollektive erfaringer knyttet til dronning Elizabeth og det britiske imperiet. Dermed antyder han en forventning om at reaksjonene på markante politiske figurer ikke trenger å være preget av en kollektiv og unison sorg. Han anerkjenner og legitimerer mangfoldet av fragmenterte kollektive minner, og viser hvordan de fungerer som et springbrett for å forsvare kolonisubjektenes reaksjoner på dronning Elizabeths dødsfall. Videre argumenterer Sogunro om at minnene etter Elizabeth er preget av kompleksitet og motsetninger, og at det ikke finnes en samstemt tilnærming å vurdere dødsfallet på. Ved å trekke to paralleller til det kulturelle minnet om Gaddaffi, forsvaret Sogunro synet på dronningens dødsfall. Den ene parallellen er til Vestens reaksjoner på Gaddaffis dødsfall for å rettferdiggjøre sitt standpunkt til

¹⁴⁰ The Nation, «Outrage as Nigerian-Born Professor Wishes Queen Elizabeth II ‘Excruciating’ Death», *The Nation Newspaper*, 9. september 2022, <https://thenationonlineng.net/outrage-as-nigerian-born-professor-wishes-queen-elizabeth-ii-excruciating-death/>.

Elizabeths død. Den andre parallellen sidestiller de to lederne og deres respektive nasjoner, der han fremhever at Elizabeth, sett med kolonisubjektenes øyne, var en leder av betydelig negativ innflytelse på samme måte som Vesten oppfattet Gadaffis styre.

Adedayo bestrider den historiske fremstillingen av Elizabeth og imperiet som velvillige og refererer til historiske fakta fra Kenya og Mau Mau-opprøret, som han mener symboliserer hvordan Elizabeth og imperiet har fungert som grusomme erobrere i begge land:

Facts of history do not see Britain and ipso facto, Queen Elizabeth, as benevolent but cruel conquistadors. Till today, Britain's foundational roles in the socio-political woes Nigeria currently faces have not ceased from jutting out of remembrancers' lips. In Kenya, Britain's conquistador role was no less benumbing. Between 1952 – the year Queen Elizabeth ascended the throne – and 1960, a revolt of the Kikuyu tribe against British rule reigned. The war was fought over three issues – the expulsion of Kikuyu tenants from settler farms, white settlers taking over lands and Britain's failure to ascribe political representation to Kenyans in their own land.¹⁴¹

Han hevder at Storbritannias historiske rolle har bidratt til de sosiale og politiske utfordringene Nigeria står over for i dag. Implisitt antyder det at dagens problemer har røtter i historiske hendelser knyttet til britisk dominans. Adedayo trekker linjer til det kollektive minnet om Mau Mau-opprøret og Kikuyu-stammen for å tydeliggjøre at imperiets erobningsrolle utspilte seg på tvers av kulturelle og geografiske grenser. De varierende negative assosiasjonene til britisk imperialism i forskjellige koloniland bidrar til å konstruere et narrativ, hvor hvert enkelt lands unike fortelling preger utformingen av det reviderte narrative og dermed dannes et multidireksjonelt minne. Det tydeliggjør at minnene om kolonitiden, som spenner seg fra Nigeria til Kenya, fremdeles er levende og påvirker oppfatningen av det britiske monarkiet og Elizabeth i dag. Adedayo selv oppsummerer fortidsreferansene med at: «Many of the empires under British suzerainty will also remember Britain with grimacing hearts» der koloniene vil huske dronningen og imperiet med en mørk og ubehagelig følelse.¹⁴² Det skaper et grunnlag for å hevde at flere land deler negative assosiasjoner til Elizabeth, som igjen rettferdiggjør de nigerianske aktørenes standpunkt.

Sahara Reporters refererer til pesten for å koble britenes tilstedeværelse under Biafrakrigen med pestens mange herjinger over hele verden. De skriver: « [...] Nigeria/Biafran war, which was used to inaugurate Africa's age of pestilence».¹⁴³ Fortidsreferansen refererer ikke bare til fysisk sykdom som utbruddet av pest i Europa på 1300-tallet, men også til et utbredt spekter av

¹⁴¹ Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

¹⁴² Adedayo, «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth».

¹⁴³ Sahara Reporters, «South-East Group, Alaigbo Knocks Adamu Garba Over Call To Rename Nigerian University».

menneskelig lidelse. Referansen til pesten er en sammenligning der lidelsen nigerianske mennesker opplevde under Biafrakrigen sidestilles med pestens mange og langvarige dødsfall, forårsaket av britene. Pestreferansen blir et kollektivt symbol på menneskelig elendighet, hvor britenes deltakelse i Biafrakrigen assosieres med en smittsom, ukontrollerbar og ødeleggende sykdom som førte til omfattende ødeleggelse av det nigerianske samfunnet og menneskelige relasjoner. Aktørens inkludering av «pestilence» skaper en historisk ramme som binder Biafrakrigen til et større narrativ om lidelse, sult, drap og fortvilelse som går på tvers av ulike tidsepoker.

Uju Anya trekker en parallell til minner om folkemord og holocaust for å sidestille folkemordet på Biafrafolket under den nigerianske borgerkrigen med de systematiske massedrapene mot jødene under andre verdenskrig. Hun uttalte det slik: «We lost half of our relatives [...] That's the legacy of this war. It was a genocide, a slaughter, a holocaust».¹⁴⁴ Ved å bruke begrepet «genocide» knytter Anya historiske referanser til ulike tilfeller av systematiske massedrap på folkeslag fra forskjellige tidsepoker. Gjennom disse historiske referansene sidestiller hun Biafrakrigen med kategoriske uttrykk for ekstrem voldsutøvelse og massedrap. Når hun videre refererer til det kulturelle minnet om «holocaust» for å styrke denne påstanden, argumenterer professoren for at Biafrakrigen ikke bare var en konflikt, men en strategisk manøver fra britene om å utslette Biafrafolket. I dette perspektivet får fortidsreferansene en alvorlig og underliggende tone som forsterker budskapet til Anya. Selv om det er få fellesnevnerne mellom holocaust og Biafrakrigen, gjør Anyas fortidsreferanser det mulig å forstå Nigerias historiske hendelser i lys av tidligere tragedier. Hun utvider forståelsen av Biafrakrigen ved å inkludere den i en større historisk kontekst, og denne tilnærmingen bidrar til å formidle alvoret bak britenes kolonistiske tankegang og de hendelsene som fortsatt preger Nigeria i dag.

Niran Adedokun behandler minnet om Elizabeth i lys av slaveriets og koloniseringens historiske kontekst: «When Queen Elizabeth died at age 96 last week, many Nigerians and Africans remembered the roles her family played in the transatlantic slave trade, the colonisation of countries on the continent, and with Nigeria, the civil war».¹⁴⁵ Han argumenterer for at det kulturelle minnet om dronningen er komplisert og ikke kan begrenses til hennes personlige liv, men at det må forstås ut ifra de større historiske kontekstene som hennes familie var involvert i på det afrikanske kontinentet. Sitatet inneholder et flerstemt perspektiv ved å

¹⁴⁴ Lawrence, «Uju Anya on the Queen, Jeff Bezos and the Family History behind Her Tweet».

¹⁴⁵ Niran Adedokun, «Queen Elizabeth Was Not Nigeria's Problem», *Punch Newspapers* (blog), 15. september 2022, <https://punchng.com/queen-elizabeth-was-not-nigerias-problem/>.

nevne ulike sider fra historien i form av slaveri og kolonisering som relevante for Nigerias minnekultur. Spesifikt handler det om den komplekse arven dronningens familie har i forbindelse med transatlantisk slavehandel og kolonisering som en form for imperialism.

Inkluderingen av slaveri og kolonisering gir rom for flere indirekte narrativ som kompliserer og former det kulturelle minnet om Elizabeth. Det berører sensitive tema som er sammenvevde og er gjensidig avhengige av hverandre. Adedokun antyder at den nigerianske borgerkrigen, transatlantisk slavehandel og kolonisering ikke kan forstås separat, men må ses på som deler av en sammenvevd historie. Synet indikerer en tilknytning mellom ulike hendelser som har formet Nigerias minnekultur. De sensitive temaene som tas opp antyder et behov for å forstå historien som en helhet, der enkelthendelser ikke kan isoleres, men må ses i lys av deres gjensidige avhengighetsforhold.

Ideen om at ulike lands kollektive og kulturelle minner om Elizabeth påvirker hverandre er relevant for å forstå hvordan Nigeria og andre kolonier konstruerer og deler den historiske fortellingen om imperialism. Fortellingene blir vevd sammen for å skape en mer mangfoldig og nyansert fremstilling om dronning Elizabeth, det britiske imperiet og hvordan denne historien fremdeles påvirker på kolonilandene den dag i dag.

4.2.5 Bruk av personlige minner i den nigerianske debatten

I denne kategorien trekker aktørene frem personlige minner for å reflektere rundt hvilke minner dronning Elizabeth etterlater seg i samfunnet. Uju Anya skapte som tidligere nevnt mediestorm da hun tok til Twitter for å ytre seg, og i etterkant brukte hun personlige minner for å rettferdiggjøre meldingene hun la ut. Selv oppsummerte hun at meningene hennes «was born out of her family's traumatic experiences during Nigeria's civil war».¹⁴⁶ Dette er et viktig perspektiv å ha i mente for å forstå professorens radikale fortidsreferanser.

Anyas første minne om dronning Elizabeth fremhever hvordan hun som barn måtte leve med konsekvensene av britisk krigføring i Nigeria: «My earliest memories were from living in a war-torn area, and rebuilding still hasn't finished even today. Half of my family was slaughtered with guns and bombs that this queen sent to kill us».¹⁴⁷ Hun minnes videre hvordan dronningen var ansvarlig for å ha myrdet deler av hennes familie. Implisitt er det tydelig at Anya bærer nag

¹⁴⁶ Snejana Faberov, «Professor Uju Anya Explains Queen Elizabeth Comments on Podcast», *New York Post*, 15. september 2022, <https://nypost.com/2022/09/15/professor-who-wished-queen-excruciating-death-doubles-down/>.

¹⁴⁷ Bansinath, «'I Won't Cry Over the Death of a Violent Oppressor'».

til Elizabeth og holder henne ansvarlig for en hel del av de konsekvensene som koloniseringen har påført livet hennes.

Anya gir videre et innsiktsfullt perspektiv der kolonisering ikke er et abstrakt fenomen fra historiebøkene, men et begrep med direkte og personlig innvirkning på henne:

Coloniser is not an abstract term for me. It's not just something I read about in history books or a word I throw around. It's something that has directly affected my life and continues to through this day. It is deeply offensive for anyone to presume to tell me that I have to cry over the death of somebody who killed my people, or I have to be respectful in their passing. For what? Who are they to me except a violent oppressor?¹⁴⁸

Anyas personlige minner og erfaringer kommer til uttrykk når hun formidler sin subjektive opplevelse av fortiden. Hun avviser ideen om at hun må sørge over dødsfallet til en person som har utøvd vold mot og undertrykket hennes folkeslag. For Anya symboliserer Elizabeth mange av de negative sidene med koloniseringen og hjelper nigerianere å huske undertrykkelsen av afrikanere. I sitatet kommer også en fenomenologisk tilnærming til syne. Anya viser hvordan «coloniser» ikke kan reduseres til objektive fakta, men et minne om en kontinuerlig realitet som har påvirket henne og fortsatt berører henne den dag i dag. Det gir et innblikk i minner, personlige erfaringer, og følelser knyttet til kolonisering blir internalisert og kontinuerlig fortsetter å forme individets verdensforståelse.

Anyas personlige minner om Elizabeth og den britiske regjeringen markerer en anledning til å reflektere over konsekvensene av handlingene til regjeringen hennes, spesielt når det kommer til Biafrakrigen:

My experience of who she was, and the British government she supervised, is a very painful one. The harm shaped my entire life and continues to be my story and that of the people she harmed — that her government harmed, that her kingdom harmed, however you want to frame it. The genocide of the Biafra killed 3 million Igbo people, and the British government wasn't just in political support of the people who perpetrated this massacre; they directly funded it. They gave it political cover and legitimacy.¹⁴⁹

I sitatet kommer det tydelig til uttrykk at Anyas personlige opplevelse av Elizabeth og Storbritannia er preget av smerte. Hun holder Elizabeth og den britiske regjeringen ansvarlige for Biafrakrigen, der hun argumenterer for at dronningen legitimerte folkemordet på igboene. Anyas personlige minner om det britiske imperiet gir et unikt innblikk i hvordan disse minnene kan veve seg sammen og utgjøre fragmenterte kollektive minner om historiske hendelser. Smerten illustrerer ikke bare den individuelle byrden av fortidsreferansene, men hvordan disse hendelsene utfolder seg i en kollektiv hukommelse som berører flere menneskers liv. Det gir et

¹⁴⁸ Oloniniran, «Queen Elizabeth's Crown Not Her Own - Uju Anya».

¹⁴⁹ Bainsinath, «'I Won't Cry Over the Death of a Violent Oppressor'».

komplisert bilde av måten individuelle erfaringer kan fungere som en innfallsvinkel til å forstå påvirkningen til historiske hendelser og kolonitiden som en kontinuerlig prosess, som nødvendigvis ikke trenger å samsvare med den formelle fortellingen.

4.2.6 Oppsummering og introduksjon til aktørenes fortids- og minnebruk i den nigerianske debatten

I analysen av den nigerianske debatten til nå kommer det frem flere funksjoner for aktørenes fortidsreferanser. På samme måte som med den kenyanske debatten observeres det en rekke minner og fortidsreferanser som viderefører tematikken om kolonisering, slaveri, folkemord og rasisme. Neste steg i analysen vil være å utforske hovedfunksjonene om hvordan aktørene bruker fortid og minner slik de gjør, mens de underliggende funksjonskategoriene sikter seg inn på å forklare hvorfor de bruker de bruker minner og fortidsreferanser på den måten de gjør. På samme måte som i tilfellet med Kenya, har jeg også utarbeidet en oversikt som illustrerer aktørenes bruk av fortid og minner i debatten etter dronningens dødsfall i Nigeria:

Figur 2: Funksjonen til fortidsreferansene i den nigerianske debatten oppsummert. Fargene representerer de ulike kategoriene etablert innledningsvis i kapittelet.

Figur 2 illustrerer hvordan den komplekse minnebruken preger debatten. I samme ånd som debatten i Kenya, støtter diskusjonen i Nigeria seg på perspektiver som fremstiller hvordan dronning Elizabeths symbolikk sirkulerer i media og vekker minner om flere av de negative sidene ved det britiske imperiet. Basert på dette ønsker de nigerianske aktørene å fremheve sin side av historien, der de på sett og vis opponerer mot de mange kondolansene og støtteerklæringene det britiske monarkiet mottok. I debatten avdekker aktørene at den vestlige hovedfortellingen om Elizabeth skurrer og er ikke representativ for Nigerias minnekultur. Det tyder på at den epistemologiske siden av saken er mangelfull eller innebærer at de

fenomenologiske aspektene ikke har fått tilstrekkelig med plass i offentligheten. Dødsfallet resulterer dermed i en ny miniatyrform av «The Memory Boom» som dokumenterer en mangelfull forståelse av kolonitiden i Nigeria, og på bakgrunn av dette skapes et tomrom i deres forståelse av fortiden. Det epistemologiske landskapet har dermed vesentlige mangler, og for å dekke over tomrommet tar det fenomenologiske over for den epistemologiske dimensjonen, både i positiv og negativ forstand.

I underkategorien *Professor Uju Anya sine tweets* ble det presentert hvordan Anya uttrykte kritikk mot Elizabeth gjennom flere «tweets». Hun trakk frem hvordan Elizabeth symboliserer minner om et imperie som plyndret og bidro til folkemord gjennom å støtte opp om Biafrakrigen. Professoren bruker fortiden for å synliggjøre hennes perspektiv på arven etter Elizabeth. Anyas meldinger på Twitter skapte mediestorm og ble et springbrett for å diskutere Nigerias koloniale arv. Oloniran viste til Anyas meninger for å fremheve at Elizabeth ikke trengte å stå til ansvar for imperiets handlinger ettersom hun var en hvit kvinne, samtidig som han påpekte at juvelene i kronen var plyndret fordi hvite var bedre egnet til å utnytte landets ressurser, som fortsatte etter Nigerias selvstendighet.

I 4.2.2 *Biafrakrigen i 1967 og Igbo-stammen* fremhever aktørene hvordan dronning Elizabeths rolle i Biafrakrigen kompliserer minnet om henne. Aktørene benytter minner fra krigen for å vise hvordan britene oppfordret til å ta livet av så mange iboer som mulig, og videre belyse de mørkene sidene ved britisk imperialisme i Nigeria. Selv etter Storbritannias nedgang i global innflytelse bruker aktørene likevel minner og fortidsreferanser for å fremheve at sårene fra kolonitiden fremdeles blør, spesielt blant igbo-folket, som ble utsatt for en rekke umenneskelige hendelser i 1967. I motsetning til tilfellet i 4.2.1 sår aktørene tvil over Elizabeths direkte involvering i krigen, men hevder likevel at hun, gjennom 70 år på tronen hadde mer enn nok tid til å anerkjenne det og burde tatt ansvar for imperiets forbrytelser i Nigeria. Aktørene benytter seg av fortidsreferanser for å kritisere britisk imperialisme i lys av Biafrakrigen, og belyser utfordringene med å forstå og håndtere kolonial arv i dagens Nigeria.

I *Referanser til kolonitid og det britiske imperiet* retter aktørene fokus mot generelle henvisninger til kolonitid og det britiske imperiet. Fortidsreferansene brukes til å belyse ulike perspektiv på koloniseringens arv, der Bainsinath fremhever at Vestens reaksjon på dronningens dødsfall ikke er representativ for de som har opplevd koloniale overgrep. Aktørene utfordrer det de mener er en ensidig fortelling om Elizabeth. De lanserer sitt eget perspektiv der fortidsreferansene til kolonitiden og det britiske imperiet blir et redskap for å formidle den fenomenologiske virkeligheten minnene representerer, som igjen gir ny aktualitet til

kolonitiden. Abati fremhever den vedvarende undertonen til koloniseringen i relasjonene mellom tidligere kolonier og deres forhold til det britiske imperiet. Han bruker fortidsreferanser for å poengtere at selv i kondolanseneøyeblikkene vil den historiske uretten fortsatt være til stede og prege forholdet mellom Nigeria og Storbritannia.

I *Ikke-nigerianske fortidsreferanser* benytter aktørene seg av referanser til andre deler av verdenshistorien enn den nigerianske for å understreke poengene i argumentasjonen. Referansene brukes til å sidestille historisk urett begått i andre deler av verden med minnet om imperiet og Elizabeth i Nigeria. Sogunro viser til dødsfall av andre kjente og politiske ledere, og bruker disse referansene for å hevde at sinne og misnøye mot en leders dødsfall ikke er noe nytt i en historisk kontekst. Samtidig benytter Adedokun seg av gjensidige fortidsreferanser til slaveri, kolonisering og andre borgerkriger for å vise at minnet etter Elizabeth må forstås i en større historisk kontekst. Sahara Reporters refererer til pestens mange ødeleggelser for å skape en metafor på britenes tilstedeværelse i Nigeria. Uju Anya på sin side bruker fortidsreferanser for å trekke paralleller til holocaust der hun både knytter og sidestiller Biafrakrigen med overlagte og systematiske massedrap som fant sted i Nazi-Tyskland under andre verdenskrig. Felles for aktørene er at de bruker fortidsreferanser fra andre deler av historien for å gi et mer nyansert bilde av Nigerias historie, der de negative assosiasjonene til det britiske imperiet deles av andre kolonier som også minnes dronningen med en mørk og ubehagelig følelse.

I *Bruk av personlige minner i den nigerianske debatten* trekker aktørene på personlige minner for å reflektere over hvilke inntrykk Elizabeth har etterlatt seg i Nigeria. Anya delte sterke personlige opplevelser fra barndommen og knytter dem opp mot konsekvensene av britisk krigføring i landet. Aktørene viser til personlige erfaringer for å forklare hvorfor tanken om at de skal sørge over en monark som har påført dem så mye lidelse, er dypt krenkende. De personlige erfaringene tilsier, i samsvar med delkapittelet *Referanser til kolonitid og det britiske imperiet*, at koloniseringen er noe som fremdeles påvirker kolonisubjektene sin verdensoppfattelse i dagens samfunn. Aktørenes bruk av minner blir et kraftig verktøy for å forstå hvordan imperialismen ikke bare har formet individuelle liv, men at det også skaper en kollektiv forståelse av fortiden som aktørene mener står i opposisjon til andre fremstillinger av Elizabeth og det britiske imperiet.

4.2.7 Funksjonen til aktørenes fortids- og minnebruk i den nigerianske debatten

Denne delen av analysen vil fortsette på samme måte som i tilfellet med Kenya. Hensikten er å analysere hvorfor aktørene mener det er nødvendig å kaste lys over minnene dronning Elizabeth etterlater seg i Nigeria. Fremstillingen av minner synliggjør en interessant tematikk hvor

kolonisering fremdeles er høyaktuell. Dette indikerer, i likhet med funnene i Kenya, at dronning Elizabeths død er en realitet som kaster lys over utfordrende spørsmål knyttet opp mot Nigerias koloniale fortid. Ut ifra dette ståstedet har jeg utarbeidet funksjonskategorier som tar for seg funksjonen og forklarer aktørenes minnebruk:

- Bruk av minner og fortid for å overbevise leseren om at dronning Elizabeth er et kulturelt symbol på det britiske imperiets forbrytelser i Nigeria.
- Bruk av minner og fortid for å overbevise leseren om at dødsfallet tydeliggjør at koloniseringsbegrepet er like aktuelt i dagens samfunn.
- Bruk av minner og fortid for å overbevise leseren om at dronningens dødsfall fremkaller minner om folkemord, slaveri og rasisme.

Bruk av fortid og minner for å overbevise leseren om at dronning Elizabeth er et kulturelt symbol på det britiske imperiets forbrytelser i Nigeria

Aktørene som argumenterer for dette ståstedet, bruker minner og fortidsreferanser for å hevde at Elizabeth er et kulturelt symbol på imperiet, og at det er umulig å separere de fra hverandre. I denne funksjonskategorien symboliserer Elizabeth «det som har vært». Ut ifra ståstedet har jeg utarbeidet to funksjonskategorier:

- Overbevise leseren om at det er problematisk å separere Elizabeth fra imperiet.
- Overbevise leseren om at Elizabeth burde gjort mer for å forhindre Biafrakrigen.

Funksjonskategoriene er forankret i nasjonens kulturarv og målet er å undersøke hvorfor aktørene oppfatter det som nødvendig å kaste lys over arven Elizabeth etterlater seg i Nigeria. I likhet med tilfellet i Kenya, handler det om en forhandling av kollektive-, kulturelle- og personlige minner i samspill med kulturelle objekt i det nigerianske samfunnet.

Overbevise leseren om at det er problematisk å separere Elizabeth fra imperiet

Uju Anya benytter seg av Twitter for å formidle negative assosiasjoner og knytte Elizabeth sammen med det britiske imperiet. Hun benytter dødsfallet som et springbrett til å gi en postkolonial stemme for alle nigerianerne som led under britisk styre. I fortidsreferansene skaper hun et uatskillelig bilde av en fortid sveist sammen av historisk urett og lidelse. For Anya er det umulig å skille Elizabeth og imperiet, og det konsolideres når hun i meldingene sine beskriver Elizabeth som en hvit og ynkelig kvinne, sittende på en blodtørstig trone som i generasjoner har høvlet over begge sidene i familien hennes. Fortidsreferansene blir et viktig verktøy der funksjonen er å male et bilde av Elizabeth som en monark dypt involvert i plyndring, voldtekt og folkemord i Nigeria. Anya etablerer en kontinuerlig lidelsesprosess, der

hun tydeliggjør at det er nærmest umulig å separere Elizabeth fra imperiets forbrytelser. Dette perspektivet forsterkes i professorens beskrivelse av dronningen sittende på en trone bygget opp av drap og slaveri. Beskrivelsen, sammen med den blodtørstige tronen hun sitter på, skaper en visuell allegori der funksjonen forsterker opplevelsen av lidelse og ondskap som assosieres med Elizabeth.

Anya knytter Elizabeth til en blodig fortid som har berørt begge sider av hennes familie. Hun understreker at tronen har «høvlet» over begge sidene i familien hennes, og professoren skaper en forbindelse mellom Elizabeth og de personlige lidelsene hun og familien hennes har erfart. Denne tilnærmingen bidrar til å forsterke Anyas argument om at Elizabeth ikke var en nøytral monark, men en aktiv deltaker som har formet Nigerias historie. Det implisitte budskapet i fortidsreferansene hennes er tydelige. Å separere Elizabeth fra det britiske imperiet vil være å overse eller benekte den kollektive historien av traumatiserende minner om lidelse og urett som fant sted i Nigeria under dronningens tid på tronen. Når Anya fremstiller Elizabeth sittende på en blodig trone, gjør hun det klart at det er problematisk å fraskrive Elizabeth fra ansvaret for handlingene til imperiet, som hun tross alt ledet. Fortidsreferansene blir dermed et virkemiddel for å formalisere konvensjonelle oppfatninger om Elizabeths rolle i historien.

Problematikken i å skille Elizabeth fra imperiet er en funksjon som også kan tilskrives Gbenga Olonirans bruk av fortid og minner. For han symboliserer Elizabeth det hvite overherredømmet og den hvite «kvinnekulten», før han videre harselerer med og formaliserer den stereotypiske oppfatningen av Elizabeth som en uskyldig og eldre bestemor med vesker og hunder. Oloniran argumenterer for at Elizabeth ikke var en tilfeldig og uskyldig kvinne, men en nøkkelaktør som var dypt involvert i blodbadet som fant sted under Biafrakrigen og kolonialt tyveri. Han argumenter for at britisk tyveri fortsatte, selv etter Nigerias uavhengighet, og understreker hvordan kronjuvelene på Elizabeths krone er plyndret fra kolonier. Det er interessant hvordan kronens materialitet knyttes til kolonial plyndring. Den brutale fortiden blir assosiert med et objekt (kronen til Elizabeth) som har en kontinuerlig, vedvarende og symbolsk effekt preget av kolonial utnyttelse og plyndring i Nigeria. Dette er med på å komplisere det kulturelle minnet og forsterke symbolikken om arven Elizabeth etterlater seg i landet, og utfolder seg i noe større enn en diskurs om folks meninger og ytringer.

Olonirans fokus på Elizabeth som ikon for hvite kvinner og symbol på hvit overlegenhet, synliggjør den underliggende rasismen når han peker på at Elizabeth blir skjernet fra ansvar for handlinger begått av imperiet under hennes tid på tronen. Han synliggjør og problematiserer ideen om hvite privilegier der han mener Elizabeth kunne berike seg selv av Nigerias ressurser,

samt at hun slapp unna ansvar for historisk urett fordi hun var hvit. Hans bruk av fortidsreferanser integrerer ideen om en rasistisk undertone som videre ufarlig- og uskyldiggjør hvite personer. Derfor er det problematisk å skille Elizabeth fra imperiet, og det gir en ny dimensjon til debatten om synet på Elizabeth og hennes rolle i postkolonial historie.

Oloniniran bruker i tillegg fortidsreferanser for å skape en direkte kobling mellom Elizabeths rikdom, rasisme og historisk urett som gir innsikt i makten og privilegiene hun nød. Han fremhever at selv etter Nigerias selvstendighet, ble praksisen om kolonial undertrykkelse videreført der dronningen kunne opprettholde et bilde av uskyld. I dette perspektivet er det problematisk å skille Elizabeth fra imperiet når den underliggende rasismen og ansvarsfraskrivelsen avdekkes. Hovedfunksjonen til Olonirans fortidsreferanser er å utfordre tanken om Elizabeth som uskyldig og kaste lys over den historiske uretten som ble begått i Nigeria under hennes regjeringstid. Han støtter dermed opp om Anyas argument om at det er umulig å separere Elizabeth fra det britiske imperiet.

Overbevis leseren om at Elizabeth burde gjort mer for å forhindre Biafrakrigen

Abdulkabeer, Festus Adedayo og Sahara Reporters bruker fortidsreferanser og minner for å kaste et kritisk blikk over Elizabeths rolle i Biafrakrigen og overbevis leseren om at monarken burde ha gjort mer for å forhindre krigen. Abdulkaber løfter frem kompleksiteten som preger Elizabeths minne i borgerkrigen. Selv om Storbritannias innflytelse har minsket i nyere tid, benytter han seg av fortidsreferanser for å vise at de nigerianske sårene fremdeles blør. Abdulkaber omtaler det som en serie sterke minner fra borgerkrigen og skaper et utgangspunkt for å ansvarliggjøre Elizabeth for en kontinuerlig serie av brutale hendelser som fant sted. Han problematiserer Elizabeths personlige involvering, men argumenterer likevel for at hun er skyldig ettersom flere av fortidsreferansene og minnene han refererer til fant sted samtidig som Elizabeth var øverste leder. Dermed kan hun ikke fraskrives ansvar, og det må følgelig stilles spørsmål om hun kunne gjort mer for å forhindre borgerkrigen. Det skaper en kompleksitet i Elizabeths kulturelle minne, samtidig som han fremhever dronningen som en helt sentral aktør i en borgerkrig med tragisk utfall i Nigeria.

Adedayo bruker også fortidsreferanser for å utdype Abdulkabers kritiske perspektiv på Storbritannias involvering i Biafrakrigen. Han stiller spørsmål om hvorfor monarken ikke påvirket utenrikspolitikken mer og hindret Wilson og Hunt i sine handlinger eller hvorfor det aldri ble forhandlet frem våpenhvile. Minnebruken utfolder seg i et paradoks der Elizabeth som leder, til tross for hennes symbolske makt, ikke forhindrede de katastrofale hendelsene som fant

sted i Nigeria. Funksjonen til fortidsreferansene fremhever det aktørene oppfatter som passiv deltakelse fra Elizabeths side om å støtte britenes folkemord på igboene.

Sahara Reporters retter sterke anklager mot datidens statsminister, Harold Wilson, hvor det hevdes at han oppfordret til massedrap for å slå ned på opprøret. Funksjonen til avisens minnebruk er å karakterisere britene som medskyldige i en katastrofal konflikt, der Elizabeths manglende beklagelse og erstatning oppfattes av aktørene som indisiebevis på at verken dronningen eller det britiske monarkiet viste tegn på angrep om hendelsene som utfoldet seg under Biafrakrigen. Funksjonen til fortidsreferansene forsøker å overbevise om dronningens deltakelse i Biafrakrigen, samt sette henne i et lys av manglende rettferdighet og ansvarlighet, noe som forsterker behovet for forsoning hos aktørene.

Uju Anya bruker personlige minner om Elizabeth som grunnlag for å overbevise leseren om at hun kunne forhindre krigen. Anyas negative erfaringer til Elizabeth springer ut av det hun selv kaller for familiens smertefulle og traumatiske erfaringer med dronningen og imperiet. Bruken av minner formidler en subjektiv og emosjonell tilnærming der Anya klandrer Elizabeth personlig for smerten hun føler på, spesielt opp mot Biafrakrigen. Hun går så langt å hevde at dronningen personlig ga opprøret politisk legitimitet og finansiell støtte til massakren av igboene. Professorens personlige erfaringer illustrerer hvordan individuelle opplevelser kan fungere som drivkraften bak en kollektiv historiefortelling. Hun er et eksempel på smerten som Abdulkaber, Adedayo og Sahara Reporters rapporterer om. Det gir et viktig innspill på hvordan individuelle minner sammen kan utgjøre et fragmentert, men kollektivt minne om Elizabeth. Anyas bruk av personlige minner er et viktig aspekt for å forstå historien på hennes premiss, uavhengig av den offisielle fortellingen.

I dette perspektivet argumenter Anya, Abdulkaber, Adedayo og Sahara Reporters mot å skåne Elizabeth fra kritikk med rotfeste i fortidsreferansene de fremhever. De påpeker at Elizabeth, gjennom 70 år på tronen, hadde flere muligheter til å påvirke Nigeria i en positiv retning, men at hun til syvende og sist feilet. Felles for minnebruken til aktørene i denne kategorien er at de tegner et bilde av Elizabeth som en monark som ledet et imperium, der tragiske hendelser som Biafrakrigen kunne vært unngått hadde hun bare brydd seg om nigerianske menneskers liv.

Bruk av minner og fortid for å overbevise leseren om at dødsfallet tydeliggjør at koloniseringsbegrepet er like aktuelt i dagens samfunn.

Fortidsreferansene i denne kategorien kjennetegnes av at aktørene mener Elizabeths død gir evidens til at kolonitiden forblir aktuell i det nigerianske samfunnet. På bakgrunn av dette har

jeg utarbeidet to funksjonskategorier som tydeliggjør hvorfor aktørene mener at kolonitiden ikke kan reduseres til lukket historisk kapittel:

- Overbevise leseren om at det er umulig å skille Elizabeth fra koloniseringsbegrepet.
- Overbevise leseren om at dødsfallet fremhever at koloniseringen fremdeles preger dagens Nigeria.

Felles for funksjonskategoriene er at dødsfallet gir rom for å diskutere Elizabeths påståtte rolle i koloniseringen av Nigeria. De er utarbeidet for å speile aktørenes oppfatning om at den Vestlige fortellingen om Elizabeth og imperiet ikke er representativ for Nigeria.

Overbevise leseren om at det er umulig å skille Elizabeth fra koloniseringsbegrepet

Arven etter dronning Elizabeth fremheves av Farroq Kperogi som uatskillelig knyttet til koloniseringens historie, og det er noe han benytter i aller høyeste grad til å skape oppmerksomhet rundt. Kperogis fortidsreferanser antyder at Elizabeth ikke bare var en monark, men han fremstiller henne som en representant for det britiske imperiets historie som i stor grad er forankret i kolonisering og imperialism. Kperogi argumenterer for at selv om det florerte av sympati og medfølelse i ulike sfærer etter dødsfallet, vil det aldri være nok for å separere Elizabeth fra urettene som ble begått av imperiet under kolonitiden. Den nigerianske professoren bruker en metafor i form av «still wrapped in it» for etablere en sammenheng mellom kolonisering og arven etter Elizabeth.¹⁵⁰ Denne metaforen demonstrerer at koloniseringen i aller høyeste grad omhandler Elizabeth. Funksjonen til fortidsreferansene gjør at det er særdeles utfordrende å skille Elizabeth fra den mørke koloniseringskyen av historisk urett som fortsatt henger over dronningens kulturelle minne. Kperogis bruk av minner etablerer en historisk kontinuitet fra kolonitiden og helt frem til Elizabeths overtok den britiske tronen, og han inviterer leseren til å reflektere over arven hun etterlater seg i Nigeria.

Bindu Bainsinath bruker minner i form av referanser til folkemord, rasisme og (kolonial) utnyttelse for å fremheve et perspektiv der hun synliggjør erfaringene til de som har blitt påvirket av imperiets handlinger. Hun oppfatter at den vestlige fortellingen på sin side skurrer og har mer fokus på sorg og kondolanser, og at den derfor ikke reflekterer følelsene til nigerianske mennesker som har opplevd konsekvensene av kolonisering på nært hold. De ulike perspektivene belyser spenningene mellom fortellingene. Fortidsreferansene viser at det for flere nigerianere ble like naturlig å uttrykke seg i form av likegyldighet, sinne og feiringer som

¹⁵⁰ Busari, «Cloud of Colonialism Hangs over Queen Elizabeth's Legacy in Africa».

det ble for den vestlige verden å uttrykke seg i form sorg og sympati. Minnebruken illustrerer en uoverensstemmelse mellom det kollektive minnet som sørger over dødsfallet og det kollektive minnet som ikke sørger. Bainsinaths problematisering av den ensidige fremstillingen understreker hvorfor det er vanskelig å skille Elizabeth fra koloniseringen. Hun oppfatter at hovedfortellingen om Elizabeth ikke reflekterer følelsene og erfaringene til nigerianske mennesker. Dermed kommer det frem en tydelig spenning mellom to diskurser som bidrar til å kraftig nyansere minnekulturen i Nigeria og komplisere Elizabeths kulturelle minne.

For tidligere koloniserte mennesker argumenterer Bainsinath at Elizabeth symboliserer en historie preget av brutalitet, vold og urett. Dette skaper en kompleksitet i forståelsen av arven hun etterlater seg i Nigeria, og som en konsekvens blir det vanskelig å skille Elizabeth fra kolonitidens skygge. Perspektivet Bainsinath lanserer forklarer hvordan fortidsreferansene til kolonitiden blir brukt for å forstå Elizabeth sin rolle og arv. Denne historiske konteksten gjør det vanskelig å koble henne fra koloniseringsbegrepet, da dronningens regjeringstid for mange er synonymt med imperialistiske overgrep. På denne måten styrker Bainsinaths minnebruk ideen om at Elizabeth er fundamentalt knyttet til koloniseringens historie.

Festus Adedayo bruker fortidsreferanser som fokuserer på Storbritannias behandling av Nigeria (og andre kolonier) for å vise hvorfor det er vanskelig å skille Elizabeth fra koloniseringsbegrepet. Adedayo mener at Storbritannia, som en kolonimakt, handlet uetisk når de utnyttet koloniene som kapitalistiske varer. Fortidsreferansene hans viser til den tvangsmessige utnyttelsen og urettferdige ekspropriasjonen av naturressurser, som videre førte til dødsfall, samt undertrykkelse av fremtiden til nigerianske mennesker. Gjennom sine 70 år på tronen mener Adedayo at Elizabeth ikke greide å ta ansvar og etablere tiltak for å adressere konsekvensene av koloniseringen, men at hun heller valgte å være en passiv-aktiv mottaker av rikdommen hennes forfedre eksporterte ut av Nigeria. Denne tilnærmingen fremhever at dronningens lange regjeringstid forpliktet henne til å reflektere over og håndtere konsekvensene av fortiden, der det ikke er mulig å fraskrive seg ansvaret for historiske urettferdigheter. Minnebruken til Adedayo fremhever at historisk urett ikke begrenser seg til fortiden, men har langvarige konsekvenser som er like relevante i dagens samfunn.

Aktørenes bruk av minner og fortidsreferanser understreker at arven etter Elizabeth er betraktet som tett knyttet opp mot koloniseringsbegrepet. I sine fortidsreferanser viser de hvordan dronningen var en representant for et imperie som begikk historiske overgrep i en tid preget av grov og brutal utnyttelse. Perspektivene deres skaper igjen en dikotomi som utfordrer tradisjonelle narrativ om det britiske monarkiet. De understreker betydningen av å adressere det

de oppfatter som en nigeriansk fortid preget av vold og brutalitet for å oppnå deres ønske om en mer rettferdig forståelse av fortiden og påvirkningen den har på det nigerianske samfunnet i nåtiden.

Overbevise leseren om at dødsfallet fremhever at koloniseringen fremdeles preger dagens Nigeria.

I denne kategorien argumenterer aktørene for at dødsfallet aktualiserer historiefortellingen om kolonitiden, der den ikke kan reduseres til fakta, men at det er en kontinuerlig prosess som fortsetter å prege mennesker i Nigeria. Adedayo adresserer det han oppfatter som en ensidig fortelling fra Vesten om Elizabeths minne. Han bruker fortidsreferanser for å påpeke at arven etter Elizabeth er komplisert og mangfoldig for de som har fått kjenne på imperialismens vrede. Adedayo refererer til at kolonitidens gjenferd hjem søker nigerianere når de reflekterer over og skal ta stilling til dødsfallet. Han skaper videre en opposisjon mellom Vesten og Nigeria når han konstaterer at for Vesten er kolonitiden historie, mens i Nigeria er kolonitiden nå. Adedayo redegjør for et perspektiv der nigerianske mennesker har et behov for å se flere sider av historien og anerkjenne at livserfaringene til nigerianske mennesker fremdeles er preget av kolonisering.

Funksjonen til Adedayos bruk av minner er å etablere en dikotomi mellom to ulike forståelser av kolonitiden. På den ene siden oppfatter Adedayo at Vestens forståelse av kolonitiden er et lukket kapittel fra fortiden, preget av en epistemologisk tilnærming der historisk kunnskap er objektivt produsert for å forstå kolonitiden som en ferdig historisk epoke. På den andre siden er opposisjonens forståelse av kolonitiden en levende fortelling, en pågående og fenomenologisk prosess som fortsatt påvirker nigerianske mennesker i dag. Adedayo bruker minner og fortidsreferanser til koloniseringsbegrepet med hensikt om å støtte opp om og konsolidere denne fortellingen. Dette perspektivet gir identitet til nigerianske menneskers erfaringer med Elizabeth, det britiske imperiet og kolonitiden. Dette gjenspeiler kolonisubjektens fenomenologiske tilnærming til historien, der opplevelsen av kolonitiden og dens påvirkningskraft på det nigerianske samfunnet blir viktigere enn en objektiv og lukket historisk beretning.

Den etablerte dikotomien avdekker en tydelig forskjell i Adedayos tilnærming til historisk kunnskap mellom Vesten og Nigeria, og minnebruken illustrerer hvordan kategoriene er gjensidig utelukkende. Han mener Vesten søker en objektiv og nøytral forståelse av kolonitiden, mens hans egen tilnærming fokuserer på den kontinuerlige påvirkningen kolonitiden har på Nigeria. Dikotomien er med på å forklare hvorfor aktørene reagerer på Elizabeths dødsfall med sinne, feiring og likegyldighet. Det gir samtidig et interessant og unikt innblikk i hvorfor det er

utfordrende å forenes om en samstemt fortelling om kolonitiden, ettersom Storbritannia og Nigerias kulturer og perspektiver er ulike, og det gir opphav til forskjellige forståelser av kolonitiden.

Reuben Abati slutter seg opp om Adedayos perspektiv, og anvender minner knyttet til koloniseringsbegrepet og slaveriet for å illustrere den vedvarende undertonen i den koloniale historien til Nigeria og deres forhold til Storbritannia. Han hevder at disse minnene kaster en mørk skygge over de diplomatiske relasjonene mellom landene. Minnebruken demonstrerer nødvendigheten av å forstå Elizabeths symbolske betydning i kontekst av koloniseringen og de kompleksitetene som følger. For Abati og andre nigerianere blir dronningens dødsfall en unik mulighet til å reflektere over den vedvarende påvirkningen kolonitiden har hatt på det nigerianske samfunnet. Den dypere forbindelsen som Abatis minnebruk fremhever, understreker at hendelser knyttet til kolonitiden ikke utgjør avsluttede kapitler, men at de representerer en kontinuerlig prosess som er like relevant i 2022. Hans bruk av minner blir en reaksjon på at Elizabeths dødsfall ikke kan unngås å bli farget av det historiske bakteppet. Perspektivet bidrar til å styrke argumentet om at koloniseringen fortsatt har betydelig innflytelse på Nigeria, der dødsfallet markerer en markant påminnelse om kolonitidens kontinuitet. Abatis tilnærming gir innsikt i hvordan den nigerianske historien, spesielt historien om kolonitiden, integreres i det nåværende diplomatiske og kulturelle landskapet, der forholdet mellom fortid og nåtid preger forbindelsene mellom Storbritannia og Nigeria den dag i dag.

Uju Anya benytter seg av personlige minner som grunnlag for å overbevise om at Elizabeths dødsfall fornyer aktualiteten til koloniseringsbegrepet. Anya argumenterer for at kolonitiden ikke kan reduseres til abstrakte begrep fra historiebøkene, men heller en kraft med direkte påvirkning på livet hennes. Minnet om å vokse opp i ruinene etter at Elizabeth sendte både bomber og våpen for å drepe familien hennes understreker den personlige og traumatiske opplevelsen til Anya og familien hennes. Dette minnet knytter Elizabeth eksplisitt til volden og familiens tap, noe som støtter opp om at Anya føler på både sitt eget traume, men også forfedrenes. Dersom dødsfallet kan gjenkalle slike minner hos Anya, gir det evidens til at kolonitiden, i lys av dødsfallet, fremdeles er aktuell.

Any selv avviser ideen om at kolonisering kan reduseres til abstrakte begreper fra historiebøkene, men argumenterer for at det er faktorer med direkte og personlig påvirkningskraft i livet hennes. Hun hevder at «coloniser» ikke bare er et begrep hun leser, men

en kontinuerlig realitet der Elizabeth og imperiet var voldelige undertrykkere.¹⁵¹ Professoren oppfatter forventningen om å sørge som neglisjering av nigeriansk kultur og historie. Anyas personlige minner i lys av dødsfallet demonstrerer hvordan koloniseringen blir en levende og følt virkelighet i hennes nåtid. Bruken av «coloniser» viser hvordan begrepet ikke kan reduseres til fakta, men er en integrert del i Anyas personlige minne om Elizabeth og imperiet. Dette eksemplet støtter opp og gir evidens til de fenomenologiske tilnærmingene knyttet til minnebruk som er sentralt for historieforståelse, slik Ricoeur hevder. Det gir en innsikt i hvordan personlige minner kan brukes til å komplisere det kulturelle minnet til Elizabeth. De utgjør sammen kollektive minner, og selv om disse minnene i seg selv er fragmenterte, utgjør de likevel en felles enhet, og problematiserer det kulturelle minnet om Elizabeth og imperiet i Nigeria.

Adedayo, Abati og Anyas tilnærminger understreker kompleksiteten i historiefortellingen, der forholdet mellom historie og identitet gir et viktig perspektiv for å forstå argumentasjonen deres. Aktørenes synspunkt utfordrer den epistemologiske forståelsen de mener Vesten har av kolonitiden, og kaster videre lys over dynamikken mellom minner, historie og identitet. Disse elementene formidles og forstås i lys av Elizabeths dødsfall, og fungerer som et kritisk øyeblikk for å reflektere over fortidens påvirkning på nåtiden. Gjennom sitt fokus på minner fremhever Adedayo, Abati og Anya hvordan historien ikke bare er en objektiv fremstilling, men også en subjektiv opplevelse som bæres videre og videreformidles gjennom ulike kollektive minner. De plasserer dødsfallet som et sentralt element i denne diskusjonen, og bestrider tanken om en felles historie om Elizabeth. Elizabeths dødsfall blir derfor ikke bare et historisk øyeblikk i monarkiets historie, men en nøkkelfaktor for å forstå hvordan historien er til stede i postkoloniale samfunn gjennom kollektive- og kulturelle minner om imperiet og kolonitiden.

Bruk av minner og fortid for å overbevise leseren om at dronningens dødsfall gjenkaller traumatiserende minner om folkemord, slaveri og sinne

I denne delen av analysen benytter aktørene seg av referanser til andre deler av verdenshistorien for å styrke egne argument, samt sidestille dem ved andre historiske overgrep. I denne kategorien handler det om fremkalling av nye minner og diskurser. På bakgrunn av dette har jeg utarbeidet tre funksjonskategorier med formål om å:

- Overbevise leseren om at det er naturlig for nigerianere å møte Elizabeths dødsfall med sinne og glede.

¹⁵¹ Oloniran, «Queen Elizabeth's Crown Not Her Own - Uju Anya».

- Overbevise leseren om at Elizabeth og imperiet var erobrere.
- Overbevise leseren om at dødsfallet gjenkaller traumatiserende minner om pesten, holocaust og slaveriet.

Felles for kategoriene er at de appellerer til kjente kulturelle minner fra andre deler av verdenshistorien, for deretter å trekke paralleller mellom fortidsreferansene der de ønsker å styrke egne argument om Elizabeth og imperiet.

Overbevise leseren om at det er naturlig for nigerianere å møte Elizabeths dødsfall med sinne og glede

I denne underkategorien appellerer Ayo Sogunro til det kulturelle minnet om Muammar al-Gadaffi og reaksjonene på hans død for å bevise at eufori over dødsfallet til en politisk leder er en historisk realitet. Han trekker paralleller mellom Gadaffis og Elizabeths død for å legitimere og normalisere varierende følelsesmessige reaksjoner på slike begivenheter. De ulike erfaringene fra minnet om Gadaffi vekkes til live og setter et preg på debatten om dronningens dødsfall. Han argumenterer for at glede over Elizabeths død, blant de som misliker dronningen og imperiet, bør være en like naturlig reaksjon som euforien Gadaffis dødsfall ble møtt med i 2011. Parallellen til diktatoren er et godt eksempel på hvordan andre samfunn tidligere i historien har uttrykt glede over politiske ledes død. Dette herder argumentet om Elizabeth ikke bør skjermes fra lignende reaksjoner, og legitimerer at ulike samfunn har forskjellig respons på ledes dødsfall. Sogunro integrerer det kulturelle minnet om Gadaffi i debatten om hvordan nigerianere minnes arven etter Elizabeth for å konsolidere prinsippet om at en fragmentert respons er legitimt, samt en anerkjennelse av mangfoldet i den nigerianske minnekulturen som blir uttrykt i anledningen.

Sogunros minnebruk sidestiller samtidig nigerianeres forståelse av Elizabeth som leder med Vestens oppfattelse av Gadaffi som diktator. Implisitt kommer det til uttrykk at på samme måte som Vesten forsto Gadaffi som en grufull diktator, ser nigerianere på Elizabeth som en diktator i Nigeria. Sogunros sidestilling av de to lederne etablerer en forståelse av politiske ledere som relativ og avhengig av perspektivene til aktøren som observerer. Han antyder at den vestlige verdens historieforståelse kan ha farget Gadaffis som en farlig og ond diktator, og sidestillingen hans argumenterer for at nigerianere kan se på Elizabeth med lignende skepsis. Minnebruken til Sogunro hevder at basert på erfaringene til nigerianere så har Elizabeths styre, i kolonitiden og i nåtiden, vært synonymt med diktatorlignende egenskaper som gjør det naturlig å møte dødsfallet med sinne og glede. Dette synliggjør de ulike måtene å tolke og ta stilling til

dronningens dødsfall, og styrker aktørens argument om at dødsfallet gjenkaller traumatiserende minner, forankret i kollektive- og kulturelle oppfatninger av britisk imperialisme, som gjør det naturlig å møte dødsfallet med varierende følelser.

Overbevis leseren om at Elizabeth og imperiet var erobrere

Festus Adedayo trekker paralleller til kenyaneres minner om Mau Mau-opprøret for å etablere en felles forestilling om at Elizabeth og imperiet ønsket å erobre det afrikanske kontinentet. Han bruker fortidsreferanser til Mau-Mau opprøret, som vi har sett at har dyp kulturell og historisk betydning fra Kenyas fortid, for å illustrere hvordan britisk imperialisme og undertrykkelse strakte seg over Afrikas geografiske og kulturelle grenser. I integreringen av Mau-Mau opprøret skaper Adedayo en samstemt og negativ forståelse av Elizabeth og imperiet. I denne oppfatningen er det rom for å hevde at handlingene til Elizabeth og imperiet speiler en erobringsvilje som gjaldt i både Nigeria, Kenya og andre afrikanske land.

Adedayos bruk av minner knytter sammen Nigerias- og Kenyas kollektive minner der han konstruerer et narrativ der Elizabeth og imperiet symboliserer britisk imperialisme, erobring og undertrykkelse av afrikanske mennesker på tvers av geografiske og kulturelle grenser. Integreringen av Kenyas kollektive minner i debatten som utarter seg i Nigeria, gjør at Elizabeths symbolske sfære begynner å eksistere som et vedvarende objekt med tilhørende symbolsk og historisk betydning. Elizabeths symbolikk blir et fellesobjekt på de mange negative sidene av britisk imperialisme, og deles på tvers av forskjellige folkeslag på det afrikanske kontinent. Adedayos fortidsreferanser gir evidens til å bygge opp en felles kulturell forståelse av Elizabeth, der hun fungerer som et kulturelt symbol på de ideologiske drivkreftene bak imperiets mange brutale handlinger.

Adedayos bruk av minner og fortidsreferanser fungerer som et bindeledd mellom kulturelle og geografiske grenser. Minnebruken konstruerer en overordnet fortelling som legitimerer Elizabeth og imperiets rolle som erobrere, der de har forårsaket negative konsekvenser for flere afrikanske nasjoner. Den kollektive opplevelsen av imperiets handlinger bidrar til å legitimere og forsterke nigerianeres kritiske holdninger til Elizabeth og imperiet. Det understreker at Nigerias holdninger til Elizabeth er forankret i en felles afrikansk forståelse og opplevelse av kolonial undertrykkelse. I dette perspektivet bidrar Adedayos fortidsreferanser til å utfylle minnekulturen i Nigeria, og herder det kulturelle synet på at mange land i Afrika vil minnes Elizabeth og imperiet med en mørk og ubehagelig følelse.

Overbevis leseren om at dødsfallet gjenkaller traumatiserende minner om pesten, holocaust og slaveriet

Sahara Reporters benytter seg av en interessant parallell når de sidestiller Elizabeth og imperiets tilstedeværelse i Nigeria under Biafrakrigen med pestens herjinger i hele verden på 1300-tallet. Parallellen til pesten er todelt. Nettstedet refererer i første omgang til pesten som en britisk sykdom nigerianske mennesker hadde vært bedre uten. Det er derimot de mer underliggende referansene som er interessante, der *Sahara Reporters* bruker pesten som et symbol på omfattende lidelse, og forsterker perspektivet sitt på britisk deltakelse i Biafrakrigen.

Pestreferansen blir en metafor for lidelse og kaos, og det multidireksjonelle minnet blir derfor en metafor for nettopp lidelse og kaos. Pesten i Europa på 1300-tallet representerer en historisk periode preget av massedød, total ødeleggelse og fundamental nød. Ved å knytte dette opp mot Biafrakrigen etablerer *Sahara Reporters* et narrativ som uttrykker omfattende lidelse i Nigeria forårsaket av Elizabeth og det britiske imperiets tilstedeværelse i landet. Pesten har svært få, om noen, fellesnevner med Biafrakrigen og Elizabeth, men aktøren bruker begrepet likevel som et symbol på britenes destruktive og skadelige handlinger i den nigerianske borgerkrigen.

Pesten symboliserer ikke bare fysisk lidelse, men også en kulturell, sosial og økonomisk ødeleggelse. *Sahara Reporters* minnebruk skaper en historisk ramme der Biafrakrigen forstås i et perspektiv som er sterkt knyttet til total ødeleggelse og massedød. Det forsterker aktørens oppfattelse av britisk imperialism som en svært smittsom og ødeleggende kraft, som har forårsaket alvorlig skade på nigerianske mennesker og påvirket det samfunnet de lever i den dag i dag. Sammenligningen med pesten binder sammen historiske hendelser på tvers av tid og sted, og forsterker argumentet om at britenes tilstedeværelse i Nigeria var like ødeleggende som pestens ødeleggelser. Det gir et godt grunnlag for å forstå hvordan nigerianere oppfatter Biafrakrigen den dag i dag og hvorfor mange er kritiske til Elizabeth.

Anyas trekker linjer til det kulturelle minnet om holocaust for å sidestille dødsfallene til nigerianere under Biafrakrigen med folkemordet på jødene under andre verdenskrig. Begrepet *holocaust* er sterkt stigmatisert, det har en tung kulturell og historisk betydning og er rotfestet i en dyp rasistisk ideologi assosiert med ondskap, brutalitet og umenneskelighet. Anyas bruk av holocaust sitt kulturelle minne illustrerer hvordan hun oppfatter britenes drap på nigerianere som systematiserte massedrap og preget av umenneskelig voldsutøvelse. Det er få fellesnevner mellom Biafrakrigen og holocaust, men strategien sidestiller likevel hendelsene i 1967 med jødeutryddelsen på 1940-tallet. Det utvider leserens forståelse av hvordan nigerianere selv

oppfatter britenes deltakelse under Biafrakrigen, og Anya knytter den opp mot et større narrativ preget av vold, brutalitet og fundamental ondskap.

Anyas referanse til *holocaust* er ikke bare en direkte sammenligning mellom systematisk utryddelse av folkeslag, men fortidsreferansen er et verktøy der Anya bygger en bro mellom lidelsesomfanget knyttet til tapene i de to historiske epokene. Den dag i representerer *holocaust* en av de mørkeste og tabubelagte periodene i menneskets historie, og er et begrep som har satt sitt preg på mange samfunn i tiden etter andre verdenskrig. Anya sidestiller dette synspunktet med hvordan, hun i ettertid, har vært preget av Biafrakrigen på samme måte som *holocaust* har preget millioner av mennesker. Sammenkoblingen skaper en ny måte å forstå og relatere til lidelsene under Biafrakrigen gjennom bruk av et velkjent og allment akseptert narrativ på menneskelig ondskap. Ved å bruke det kulturelle minnet om holocaust tydeliggjør Anya at selv om hendelsene hver for seg er unike, kan de deles og forstås gjennom et felles rammeverk av lidelse, tap og kamp. Anya utfordrer videre kompleksiteten når ulike minner veves sammen og påvirker moderne perspektiver i nåtiden. Det gir et godt eksempel på hvordan Elizabeths død og historien til det britiske imperiet fortsatt påvirker samtiden, og illustrerer hvordan aktørene kan bruke fortid og minner i debatten om Elizabeths arv for å kaste lys over både egne og felles erfaringer fra fortiden.

Adedokun tar for seg minnet om Elizabeth i lys av den transatlantiske slavehandelen og kolonisering. Han bruker fortid og minner for å stadfeste at dronningens rolle ikke kan forstås isolert fra disse begrepene. Han tegner derfor en rød tråd mellom Elizabeth, hennes familie og deres involvering i slaveriet. Slik bringer han inn et perspektiv som inkluderer ulike aspekt av historien som i stor grad har påvirket Nigeria og andre afrikanske land. Slaveriet er et gjennomgående tema i Nigerias historie, og Adedokun integrerer det kulturelle minnet om slaveriet i forståelsen av Elizabeth og den historiske konteksten hun og hennes familie var en del av. Aktørens perspektiv oppfordrer til å se de den transatlantiske slavehandelen som en brikke som har formet Nigerias minnekultur og arven etter Elizabeth.

Niran Adedokuns bruk av minner og fortid knytter sammen slaveriet, borgerkrigen og kolonisering og peker på det gjensidige båndet mellom dem. Elizabeths dødsfall, ifølge Adedokun, river plasteret av de koloniale sårene og konsekvensen blir at en refleksjonsprosess kan finne sted. Dermed kan aktørene og Adedokun skape en mer nyansert og helhetlig forståelse av Nigerias historie, og tilnærmingen speiler det multidireksjonelle minnet, der ulike historiske og traumatiske hendelser fra forskjellige epoker påvirker og overlapper hverandre. Dette perspektivet er viktig for å forstå hvordan ulike lands kollektive- og kulturelle minner om

Elizabeth påvirker hverandre. Kompleksiteten i denne dynamikken illustrerer at Nigeria og andre koloniers forståelse av slaveriet, kolonisering og imperialismen ikke er isolerte narrativer, men flere fortellinger som sammen spiller hverandre gode, der de gir en mer helhetlig og mangfoldig fremstilling Elizabeth, imperiet og den vedvarende påvirkningen de har hatt på historien deres.

Aktørenes tilnærminger gir dermed et grundig innsyn i hvordan de bruker fortid og minner som kraftige retoriske verktøy. Integreringen av ulike historiske perspektiv, fra forskjellige tidsepoker på kryss og tvers av geografiske og kulturelle grenser, styrker aktørenes forståelse av kolonitiden. Mangfoldet av minner bidrar til å forme forståelsen av Elizabeth og imperiet, og det resulterer i et mer kritisk, komplekst og helhetlig perspektiv på fortiden. Aktørene bygger broer mellom flere ulike historiske hendelser, og danner et nyansert bilde på hvordan kolonitidens kontinuerlige arv stadig påvirker aktørene og deres syn på Elizabeth i tiden etter dødsfallet.

5.0 Diskusjon og drøftingskapittel

I analysen benyttet jeg meg av to forskningsspørsmål som har konkretisert problemstillingen. Det første spørsmålet belyste hvilke minner og hvilken fortid dødsfallet har fremkalt. Det andre spørsmålet belyste på sin side hvorfor og hvordan aktørene fremstilte minner og fortid slik de gjorde. I dette kapittelet vil problemstillingen fungere som et overordnet fokus, og jeg vil drøfte hva funnene i analysen forteller om hvordan dødsfallet har påvirket minnekulturen i Kenya og Nigeria. Oppgaven er et casestudie der det er mye å hente fra begge debattene, og jeg vil fremheve og drøfte det jeg mener er mest interessant.

I arbeidet med minnekultur er det viktig å erkjenne at *stillhet* og *glemsel* utgjør langt større dimensjoner enn de hendelsene som faktisk blir husket. Erll hevder at: «memories are islands in the sea of forgetting» som legger til rette for å hente frem nye (egentlig «glemte») historier fra kolonitiden.¹⁵² Mens vestlig populærkultur hadde et stort ønske om å minnes Elizabeth som en god bestemor, skapte dødsfallet et kritisk behov i Kenya og Nigeria for å belyse de «glemte» historiene til de postkoloniale menneskene som måtte lide under imperiet. Mange av de historiske referansene aktørene trakk frem er av en så traumatiserende karakter at det før dødsfallet ikke var passende å fremheve historiene deres. Det er dermed naturlig å tolke dødsfallet som en miniatyrform av «memory boom», der tiden har blitt moden for å eksponere de koloniale sårene og bringe postkoloniale stemmer frem i lyset.¹⁵³ Denne tilnærmingen innleder første del av drøftingen, som er viet til å nyansere minnekulturen i Kenya og Nigeria, etterfulgt av den komplekse naturen til det kulturelle minnet om Elizabeth. Analysen har ikke bare vist at dronningen kan tolkes som et kulturelt minne på det britiske imperiet og dets mange forbrytelser. Den har også vist at kompleksiteten avsløres gjennom ulike begreper og perspektiver knyttet til hva et kulturelt minne er, hvordan det fungerer, sirkulerer og endrer seg over tid.

5.1 Nyanser i den kenyanske og nigerianske minnekulturen

Analysen av debattene fra Kenya og Nigeria avdekker flere likhetstrekk når det gjelder hvordan Elizabeths symbolske betydning og figur er en fundamental del av det kulturelle minnet på det britiske imperiet. I kjernen av debattene avdekkes det hvor komplisert det er å forstå arven etter dronningen, og hvilken påvirkning dødsfallet har på samtiden og fremtidens historiefortelling om kolonitiden. Aktørene i Kenya og Nigeria står i opposisjon til den formelle historien om

¹⁵² Erll, *Memory in Culture*, 9.

¹⁵³ Erll, *Memory in Culture*, 2 og 13.

Elizabeth og det britiske monarkiet de opplever fra Vesten. Det resulterer i en klar dikotomi mellom Vesten og tidligere koloniland. Dette synliggjør en fløy i den postkoloniale minnekulturen i Kenya og Nigeria, der Elizabeth og det britiske kongehuset ikke er forenelig med den historien om kolonitiden og det britiske imperiet som aktørene selv sitter på.

På den ene siden vektlegger aktører som Walton, Nyairo og Bainsinath de negative sidene av det britiske imperiets handlinger i Kenya og Nigeria. Minnene og fortidsreferansene fokuserte på de brutale overgrepene begått av imperiet, inkludert tortur, konsentrasjonsleirer, folkemord og støtte til Biafrakrigen og nedkjempelsen av Mau Mau-opprøret. Disse aktørene ser Elizabeth som et kulturelt minne på det britiske imperiet. Dødsfallet ble en mulighet til å belyse de ofte oversette koloniale traumene og kollektive minnene fra kolonitiden. En fellesnevner blant aktørene i dette perspektivet er deres selvoppfattelse som ofre, undertrykt av Elizabeth og imperiet. Denne tilnærmingen har analysen vist at aktørene har uttrykt gjennom kollektive, kommunikative og kulturelle minner, så vel som fortidsreferanser. Det setter et tydelig fotavtrykk på minnekulturen i Kenya og Nigeria, der aktørene argumenterer for at Elizabeth og imperiet er uatskillelige, og dronningen er et kulturelt minne på mange av imperiets koloniale forbrytelser, undertrykkelse og urettferdighet. Dødsfallet ble dermed en anledning til å reflektere over kolonitidens langvarige konsekvenser og muliggjør at aktørene kan bestride den mer formelle historien om imperialismen og imperiet. De ønsker ikke bare å løfte frem glemte og kollektive minner fra konsentrasjonsleirene under Mau Mau-opprøret og britenes støtte til Biafrakrigen, men også å kreve rettferdighet for ofrene, samt anerkjennelse av den historiske uretten de mener Elizabeth er ansvarlig for. Denne tilnærmingen er forankret i en dyp kollektiv- og kulturell hukommelse drevet frem av fragmenterte, men kollektive minner i det offentlige rommet. På denne måten utfordrer de den tradisjonelle historiefortellingen om koloniseringen og Elizabeths påståtte rolle i denne perioden, og bidrar til en mer utvidet forståelse av hvordan dødsfallet har påvirket Kenya og Nigerias minnekultur.

På den andre siden har aktører som Ngugi, Wahome og Abdulkabeer en mer nøktern og kritisk tilnærming til Elizabeth enn hva som er tilfellet hos de mest radikale aktørene. Disse aktørene er fremdeles radikale og fremhever flere av imperiets forbrytelser, men har en mer balansert tilnærming til hvordan de tolker minnet etter Elizabeth. I denne konteksten anser de ikke Elizabeth som den eneste ansvarlige, men aksepterer at det er flere faktorer bak imperiets mange handlinger. Likevel utfordrer de Elizabeths påståtte rolle i kolonitiden, da de mener hun som øverste leder burde gjort mer for å forhindre de mange forbrytelsene begått under hennes lange tid på tronen. Dette synliggjøres gjennom en bruk av kulturelle- og til dels kollektive minner på

et mer generelt grunnlag. I dette perspektivet blir det også klart at Elizabeth fungerer som et kulturelt minne på imperiet. Gjennom aktørenes mange referanser til historiske prosesser som slaveri, argumenterer de for at slike historiske hendelser ikke kan reduseres til enkeltpersoners handlinger. Likevel hevder de indirekte at de progressive drivkreftene bak historiske prosesser må tilskrives komplekse og dynamiske strukturer ut over enkeltindivider. Dette betyr at selv om Elizabeth i praksis hadde lite makt, symboliserer hun likevel makt for mange av de som var underlagt henne. For disse aktørene er det derfor særlig Elizabeth og Storbritannias manglende anerkjennelse og oppgjør med fortiden som kolonimakt som ytterligere kompliserer minnet etter Elizabeth og preger minnekulturen. Aktørene er mer opptatt av å fremheve at Elizabeths manglende anerkjennelse og unnskyldning står til hindrer for en progressiv og unison fremtid.

Selv innenfor de kritiske aktørene er det en fragmentert, men kollektiv minnebruk. Gjennom sammenligning kommer det frem en tydelig forskjell hos de ulike aktørene der det ikke er noen enighet om hvordan man skal tolke minnet og arven etter Elizabeth, samt hennes rolle i kolonitiden. I stedet viser det seg at det kulturelle minnet om Elizabeth er preget av til dels motstridende synspunkt og komplekse følelser forankret i historiske traumer med røtter i kolonitiden. For noen handler det om å få tilbake en symbolsk hodeskalle eller å få en formell unnskyldning fra monarkiet i Storbritannia. For andre handler det om å bygge opp en kenyansk og nigeriansk nasjonalidentitet. Det skjer gjennom å vekke glemte minner fra amnesien for å fremheve hvor brutal og voldelig fortiden som britisk koloni underlagt Elizabeth faktisk var. De motstridende synspunktene handler også om hvor mye av skylden som kan tilskrives Elizabeth. Kahengeri skiller mellom dronningen som person og hennes embete, mens Anya knytter henne direkte til flere av blodbadene på 1950- og 60-tallet.

Alle aktørene bidrar slik sett med viktige debatter og diskusjoner for å fremme en mer nyansert forståelse av fortiden og legger grunnlag for en mer inkluderende og rettfærdig fremtid. Felles for alle aktørene er at de bidrar til nasjons- og identitetsbygging ved å fremme en fragmentert og til dels motstridene, men likevel kollektiv versjon av fortiden som britisk koloni. Dødsfallet påvirker minnekulturen i den grad at samfunnet besøker fortiden for å nyansere og rettfærdiggjøre deres forståelse av forholdet mellom fortiden, nåtiden og fremtiden. I dette perspektivet blir Elizabeth et kulturelt symbol på imperiet der aktørene får mulighet til å fremme sin egen versjon av fortiden og styrke egen identitet. For aktørene er dødsfallet en mulighet til å utfordre og omforme etablerte verdier som tilpasses kulturelle, sosiale og politiske behov i dagens samfunn. Minnekulturen i Kenya og Nigeria preges av flere traumatiske sår fra kolonitiden som åpner opp for å gi en rekonstruksjon av fortiden, og demonstrerer hvordan

Elizabeth som et kulturelt minne og minnekulturen er en dynamisk og kontinuerlig prosess som omformes og rekonstrueres basert på aktørenes verdier og interesser.

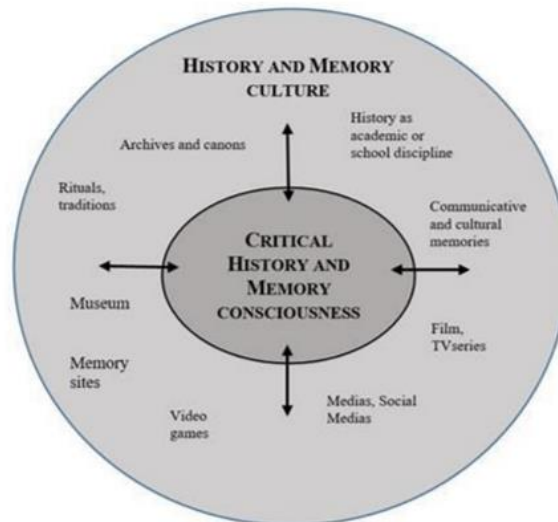
Elizabeths dualistiske representasjon i det kollektive og kulturelle minnet som både bestemor og øverste leder av en kolonimakt, avdekker en interessant spenning i den kenyanske og nigerianske minnekulturen og den mer formelle diskursen aktørene henviser til. Bruken av minner og fortid hos de nigerianske og kenyanske aktørene viser ikke bare at Elizabeth kan tolkes som et kulturelt minne på det britiske imperiet, men også hvor komplekst Elizabeths posisjon som et kulturelt minne faktisk er. En nøkkel til å evaluere kompleksiteten i Elizabeths kulturelle minne ligger i begrepene som er med på å definere hva et *kulturelt minne* er. Den komplekse fremstillingen av Elizabeth i det kulturelle minnet kommer frem i lys av referanser til Mau Mau-opprøret, Biafra-borgerkrigen, den generelle oppfatningen av britisk imperialisme og dronningens symbolske betydning på hvitt overherredømme. Gjennom digitale kanaler formidler aktørene individuelle minner og sosiale fenomen som påvirker konstruksjonen av det kollektive- og kulturelle minnet gjennom sin samhandling. De individuelle erfaringene og minnene aktørene viser til er på ingen måte gitt aktørene, men ved å bruke digitale formidlingsmetoder etableres det et samspill hvor de er gjensidig avhengige av hverandre for å eksistere. Delingen av minner i sanntid på digitale domener gjør det enklere for aktørene å knytte et stort mangfold av digitale og materialistiske element til dronningens symbolske betydning. De digitale plattformene gir en større plass til aktørenes egne stemmer i det som utarter seg til et fragmentert, men likevel kollektivt og kulturelt minne om Elizabeth som reflekterer det britiske imperiets herjinger i Kenya og Nigeria. Felles for så å si alle aktørene er derfor at Elizabeth er og forblir et metonym på det britiske imperiet i form av at det knyttes konkrete objekter som huser bestemte minner om en vond fortid som britisk koloni.

Aktørenes referanser til historiske hendelser som Mau Mau-opprøret og Biafrakrigen er belegg for å belyse hvor varierte og fragmenterte kollektive minner kan være, spesielt i den kenyanske og nigerianske konteksten. Spenningen oppstår når aktørene konfronterer det de selv oppfatter som en uoverensstemmelse i det kulturelle minnet om Elizabeth, noe som resulterer i et behov for å redefinere Elizabeths rolle som øverste leder av en kolonimakt og hennes historiske arv. Gjennom digitale kanaler formidler aktører som Anya, Oloniran og Warah nye (egentlig glemte) minner som utfordrer den mer tradisjonelle oppfatningen om kollektive og kulturelle minner om dronningen og imperiet. Det resulterer i en utvidet historiefortelling som på sin side er preget av en mer formalisert og mangfoldig tilnærming basert på aktørenes reaksjoner på dødsfallet. Det understrekes av kompleksiteten i konstruksjonen av det kollektive og kulturelle

minnet og hvordan de blir påvirket av digitaliseringen. Det fører igjen til at Elizabeths død gjenoppliver flere negative minner og erfaringer fra imperialismen, som videre sirkulerer i det digitale landskapet i et samspill med konkrete og symbolske objekt. De kollektive og kulturelle minnene om Elizabeth og imperiet deles av aktørene i sanntid på digitale plattformer og nyhetsbyrå, og utfolder seg i en større kulturell og digital kontekst kjennetegnet av en visuell, radikal, umiddelbar og intens fremstilling av fortiden som britisk koloni.

I dette perspektivet bidrar digitale plattformer til å etablere en «ny» og revidert form for kulturelt minne som reflekterer aktørenes perspektiv og behov i tiden etter dødsfallet. Muligheten til å dele minner og fortidsreferanser i sanntid skaper en dynamisk arena der kollektive og kulturelle minner ikke lenger er statiske, men i stadig endring og utvikling. Dette gjør digitaliseringen til et verktøy der aktørene har mulighet til å formalisere og nyansere det kulturelle minnet om Elizabeth og hennes rolle som leder av det britiske imperiet. Aktørenes (digitale) kulturelle minner fungerer dermed i stor grad som en påminnelse om imperiets tidligere forbrytelser. Samspillet mellom aktørenes persepsjon, gruppetilhørighet og deres oppfatning av Elizabeth som metonym på imperiet er komplekst og fører til en radikal, komplisert og kulturell bevissthet om fortiden, basert på en arkivhukommelse som kontinuerlig endres av det digitale landskapet.

Det er en betydelig kompleksitet i måten Elizabeth minnes i Kenya og Nigeria. Der noen aktører fremhever de negative sidene med imperiet hvor Elizabeth i tur og orden fungerer som et metonym på imperiet og et kulturelt minne på undertrykkelse og urettferdighet, foretrekker andre aktører en mer balansert tilnærming der de anerkjenner at det er flere faktorer som påvirket imperiets handlinger. Dette indikerer at minnekulturen etter dødsfallet er mangfoldig og sammensatt, og at det er til en viss grad noe uenighet om hvordan Elizabeth skal minnes i koloniene. Variasjonen av perspektiver og tolkninger peker mot en kompleksitet i Kenya og Nigerias minnekultur om en kontinuerlig forhandling av fragmenterte, kollektive minner som setter sitt preg på Elizabeths kulturelle minne. I dag møter vi mange medier og kilder som bevisst og ubevisst påvirker historie- og minnekulturen i koloniland. Det er en kontinuerlig prosess illustrert i figuren på neste side:

Figur 3: HISTORY AND MEMORY CULTURE: Figuren viser samhandlingen mellom historie- og minnebevissthet og historie- og minnekultur.¹⁵⁴

Det er interessant å se på hvordan ulike ytre kanaler setter preg på både minnekulturen og minnebevisstheten. De ytre kanalene som presenteres i figuren over illustrerer den omfattende variasjonen av eksisterende minner som kontinuerlig påvirker oss med informasjon. Det er særlig gjennom kanaler som *Medias, Social Medias* og *Communicative and cultural memories* at fortidsreferansene og minnene til aktørene blir en integrert del av minnekulturen i Kenya og Nigeria, som i tur og orden kompliserer det kulturelle minnet etter Elizabeth. Det skaper nye felleskap, tolkninger og forståelser som strekker seg på tvers av digitale, nasjonale og kulturelle grenser. En tilnærming til å forstå implikasjonene av dødsfallet er å betrakte det som en faktor, som etterlater et tomrom i minnekulturen i Kenya og Nigeria. For å adressere dette vakuemet, benytter aktørene de ytre kanalene for å vise verden hvordan de ønsker å minnes Elizabeth i stedet for å sørge over dødsfallet. Aktørenes bruk av minner og fortid bidrar dermed til å utvide og komplisere det kulturelle minnet om Elizabeth og det britiske imperiet i dagens samfunn, der de skaper en forståelse for hvordan tidligere kolonier håndterer arven fra kolonitiden i den postkoloniale verden.

Det er vanskelig å bestride minnenes gyldighet og relevans, ettersom de er subjektive og selektive rekonstruksjoner av fortiden som symboliserer aktørenes behov i tiden etter dødsfallet. En plausibel tolkning er igjen at dødsfallet bidrar til et tomrom i minnekulturen der det river plasteret av de traumatiske sårene fra kolonitiden. Aktørenes behov for å adressere dette tomrommet og kaste lys over oversette minner resulterer i en postkolonial miniatyrform

¹⁵⁴ Dessingué, «Developing Critical Historical Consciousness», 13.

av «The Memory Boom». Dette fenomenet fungerer som en plattform for postkoloniale stemmer til å tre frem i lyset og bruke fortiden og historien i ulike sosiale, kulturelle og politiske rammer innenfor postkoloniseringen, og gir dermed en god indikasjon på hvordan aktørene forholder seg til sin koloniale fortid. Elizabeths postkoloniale arv eksisterer derfor ikke bare i en menneskelig hukommelse, men sirkulerer som et symbolsk objekt hos aktørene og i det digitale landskapet. De postkoloniale stemmene preges av konteksten til dødsfallet, og Elizabeth eksisterer i (det digitale) landskapet som et objekt med en bestemt symbolsk betydning på det britiske imperiet, der minnet etter dronningen er i omløp i samfunnet, som et fysisk og digitalt objekt med en bestemt negativ betydning, som ikke kan begrenses til menneskelig hukommelse. Den kulturelle betydningen til Elizabeth blir lagret i en stabil form som overføres over ulike digitale formidlingskanaler. Slik sirkulerer Elizabeths kulturelle minne på tvers av generasjoner, og de digitale formene objektene eksisterer i, påvirker videre den menneskelige hukommelsen. Selv om aktørene fokuserer på spesifikke og konkrete hendelser fra fortiden, har de begrenset evne til å formidle fortiden slik den var, men det resulterer uansett i en styrket kollektiv og kulturell hukommelse som preger den kenyanske og nigerianske minnekulturen etter Elizabeths død.

5.2 Multidireksjonelle minner

I en postkolonialistisk kontekst er det interessant å se hvordan debatten i tiden etter dronningens dødsfall er formet av flere kollektive og kulturelle fremstillinger av fortiden. Den etablerte diskursen om rasisme, kolonisering og slaveri, sammen med referanser til andre historiske hendelser ligger som et bakteppe og preger både debatten og minnene i det offentlige rommet. Debatten i tiden etter dødsfallet fungerer som et springbrett der aktørene bruker minner for å formidle sin subjektive oppfatning av fortiden. Dette resulterer i en formalisering og ny forståelse av den kenyanske og nigerianske minnekulturen. Analysekapittelet har vist at aktører fra begge land aktivt benytter seg av multidireksjonelle minner når de viser til ikke-kenyanske og nigerianske historiske hendelser for å understreke betydningen av hvilke kulturelle minner Elizabeth symboliserer, og som dødsfallet fremkaller.

I debatten uttrykkes multidireksjonelle minner når Ogunmodede og Adedokun låner narrativ fra henholdsvis India, Irland og andre lands erfaringer med koloniseringen for å understreke at Kenya og Nigerias erfaringer med imperialismen er en del av et større bilde i den historiske konteksten. Dette fungerer som en dynamisk arena der aktørene kan få anerkjent sine subjektive versjoner av fortiden og de kollektive og kulturelle minnene de henviser til. Elizabeths død har gjenåpnet gamle sår og ført til at mange tidligere kolonier åpent har måttet reflektere over arrene

etter slaveri, vold og tyveri etter det britiske imperialiststyret. Det konsoliderer og kompliserer det kulturelle minnet etter Elizabeth, ettersom inkluderingen av andre lands erfaringer med Elizabeth anerkjenner at den formaliserte historiefortellingen om Elizabeth fra den vestlige verden ikke er representativ for flere tidligere koloniland. Den dynamiske fremstillingen av minner gir aktørene anledning til å uttrykke en versjon av fortiden som fremstiller flere kollektive og kulturelle minner om undertrykkelsen kolonisubjekter verden over har måttet oppleve under Elizabeths regjeringstid.

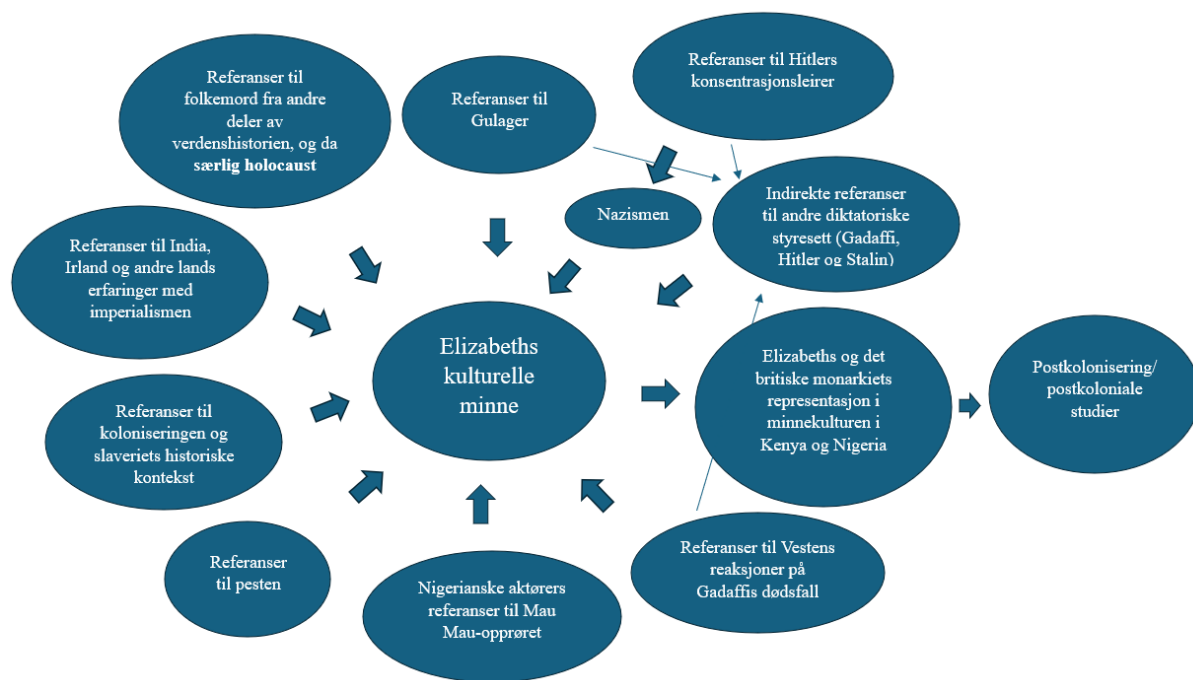
Patel, Walton og Anya appellerer til kulturelle minner om Gulager, Hitler, nazismen og holocaust for å uttrykke hvilke minner dødsfallet fremkaller og sidestiller dem med kulturelle minner de fleste vil assosiere med grusomheter utført mot uskyldige mennesker. Disse referansene bærer stigmatiserte minner om grusomhetene som fant sted i Sovjetunionen og Tyskland under henholdsvis Stalin og Hitlers totalitære regimer. Dynamikken i disse kulturelle minnene sidestiller Elizabeths regjeringstid med Stalin og Hitler, som videre resulterer i en lånt fortid for å løfte frem hvilke minner dødsfallet fremkaller i Kenya og Nigeria. Aktørene henviser til en versjon av fortiden som fremmer sterke kulturelle minner som skal konsolidere lidelsen og undertrykkelsen imperialismen har påført det kenyanske- og nigerianske samfunnet. I referansene til holocaust og Hitler ligger nazismen som et implisitt bakteppe og bærer minner om raseoverlegenhet. På samme måte som nazistene så på seg selv som overlegne med «rett» til å utrydde jødene, mener aktørene at britene utøvde sin selvantatte «rett» til å utrydde lokalbefolkningen i Kenya og Nigeria under Mau Mau-opprøret og igboene under Biafrakrigen.

Denne bruken av minner bør forstås som multidireksjonelle ettersom de speiler aktørens strategi når de etablerer en rød tråd mellom historiske referanser som i utgangspunktet ikke er like og har få fellesnevner. Ved å trekke paralleller mellom Elizabeths regime og to av de mest forhatte diktaturene i moderne historie, forsøker aktørene å understreke alvor og den uutholdelige naturen av kolonial undertrykkelse.¹⁵⁵ På denne måten blir ikke dødsfallet bare sett på som et individuelt tap, men det får en symbolsk betydning på de undertrykkende strukturene som preget hennes tid på tronen. Dermed blir de multidireksjonelle minnene benyttet for å tilegne samtiden til Kenya og Nigeria en dypere dimensjon, forankret i intense kulturelle og tabubelagte hendelser rotfestet i ideologier som ofte assosieres med ondskap. Dette preger og kompliserer Elizabeths kulturelle minne og hvordan hun fremstilles av aktørene.

¹⁵⁵ Gadaffis diktatur kan i vestlige øyne også anses som et forhatt diktatur, selv om det ikke eksplisitt nevnes her.

De nigerianske aktørene bruker i tillegg kulturelle minner om pesten og kollektive minner om Mau Mau-opprøret som multidireksjonelle minner for å vise at britenes erobningsrolle og tilstedeværelse i Nigeria på ingen måte var et enkelt tilfelle. Elizabeths regjeringstid sidestilles med en smittsom, ukontrollerbar og ødeleggende sykdom, forårsaket av imperiets politiske handlinger. Parallellen til pesten og Mau Mau-opprøret forsterker videre det kollektive minnet om imperialisme i Nigeria og kompliserer Elizabeths arv og kulturelle minne. Minnene brukes for å vise den kulturelle betydningen Elizabeth har i det globale samfunnet, samt skape forståelse for den versjonen av det kollektive minnet som fremmes av aktørene. Dette resulterer i en prosess der samspillet mellom de nevnte multidireksjonelle minnene former og påvirker hvordan aktørene fremstiller Elizabeth i tiden etter dødsfallet. Det indikerer at aktørene har en fragmentert forståelse av Elizabeths representasjon, stadig rekonstruert av deres behov for å skape synspunkt som stiller henne i et negativt lys. På denne måten rekonstrueres det digitale landskapet gjort rede for tidligere i drøftingen, og gir videre et alternativt perspektiv til den noe mer formelle forståelsen av Elizabeth som en god og varm europeisk bestemor.

Intensjonen ved å inkludere de multidireksjonelle minnene er å utfordre ideen om en unison måte å minnes Elizabeth på. Integreringen av minnene resulterer i et narrativ som ikke bare fokuserer på de umiddelbare konsekvensene av koloniseringen, men på de dypere historiske forbindelsene til undertrykkelse og brutalitet. I dette perspektivet fremheves det multidireksjonelle aspektet ved minner, der historiske erfaringer og lidelser fra ulike deler av verdenshistorien blir vevd sammen og brukt som holdepunkter for å forstå fortiden og tolke samtiden. Det teoretiske rammeverket til Rothberg avviker fra den tradisjonelle og statiske tilnærmingen til minner om Elizabeths stabile regjeringstid. Aktørenes minnebruk demonstrerer at det kulturelle minnet om Elizabeth stadig omformes og rekonstrueres i dialog og interaksjon med andre kollektive og kulturelle minner, illustrert i figuren på neste side:

Figur 4: Oversikt over multidireksjonelle minners påvirkning på Elizabeths kulturelle minne i Kenya og Nigeria.

Dynamikken bidrar til en nyansert forståelse av Kenya og Nigerias minnekultur i tiden etter dødsfallet, og fremmer ett nytt narrativ og en formalisert forståelse av arven etter Elizabeth. Bruken av multidireksjonelle minner bidrar til å gi en økt forståelse, men kan samtidig gi et misvisende bilde på debattene. Eksempelene i Kenya og Nigeria har utelukkende blitt brukt av aktørene for å forsterke egne meninger. Det skaper et robust og radikalt ekkokammer i stedet for en mer balansert og offentlig forhandling av ulike synspunkt med mål om en felles og nøktern forståelse av Elizabeths kulturelle minne.

Den teoretiske minnestructuren skapt av Rothberg gir et unikt perspektiv på å forstå hvordan dødsfallet peger minnekulturen i landa. Figuren demonstrerer at det er problematisk å se minnene i Kenya og Nigeria som lineære og faste prosesser, og illustrerer samtidig hvordan aktørenes minnebruk og fortidsreferanser hele tiden omformer og rekonstruerer Elizabeths kulturelle minne.¹⁵⁶ I debatten etter dødsfallet har analysekapittelet vist at aktørene benytter seg av multidireksjonelle minner for å skape en økt forståelse for hvorfor dødsfallet og minnet etter dronningen er så vanskelig og komplisert. Måten rammeverket benyttes på fremmer aktørenes forståelse av dronningen og det britiske monarkiet som et rasistisk imperie med selvkonstruerte fellesnevner til det tyske riket under andre verdenskrig. Dermed oppstår det en situasjon der det ikke kan kåres en klar vinner i representasjonen av Elizabeth i det kulturelle minnet, men

¹⁵⁶ Det er Figur 4 det henvises til.

det er heller en rekonstruktiv arena der ulike perspektiv og fortolkninger inkluderes. Minnene i det offentlige (digitale) rommet bør i dette perspektivet heller betraktes som dynamiske og inkluderende, fremfor å oppfattes som et resultat av en kamp der kun én forståelse får lov å dominere.

De multidireksjonelle minnene sin fremste funksjon er som nevnt å komplisere det kulturelle minnet om Elizabeth i den grad at det nærmest blir umulig å minnes dronningen på en samstemt måte. Selv om Rothbergs teori hjelper å forstå den interkulturelle minnedynamikken i Kenya og Nigeria, er det vanskelig å forstå debatten som preger dødsfallet i dette rammeverket isolert sett. På samme måte som at dødsfallet fremmer en arena for dialog om ulike tolkninger av fortiden og minnene, indikerer aktørenes bruk av minner et ekkokammer som ikke anerkjenner opponerende minners eksistens. Gitt de analytiske funnene og drøftingen er det likevel vanskelig å ikke anta at debattene som utarter seg i Kenya og Nigeria er en konflikt mellom ulike minners rett til å eksistere i den offentlige sfæren. En av årsakene til dette kan delvis knyttes opp mot dikotomien aktørene etablerer, som i stor grad utelukker balanserte tilnærminger der en enten sørger eller ikke sørger over dødsfallet. En annen forklaring kan delvis være kompleksiteten i minnekulturen som i stor grad setter sitt fotavtrykk på hvordan samspillet mellom historisk kunnskap som epistemologi og fenomenologi utarter seg. Dette er tema for neste del av drøftingen.

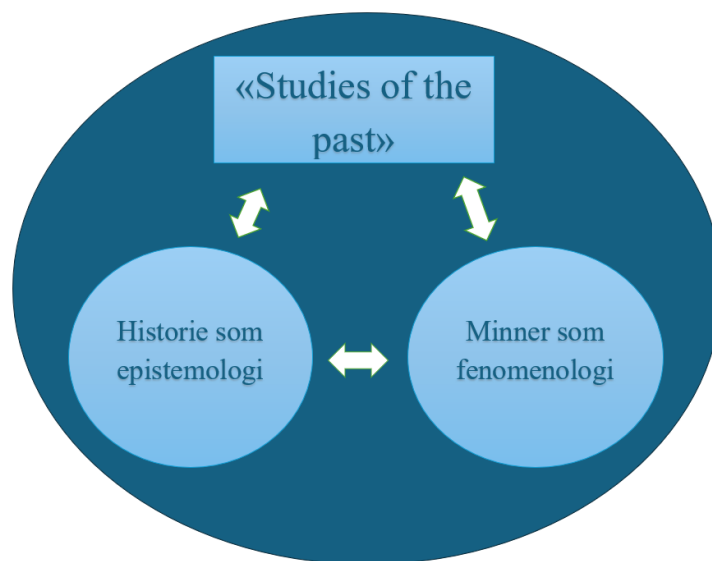
5.3 Å forstå fortiden i møte med fremtiden

For å forstå fortiden i møte med fremtiden, krever det en viss grad av innsikt i hvordan aktørenes identitetsfortellinger ikke bare speiler en del av deres personlighet, men samtidig reflekterer en konstruksjon formet av individene selv. I tråd med Ricoeur, er narrativene til de kenyanske og nigerianske aktørene om hvem de er ikke bare objektive fakta, men fortolkninger de selv skaper og formidler, forankret i valgene de tar når det kommer til hvilke minner og fortidsreferanser de fremhever innad i den kollektive hukommelsen. Dette perspektivet legger et grunnlag for å drøfte det komplekse samspillet som er knyttet til hvordan fortiden blir representert, fortolket og forstått i forskjellige kollektive- og kulturelle sammenhenger etter dødsfallet i Kenya og Nigeria.

Bainsinath, Adedayo, Abati og Anya belyser hvordan minner om kolonitiden og det britiske imperiet kan være delt mellom forskjellige grupper og samfunn. Selv om det ikke var en analytisk kategori i Kenya, kommer disse poengene også til syne gjennom kenyanske Patrick Gahataras uttalelser:

There is a tendency by some to sort of say well that past is the past, just ignore it, it's a nice old lady who has passed, but I am also encouraged by the fact that there is – especially online – quite a vocal number of people who are refusing to be taken in by this, we are insisting that, no – the history has to be told as it is, we've got to remember it as it is and especially now when all these tributes are flowing, when the fundamentals of that history are being laid down that we don't accept to be erased any longer, our stories have to be included the good and along with the bad.¹⁵⁷

Dette sitatet underbygges av perspektivene aktørene lanserer, som igjen gjenspeiler hvordan de nigerianske- og kenyanske narrativene i minnekulturen blir preget av aktørenes ståsted og erfaringer i forhold til hvordan de opplevde Vestens tilnærming. Inkluderingen av forskjellige perspektiv og erfaringer i historiske fortellinger må ifølge aktørene derfor bestå av både det «gode» og det «dårlige». I analysen ble det konstatert at dødsfallet til Elizabeth fornyet kolonitidens aktualitet og hvilken påvirkning det har hatt på Kenyas og Nigerias samfunn. Disse funnene utfordrer idealet om en balansert epistemologisk og fenomenologisk tilnærming til historisk kunnskap, der aktørene viser hvordan kollektive og kulturelle minner om fortiden fortsatt preger samfunnets kollektive hukommelse. For å forklare hvordan aktørenes fremstilling av kolonitiden og Elizabeth i Nigeria og Kenya skiller seg fra den tilnærmingen de mener Vesten har, er det hensiktsmessig å se til Ricoeurs tilnærming til historisk kunnskap, illustrert i figuren under:

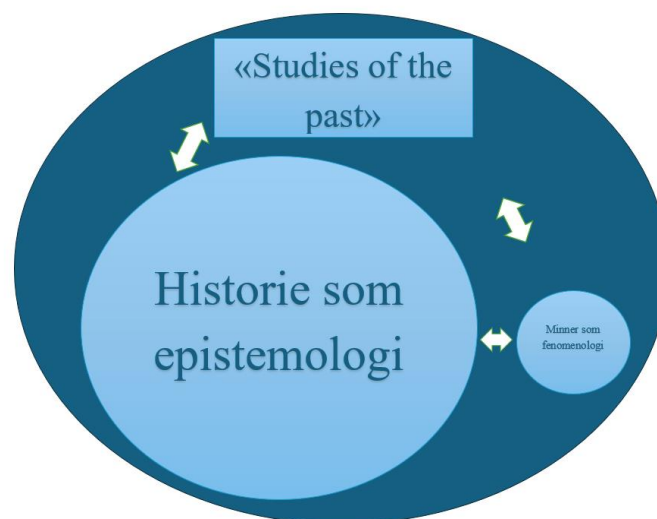
Figur 5: Balansert tilnærming til historisk kunnskap.

I figuren over illustreres en balansert tilnærming til historisk kunnskap. I denne konteksten dreier historisk kunnskap seg, som nevnt i teorikapittelet, om å bruke bevisbaserte metoder og kildekritikk i samspill med hvordan individer tolker og forstår egen historie eller en historisk

¹⁵⁷ The Globe and Mail, «The Queen's Death Sparks Sadness in Kenya, but Also Memories of Brutal Colonialism».

kontekst. Denne balansen er avgjørende for kunne gi en helhetlig forståelse av imperialismen og kolonitiden, der epistemologien sikrer historisk kunnskap og fenomenologien ivaretar opplevelsen av fortiden i form av ulike typer minner. Utfordringen med denne type tilnærming kommer i form av ulike tolkninger av kilder sammen med varierende konstruksjoner av identitetsfortellinger og historiske narrativ. Analysekapittelet har i flere tilfeller konstatert en spenning mellom det aktørene i både Kenya og Nigeria oppfatter som objektiv historisk sannhet, altså kolonitiden som en ferdig historisk epoke, som ikke er forenelig med deres egne kollektive fortolkninger av kolonitiden. Reaksjonen blir et ønske om at kompleksiteten i historien anerkjennes der viktigheten av å representere det fulle spekteret av menneskelige erfaringer inkluderes, ei heller enn å presentere en ensidig og «ren» versjon av fortiden. Idealet Ricoeur lanserer om en balansert tilnærming til epistemologi og fenomenologi er med andre ord ikke representativt for den mer komplekse virkeligheten, slik den oppleves av aktørene i Kenya og Nigeria etter Elizabeths dødsfall.

Tidligere i drøftingen ble det konstatert at aktørene opplever at dødsfallet etterlater seg et tomrom i minnekulturen etter Elizabeth. De mange kondolansene i Vesten skaper en ubalanse i det kulturelle minnet om dronningen og hvordan hun skal representeres i den offentlige sfæren. En måte å forklare de radikale aktørenes reaksjoner og mange negative assosiasjoner til Elizabeth er den feilaktige tilnærmingen de mener Vesten har til historisk kunnskap, illustrert under:

Figur 6: Illustrasjon av ubalansen mellom epistemologi og fenomenologi i representasjonen av Elizabeth i det kulturelle minnet.

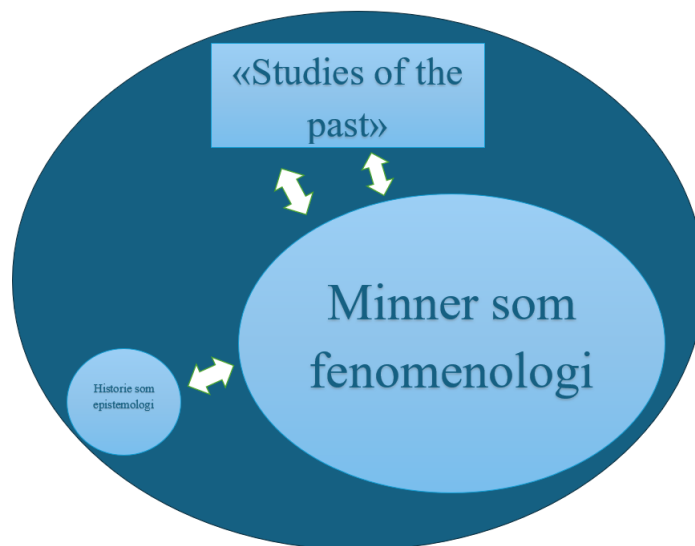
De kenyanske og nigerianske aktørenes minne- og fortidsbruk må forstås som en respons med ønske om å adressere tomrommet som skapes når det epistemologiske, slik det blir skapt i

Vesten, tar for mye plass og skaper ujevnhet i balansen. Implisitt tolker aktørene i Kenya og Nigeria at den historiske kunnskapen formidlet av Vesten er feilaktig. Den er implisitt preget av et eurosentrisk perspektiv som nedtoner eller til og med ikke anerkjenner de mange negative konsekvensene av imperialismen og hvordan kolonitiden har påført millioner av mennesker lidelse. Dermed er det naturlig at radikale reaksjoner blir født som følge av opplevelsen om at Vesten «misbruker» historie da de hyllet det som for andre var en brutal leder av et folkemyrdene imperie, som fremdeles preger fremtiden til millioner av mennesker. Overvekten av epistemologi bidrar til å skape en urealistisk og til dels forvrengt oppfatning av kolonitiden som på ingen måte speiler identiteten og narrative til de som har måttet leve med imperialismen og dens ringvirkninger. Ujevnheten og tomrommet forsterkes når aktørene selv refererer til Vestlige reaksjoner som de mener preges av nostalgi og romantiske blikk på storheten til imperiet. De antyder at mange av reaksjonene på dronningens dødsfall idealiserer det kulturelle minnet og videre fremstiller henne som en prikkfri monark med ren samvittighet. Dette resulterer i et gap mellom den kollektive hukommelsen i henholdsvis Kenya og Nigeria som husker henne med smerte og lidelse, og de tidligere kolonimaktene som aktørene mener glorifiserer fortiden.

I tråd med Ricoeurs tilnærming blir det naturlig å tolke dette som en ubalanse i det doble prismet. Dette er med på å forklare hvordan de kenyanske og nigerianske aktørenes reaksjoner på dødsfallet preges av det de oppfattet som en vestlig tilnærming som ikke tok nok hensyn til fortidens tidsmessige og kontekstuelle strukturer. Sentrale spørsmål som reises er hva som tar for mye plass i det epistemologiske perspektivet, og like viktig, hva tar for lite plass. Ubalansen indikerer en skjevhet i måten historisk kunnskap blir produsert, forstått og formidlet. I dette perspektivet oppfatter og reagerer aktørene på en overvekt av en nostalgisk og romantisierende representasjon av Elizabeths kulturelle minne som ikke går overens med hva som er tilfellet i den kenyanske og nigerianske minnekulturen. Denne ubalansen bidrar til å forsterke en implisitt og polarisert oppfatning av Elizabeth og hennes arv som enten god eller vond. Der det er mulig å forstå det kulturelle minnet om Elizabeth som et symbol på kontinuitet, stabilitet og tradisjon, er det i land som Kenya og Nigeria fullt mulig å se på henne som en påminnelse om undertrykkelse og urettferdighet, noe som ikke vies like mye oppmerksomhet i det doble prismet. Det indikerer at de postkoloniale stemmene til de menneskene som bærer subjektive, tabubelagte og traumatiserende minnene fra kolonitiden ofte underrepresenteres eller neglisjeres i den formelle og dominante historiefortellingen. Dødsfallet til Elizabeth gjør at dette tomrommet blir så stort at det er umulig for postkoloniale mennesker å ikke adressere det,

og samtidig fører det til en oppblomstring av flere kollektive og kulturelle minner. Det skyldes den økte interessen for å reflektere over og utforske ens egen historie og identitet i lys av hendelsen.

Ironisk nok kan aktørenes egen minne- og fortidsbruk også kategoriseres som en form for «misbruk» av historie. På samme måte som drøftingen til nå har vist at det epistemologiske kan ta for mye plass, kan også det fenomenologiske ta for mye plass og etterlate et epistemologisk tomrom. Teorikapittelet har etablert at å studere fortiden uten tilstrekkelig epistemologisk kunnskap ofte kan by på problemer. Ettersom aktørene nærmest kun uttaler seg negativt om dronningen og imperiet basert på subjektive minner og fortidsreferanser, resulterer det i en overvekt av en fenomenologisk tilnærming til fortiden, noe som også byr på problemer. Dette er illustrert i figuren under:

Figur 7: Illustrasjon av aktørenes dominerende fenomenologiske tilnærming.

Aktørenes ensidige fokus på negative aspekt ved dronningen og imperiet virker å ha en begrensende effekt som gjør det problematisk å gi en helhetlig forståelse av kolonitiden. Når de stort sett kun vektlegger de negative erfaringene de har til Elizabeth, preger dette fortolkningen av hvordan dronningen bør representeres i det kulturelle minnet. Derfor risikerer flere av aktørene å overse og underkommunisere andre perspektiver om hvor mye skyld Elizabeth faktisk kan ilegges og få for imperiets koloniale forbrytelser. Det kan på samme måte som i det epistemologiske tilfellet føre til en radikal skjevhet i historiefortellingen om Elizabeth og det britiske monarkiet i minnekulturen i Kenya og Nigeria etter dødsfallet. Minnens fenomenologiske dimensjon dominerer, og tar rett og slett for stor plass, noe som resulterer i at de epistemologiske aspektene underkommuniseres. I dette tilfellet fører det også til en ubalanse

i hvordan Elizabeth representeres i det kulturelle minnet. Overvekten av aktørenes fenomenologiske tilnærming fører til en noe reduksjonistisk tolkning av fortiden. Mangfoldet av aktørenes historiske erfaringer og fortolkninger er i dette perspektivet overrepresentert, og kompleksiteten i produksjonen av historisk kunnskap som objektiv blir konsekvent oversett. Resultatet blir at aktørene i Kenya og Nigeria fremmer en redusert historiefortelling basert på et forenklet narrativ om lidelse og undertrykkelse, uten å ta hensyn til de motstridende perspektivene som eksisterer. På denne måten (mis)bruker aktørene historie gjennom en tydelig overvekt av fenomenologiske tilnærminger ment å forsterke hverandre, som igjen bidrar til å gi en konsolidering av stereotypier, og forvrenginger, samt at det polariserer det kulturelle minnet om Elizabeth. Konsekvensen som følger, er at minnene bidrar til å styrke aktørenes egne forestillinger og oppfatninger av Elizabeth og imperiets kulturelle minne, uten å nødvendigvis utfordre eller problematisere det tilstrekkelig. Det resulterer i en ensidig og unyansert fremstilling av kolonitiden som ikke tar tilstrekkelig hensyn til det faktumet at Elizabeth hadde begrenset med muligheter til å påvirke de mange forbrytelsene.

Til nå har drøftingen vist at det er tydelige indisier for at dødsfallet innleder en ny form for «memory boom» i Kenya og Nigerias minnekultur. I dette perspektivet utløser dødsfallet en flom av minner, refleksjoner og diskusjoner som kompliserer hvordan dronningen skal huskes og representeres i det kulturelle minnet. På samme måte som tidligere interesserer sentrale spørsmål seg for hva som tar for mye og for lite plass. Eksplosjonen av minner fører til at de tar en dominant og for stor plass i den måten aktørene ønsker å minnes og fremstille det kulturelle minnet om Elizabeth på. Det er nettopp denne dominansen som er til hinder for en balansert forståelse av fortiden. Når minner tar for mye plass fører det til at fakta og andre historiske strukturer blir oversett. Det gir en ubalansert skjevhet i historiefortellingen aktørene formidler, der deres subjektive opplevelser og følelser veier tyngre enn andre tilnærminger som fremstiller Elizabeth i et annet og mer nøkternt lys.

Derfor er det avgjørende å forsøke å opprettholde en viss balanse mellom det fenomenologiske og epistemologiske perspektivet i studiet av fortiden, spesielt med tanke på «memory boom-en» som dødsfallet har fremkalt. For å klare dette innebærer det å anerkjenne betydningen av både varierende minners kollektive og kulturelle eksistens, samt objektive fakta i historiefortellingen. Først da kan det skapes en helhetlig forståelse som tar hensyn til mangfoldet av postkoloniale stemmer og motstridende perspektiver. Det vil kunne bidra til å motvirke misbruk av historie og fremme en historiefortelling formet av forskjellige realiteter, uatskillelige i sin betydning for forståelsen av fortiden. Balansen vil være avgjørende for at

tidligere koloniale samfunn skal kunne bevege seg mot en fremtid som anerkjenner mangfoldet av postkoloniale stemmer og erfaringer. Dessuten er det viktig for å styrke samfunnets forbindelse og forståelse av egen historie, samt fremme en følelse av kollektiv tilhørighet og identitet blant enkeltpersoner.

6.0 Konklusjon

Formålet til studien har vært å undersøke hvilken påvirkning dronning Elizabeths dødsfall høsten 2022 har hatt på minnekulturen i Kenya og Nigeria. I analysen av debattene som utartet seg, ble det fremstilt hvilke minner og hvilken fortid aktørene benyttet seg av, samt hvilken funksjon aktørenes fortidsreferanser har hatt. Denne tilnærmingen har bidratt til å skape innsikt i hvorfor Elizabeths kulturelle minne er så komplisert, samtidig som den har vist hvordan dødsfallet satte sitt preg på minnekulturen og aktørenes fortellinger som er knyttet til den. Analysen har vist at dødsfallet skapte et kritisk behov for aktørene om å belyse de dystre aspektene ved det britiske imperiet. Slik har deltakerne i debattene utfordret, komplisert, problematisert og utvidet minnekulturen om dronningen og det britiske imperiet.

I første omgang vil jeg vie konklusjonen til å svare på forskningsspørsmålene, for så å bruke poengene fra drøftingskapittelet og analysen til å belyse hvordan dødsfallet har preget minnekulturen i landa. De aktuelle spørsmålene lyder:

- Hvilken fortid og hvilke minner er det aktørene benytter seg av?
- Hvilke funksjoner har minnebruken og fortidsreferansene?

I analysekapittelet har jeg kategorisert de historiske referansene og minnene som kom frem i debattene. Disse har blitt brukt til å besvare spørsmålene og peke på hvordan de underliggende funksjonene har bidratt til å nyansere minnekulturen og komplisere Elizabeths kulturelle minne. Disse faktorene har gitt et innsiktsfullt perspektiv på hvordan dødsfallet har satt sitt preg på Kenya og Nigeria. I henhold til forskningsspørsmål én finnes det en rekke referanser til Mau Mau-opprøret og Biafrakrigen. Referansene til disse konfliktene og de kollektive og kulturelle minnene som medfølger, fungerer stort sett som historiske holdepunkter i aktørenes fortellinger. Her opptrer Elizabeth i stor grad som et metonym i form av en rød tråd der aktørene knytter Elizabeth direkte til den koloniale fortiden, og dronningen symboliserer videre den kollektive uroen og uretten erfart under begge borgerkrigene. Koblingen til den koloniale fortiden tilsier at det er tydelig at hun fortsatt bærer med seg den symbolske tyngden av imperiets arv, noe som flere av aktørene fremhever når de tar stilling til dødsfallet.

I forlengelsen av dette aspektet er det tydelig at flere aktører har problemer med å skille personen Elizabeth fra dronningen av det britiske imperiet. På denne måten tilegner aktørene en dypere symbolsk og radikal betydning av dronningens rolle i en (post)kolonial kontekst, samtidig som det reflekterer Kenya og Nigerias komplekse forhold til fortiden som britisk koloni. Slik kommer den dynamiske og ofte komplekse naturen til Elizabeths kulturelle minnet

til overflaten. Her fungerer dødsfallet som en katalysator, der aktørene kan oppfordre til (digital) debatt og fremme egne politiske synspunkt og argument. Fortidsreferansene står i sterk kontrast til aktørenes oppfattelse av Vestens måte å minnes Elizabeth på som en god, kjær og varm bestemor for Europa.

På motsatt side har vi aktører i både Kenya og Nigeria som benytter seg av den samme fortiden, men med en litt mer generell innfallsvinkel. Disse aktørene fokuserer ikke på de spesifikke hendelsene, men heller på de overordene koloniale temaene som slaveri, rasisme, britisk imperialisme og folkemord. Aktørene i dette perspektivet ser på fortiden som en kilde til å kaste lys over de dypere strukturene i kolonitiden og implikasjonene av imperialismen. Dødsfallet benyttes som et springbrett til å diskutere og løfte frem postkoloniale utfordringer, der det rettes spørsmål mot sosial rettferdighet, rasisme og britenes manglende anerkjenning av koloniale konsekvenser. Denne tilnærmingen tydeliggjør hvorfor det er viktig å forstå kolonitidens arv i kontekst av dagens samfunnsproblemer og utfordringer, og hvordan denne tematikken fortsetter å prege minnekulturen i Kenya og Nigeria.

Som et resultat av denne tilnærmingen bidrar aktørene til å synliggjøre forholdet mellom fortid og nåtid, der historiske hendelser og strukturer kontinuerlig former aktørenes samfunns- og identitetsforståelse. Gjennom å utfordre den tradisjonelle forståelsen av kolonitiden som en romantisk og lukket epoke, fremmer aktørene et behov for en mer kritisk og inkluderende innfallsvinkel til kolonitiden. Aktørene fremmer et perspektiv som understreker betydningen av å anerkjenne og adressere imperialismen og kolonitidens vedvarende konsekvenser. Først da kan en oppnå forsoning og en mer rettferdig og fremtidsrettet samfunnsutvikling. Elizabeths dødsfall startet en refleksjonsprosess hos aktørene og rettet oppmerksomhet mot det som til nå har vært «glemte» minner. Refleksjonsprosessen som tok sted tar dermed hensyn til den historiske uretten og postkolonialismens mange utfordringer. Dette perspektivet gir dermed et viktig bidrag til debatten om hvordan Elizabeth burde minnes, og fører til at aktørene skaper et mer nyansert bilde av kolonitidens arv og dens varige betydning for flere postkoloniale samfunn.

Aktørenes bruk av multidireksjonelle minner plasserer seg i en form for midtveisposisjon i debattene, og befinner seg et sted mellom de øvrige fortids- og minnereferansene. Parallellene til holocaust, Sovjet og pesten er referanser til bestemte historiske punkter som tilsynelatende har liten eller ingen direkte tilknytning til Elizabeth og imperialismen. Til tross for dette, integreres de likevel i debatten og tilbyr en intens anledning til å forstå hvordan aktørene forstår seg selv, sitt samfunn og sin egen identitet. Inkluderingen av ulike historiske erfaringer tilbyr

et mangfold av perspektiver og ny innsikt fra fortiden, der formålet er at leseren skal sammenligne og vurdere aktørenes egne opplevelser på samme måte som en eksempelvis vurderer holocausts historiske betydning.

Det er viktig å understreke at måten aktørene i Kenya og Nigeria fremstiller fortiden på i stor grad er preget av andre lands negative erfaringer og minner fra kolonitiden, imperialismen og forståelse for andre deler av verdenshistorien. Analyse- og drøftingskapittelet har vist hvordan minnene og diskursene fra holocaust, pesten og andre koloniland er med på å prege aktørenes radikale ståsted i debattene etter dødsfallet. Selv om det er en god blanding av kulturelle-, kollektive- og kommunikative minner som løftes frem av de ulike aktørene, skal en ikke undervurdere de multidireksjonelle minnenes påvirkningskraft på den alternative fortellingen som nå ser dagens lys. De ulike historiske holdepunktene påvirker hverandre og får konkrete konsekvenser i form av å skape en progressiv og nyansert forståelse av Elizabeths kulturelle minne. Dette blir avgjørende for å forstå den historiske dualiteten som finner sted i Kenya og Nigeria, samt hvordan denne dualiteten kommer til uttrykk gjennom samspillet mellom de ulike minnene. De presenterer ideen om at dronningens tid som monark ikke bare er et kapittel om britisk eksepsjonalisme, men også en fortelling der regjeringstiden kan sidestilles med mer brutale hendelser fra fortiden. Det er i tillegg et globalt fenomen som på mange måter speiler den smertefulle fortellingen om kolonisme, imperialismen og hvilken påvirkning det har hatt på Kenya og Nigeria, og verdenssamfunnet for øvrig.

Samlet sett forteller funnene at dødsfallet preger Kenya og Nigerias minnekultur i form av en postkolonial memory boom. Dette uttrykkes gjennom en tydelig (digital) diskurs som kjennetegnes av en økt bevissthet om kolonitidens arv og påvirkning på det postkoloniale samfunnet. Analysen og drøftingen har etablert en økt tendens til at postkoloniale stemmer nå søker å utfordre tidligere og etablerte historier om Elizabeth og det britiske imperiet. De ønsker selv å flytte oppmerksomheten mot sin versjon av fortiden i form av egne minner og stemmer som frem til nå har blitt undertrykt eller befunnet seg i total stillhet. Minneeksplosjonen som dødsfallet utløser konstaterer derfor en endring i minnesymbolikken, der det oppstår en tydeligere og mer konkret anerkjennelse av de postkoloniale stemmenes fortellinger. Alle disse «nye» minnene om kolonitiden fører til en mye mer kritisk tilnærming til nåtiden. Den økte oppmerksomheten tar initiativ til å dokumentere og bevare postkoloniale stemmers erfaringer med det britiske imperiet. Den postkoloniale minneeksplosjonen som Elizabeths dødsfall utløser gir i dette perspektivet et håp om forsoning, forståelse og en revidering av postkoloniale samfunns kollektive identitet og hukommelse. Dette bygger på at fortiden ikke lenger er

forbundet med traumer og skam, men heller mot en styrket postkolonial kulturarv. Forklaringen ligger delvis i ekkokammeret som produseres og forsterker aktørenes måter å møte Elizabeths dødsfall på. Tilnærmingen gir et inntrykk av at aktørenes måte å konfrontere dødsfallet på er en reaksjon på mange av kondolansene rettet mot Elizabeth og hennes familie. Her er det ikke er en felles enighet om hvordan en burde minnes dronningen og det britiske imperiet etter kolonitiden.

Til nå har konklusjonen dannet et grunnlag for å svare på problemstillingen om hvordan dødsfallet har påvirket minnekulturen i Kenya og Nigeria. Sammen med funnene fra analysekapittelet tilsier debattene i Kenya og Nigeria at dødsfallet la til rette for å fremheve postkoloniale stemmer og deres erfaringer med kolonitiden. Dette skjer gjennom en økt interesse for ulike måter å minnes Elizabeth på, som igjen kaster lys over minner som til nå kanskje har vært for traumatiserende eller tabubelagte til å snakke om. For å forklare de mange reaksjonene innebærer det å se på hvilken fortid aktørene refererer til. På denne måten skapes det en reel forståelse for hvordan den kenyanske og nigerianske minnekulturen preges av dødsfallet. Det er en dynamisk prosess i stadig utvikling, avhengig av aktørenes behov og interesser, som fører til en minneeksplosjon av postkoloniale stemmers utallige erfaringer med det britiske imperiet.

For de postkoloniale stemmene vil dette bety et selvkonstruert identitetsnarrativ som skaper en «ny» forståelse om at kolonitiden fremdeles er høyaktuell, nettopp på bakgrunn av hvordan de erfarer fortiden i samtiden. Oppgaven har vist hvordan dødsfallet fungerer som en katalysator for å redefinere minnekulturen og gi rom til tidligere undertrykte postkoloniale stemmer. Dette skjer gjennom aktørenes behov for å adressere tomrommet i minnekulturen. Prosessen som fant sted bidrar til å omforme det kollektive minne om kolonitiden, samtidig som den kompliserer det kulturelle minnet om Elizabeth og hvordan hun skal huskes. Resultatet fører til at minnekulturen i Kenya og Nigeria i sin helhet blir mer inkluderende og reflekterende over kompleksiteten i Elizabeths kulturelle minne. Det skaper et rom for dialog innad i minnekulturen, og det er i denne prosessen at en kan begynne å erkjenne fortidens eksistens i nåtiden. Det vil forhåpentligvis skape et grunnlag for en mer helhetlig og rettferdig forståelse av Kenyas og Nigerias historie.

Dronning Elizabeths tid som britisk monark har kommet til en ende. Selv om verden har utviklet seg betydelig under hennes 70 år på tronen forblir likevel minnene om dronningen og det britiske imperiet uendret og bevarte. Elizabeths mye omtalte dødsfall har skapt en anledning til å lytte på og fremheve historiene til de menneskene som har lidd under den over 200 år lange

perioden med britisk imperialisme. Måten Kong Charles og det britiske monarkiet forsoner seg med og håndterer nasjonens fortid, vil trolig ha en stor påvirkning på ikke bare britenes egen fremtid, men også fremtiden til flere postkoloniale stemmer og koloniland, inkludert Kenya og Nigeria.

Veien videre:

Forskningsprosjektet har vist hvordan minnekulturen i Kenya og Nigeria har blitt preget av dronning Elizabeths dødsfall høsten 2022. Det har blitt gjennomført en konvensjonell innholdsanalyse på et utdrag artikler fra Kenya og Nigeria, publisert i overkant av ett år etter dødsfallet. Det ville vært interessant å forske videre på artikler etter min tidsbegrensning med samme formål. Sentrale moment ville vært å undersøke om disse artiklene inneholder like mange nyanser og perspektiver, eller om en kan konstatere en utvikling i fortellingene eller minnekulturen.

Det ville også vært interessant å se på aktører med en mer positiv holdning og forståelse av både Elizabeth og det britiske imperiet. Aktuelle perspektiv kan være å undersøke hvilke måter disse reagerer på dødsfallet, og hvilke minner og fortidsreferanser som kommer til uttrykk i disse debattene. Det er mulig de fokuserer på positive aspekter med imperiet og Elizabeths stabile og tradisjonsrike tid på tronen i et ellers turbulent århundre preget av eksplosive ideologier.

En annen tilnærming til videre forskning ville vært å undersøke om funnene i denne studien er representative for andre koloniland som Sør-Afrika, Irland eller Australia. Disse landa har også et komplisert historisk forhold til Storbritannia, og kan derfor tilby verdifulle funn for å forstå den postkoloniale minnekulturen enda bedre i en global kontekst. En sammenligning på tvers av verdensdeler vil kunne fortelle om nye mønstre, hvordan historiske erfaringer med imperiet kan tolkes i ulike deler av verden på tvers av kulturelle kontekster. Denne tilnærmingen kan gi verdifull innsikt i Elizabeths globale påvirkning, og kan være avgjørende for å oppnå en omfattende forståelse og erkjennelse av postkoloniale stemmer og kolonitidens betydning i dagens verden.

Litteraturliste:

Primærkilder:

- Abati, Reuben. «Queen Elizabeth II: Neither Saint nor Sinner, By Reuben Abati». *Premium Times Nigeria* (blog). 13. september 2022. <https://www.premiumtimesng.com/opinion/553754-queen-elizabeth-ii-neither-saint-nor-sinner-by-reuben-abati.html>.
- Abdulkabeer, Tijani. «What Queen Elizabeth II's Death Exposes about Nigeria». *Applied Worldwide Nigeria*. 13. november 2022. <https://nigeria.appliedworldwide.com/what-queen-elizabeth-iis-death-exposes-about-nigeria/>.
- Adedayo, Festus. «Examining Uju Anya's Vitriol on Queen Elizabeth». *Tribune Online* (blog). 11. september 2022. <https://tribuneonlineng.com/examining-uju-anyas-vitriol-on-queen-elizabeth/>.
- Adedokun, Niran. «Queen Elizabeth Was Not Nigeria's Problem». *Punch Newspapers* (blog). 15. september 2022. <https://punchng.com/queen-elizabeth-was-not-nigerias-problem/>.
- AfricaNews. «In Africa, Not Everyone Mourns Queen Elizabeth II». *Africanews*. 13. september 2022. <https://www.africanews.com/2022/09/13/in-africa-not-everyone-mourns-queen-elizabeth-ii/>.
- Alfonseca, Kiara. «Death of Queen Elizabeth II Prompts Debate about the Monarchy's Legacy, Future». *ABC News*. Åpnet 25. september 2023. <https://abcnews.go.com/International/death-queen-elizabeth-ii-prompts-debate-monarchys-legacy/story?id=89587093>.
- Bansinath, Bindu. «'I Won't Cry Over the Death of a Violent Oppressor'». *The Cut*. 9. september 2022. <https://www.thecut.com/2022/09/uju-anya-on-her-tweet-about-queen-elizabeth-ii.html>.
- Baraza Media Lab. «Kenya's Unfinished Business with Colonization». *Baraza Media Lab*. 19. september 2022. <https://barazalab.com/kenyas-unfinished-business-with-colonization/>.
- Busari, Stephanie. «Cloud of Colonialism Hangs over Queen Elizabeth's Legacy in Africa». *CNN*. 10. september 2022. <https://www.cnn.com/2022/09/10/africa/colonialism-africa-queen-elizabeth-intl/index.html>.
- Farberov, Snejana. «Professor Uju Anya Explains Queen Elizabeth Comments on Podcast». 15. september 2022. <https://nypost.com/2022/09/15/professor-who-wished-queen-excruciating-death-doubles-down/>.
- Jalio, Tom. «How Racial Bias Pushed a Trade Unionist to Mau Mau». *The Star*. Åpnet 26. september 2023. <https://www.the-star.co.ke/news/big-read/2023-08-03-how-racial-bias-pushed-a-trade-unionist-to-mau-mau/>.
- Kaledzi, Isaac. «Africa: Queen Elizabeth II's Death Sparks Mixed Feelings Across Africa». *Deutsche Welle*, 11. september 2022, <https://www.dw.com/en/queen-elizabeth-iis-death-sparks-mixed-feelings-across-africa/a-63072995>.
- Lawrence, Andrew. «Uju Anya on the Queen, Jeff Bezos and the Family History behind Her Tweet». *The Guardian*. 14. september 2022, <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/sep/14/uju-anya-queen-nigeria-colonialism-empire>.

- Matoke, Tom. «Talai Clan Wants Britain to Return Koitalel Samoei's Skull for Decent Burial». *Nation*. 13. september 2022. <https://nation.africa/kenya/counties/nandi/talai-clan-wants-britain-to-return-koitalel-samoei-s-skull-3946854>.
- Musanga, Mukanzi. «OPINION: Why Should We Forget Our Pain and Absolve Queen Elizabeth of Her Role in the Destruction of Africa?». *openDemocracy*. Åpnet 25. september 2023. <https://www.opendemocracy.net/en/5050/queen-elizabeth-death-africa-colonial-brutality-genocide/>.
- Ngugi, Mukoma Wa. «Dismantle the Commonwealth: Queen Elizabeth's Death Prompts Reckoning with Colonial Past in Africa». *Democracy Now*. Åpnet 25. september 2023. https://www.democracynow.org/2022/9/12/queen_elizabeth_dead_british_colonialism_africa.
- Nyairo, Joyce. «Let's keep our mourning of the Queen brutally honest». *Nation*. Åpnet 14. november 2023. <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/blogs/let-s-keep-our-mourning-of-the-queen-brutally-honest-3944512>.
- Ògúnmòdédé, Chris Olaoluwa. «For Africans, Queen Elizabeth and the British Empire Are Inseparable». *World Politics Review* (blog). 13. september 2022. <https://www.worldpoliticsreview.com/british-empire-colonialism-queen-elizabeth/>.
- Oloniniran, Gbenga. «Queen Elizabeth's Crown Not Her Own - Uju Anya». *Punch Newspapers* (blog). 11. september 2022. <https://punchng.com/queen-elizabeths-crown-not-her-own-uju-anya/>.
- RFI. «Calls in Kenya for UK to Return Resistance Leader's Head». *RFI*. 11. september 2022. <https://www.rfi.fr/en/africa/20220911-calls-in-kenya-for-uk-to-return-resistance-leader-s-head>.
- Sablah, Edinam. «A Ruthless Heritage: Queens Death Met with Grief and Anger in Kenya». *The Ghana Report* (blog). 14. september 2022. <https://www.theghanareport.com/a-ruthless-heritage-queens-death-met-with-grief-and-anger-in-kenya/>.
- Sahara Reporters. «South-East Group, Alaigbo Knocks Adamu Garba Over Call To Rename Nigerian University, UNN After Queen Elizabeth». *Sahara Reporters*. Åpnet 19. september 2023. <https://saharareporters.com/2022/09/10/south-east-group-alaigbo-knocks-adamu-garba-over-call-rename-nigerian-university-unn>.
- The Globe and Mail. «The Queen's Death Sparks Sadness in Kenya, but Also Memories of Brutal Colonialism». *The Globe and Mail*. 10. september 2022. <https://www.theglobeandmail.com/world/article-the-queens-death-sparks-sadness-in-kenya-but-also-memories-of-brutal/>.
- The Nation. «Outrage as Nigerian-Born Professor Wishes Queen Elizabeth II 'Excruciating' Death». *The Nation Newspaper*. 9. september 2022. <https://thenationonlineng.net/outrage-as-nigerian-born-professor-wishes-queen-elizabeth-ii-excruciating-death/>.

The Standard. «'I Cannot Mourn': Former Colonies Conflicted over Queen Elizabeth II's Death». *The Standard*. Åpnet 25. september 2023.

<https://www.standardmedia.co.ke/world/article/2001455423/i-cannot-mourn-former-colonies-conflicted-over-the-queens-death>.

Wahome, John. «The Death of Queen Elizabeth and Half-Full Glass of Colonialism». *The Standard*.

Åpnet 25. september 2023. <https://www.standardmedia.co.ke/counties/article/2001455610/the-death-of-queen-elizabeth-and-half-full-glass-of-colonialism>.

Walton, Adele. «The Mau Mau 70 Years on: The British Monarchy's Violent Role». *The New Arab*,

26. september 2022. <https://www.newarab.com/opinion/mau-mau-70-years-british-monarchys-violent-role>.

Warah, Rasna. «Why Kenyans Are Not Mourning the Queen». *The Elephant*. 24. september 2022.

<https://www.theelephant.info/op-eds/2022/09/24/why-kenyans-are-not-mourning-the-queen/>.

Sekundærkilder:

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, og Helen Tiffin. *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. London: Routledge, 2003.

Assmann, Jan. «Communicative and Cultural Memory» I *Cultural Memories*, redigert av Peter Meusburger, Michael Heffernan, Edgar Wunder, 15-27. London: Springer, 2011.

<https://doi.org/10.1007/978-90-481-8945-8>.

Assmann, Jan. *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press, 2011.

Bernecker, Sven. «Remembering without Knowing» I *Memory: A Philosophical study*. Åpnet 20. mars 2024. <https://doi.org/10.1080/00048400601176460>.

Biden, Joe. [@POTUS]. «Our Statement on the Death of Queen Elizabeth II». Tweet. *Twitter*, 8. september 2022. <https://twitter.com/POTUS/status/1567952734623596548>.

Boahen, A. Adu, og Unesco, red. *Africa under colonial domination 1880-1935*. General history of Africa 7. California: University of California Press, 1985.

Branderud, Anne Katrine. «Jagerflygere under den kalde krigen – en analyse av jagerflygeres minner fra tiden de tjenestegjorde». Master thesis, uis, 2021. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2836573>.

Buckingham Palace. «A Statement from Buckingham Palace». Åpnet 21. november 2023.

<https://www.royal.uk/statement-buckingham-palace>.

Clinton, Bill. [@BillClinton]. «My Thoughts and Prayers Are with the Royal Family and All the People Her Majesty Inspired throughout Her Lifetime of Service». Tweet. *Twitter*, 8. september 2022. <https://twitter.com/BillClinton/status/1567933780635144194>.

- Coser, Lewis A. *Maurice Halbwachs: On Collective Memory*. London: The University of Chicago Press, 1992.
- Dalsbø, Kyrre Anderssen. «'Ærbødige eller undertrykkende ikoner?': En studie av tre debatter av konføderal ikonografi i det amerikanske samfunn fra 2015-2020.» Master thesis, uis, 2023. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3075620>.
- Dessingué, Alexandre. «Developing Critical Historical Consciousness: Re-Thinking the Dynamics between History and Memory in History Education». *Nordidactica*, mars 2020. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2645533>.
- Dessingué, Alexandre. «Introduction: remembering, forgetting and silence». I *Beyond memory: silence and the aesthetics of remembrance*, redigert av Jay Winter, 219. London: Routledge, 2016.
- Dessingué, Alexandre. «Paul Ricoeur». I *Understanding the Past Writing the Future*. Åpnet 9. januar 2024. https://www.academia.edu/37015572/Paul_Ricoeur_understanding_the_past_writing_the_future.
- Erlil, Astrid. *Memory in Culture*. Oversatt av Sarah B Young. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
- Hodge, Vijay Mishra, Bob. «What is Post(-)colonialism?». I *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*. London: Routledge, 1994.
- Hoskins, Andrew. «Digital Network Memory». I *Mediation, remediation, and the dynamics of cultural memory*, redigert av Astrid Erlil og Ann Rigney. Media and cultural memory = Medien und kulturelle Erinnerung 10. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2009.
- Hoskins, Andrew. «Memory of the Multitude: The End of Collective Memory». I *Digital Memory Studies: Media Past in Transition*, redigert av Andrew Hoskins, 1-17. New York: Routledge, 2017. <https://doi.org/10.4324/9781315637235-4>.
- Hsieh, Hsiu-Fang, og Sarah Shannon. «Three Approaches to Qualitative Content Analysis». *Qualitative health research* 15 (2005): 1277–88. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>.
- imagination. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Kjær, Didrik Søreide. «Slik sørger kjendisene.» *Se og Hør*. 9. september 2022. <https://www.seher.no/kongelig/slik-sorger-kjendisene/77121147>.
- Lien, Kyrre, og Amund Bakke Foss. «Sørger ikke over dronningen: – Overhodet av et brutalt og grådig imperium». *VG*, 10. september 2022. <https://www.vg.no/i/EQWAR2>.
- Lomeland, John Benjamin. «Mellom beundring og forakt: En studie av minnekulturen om Knut Hamsun i endring.» Master thesis, uis, 2023. <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3074399>.
- Loomis, C. *The Death of Elizabeth I: Remembering and Reconstructing the Virgin Queen*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Macron, Emmanuel. [@EmmanuelMacron]. «Her Majesty Queen Elizabeth II Embodied the British Nation's Continuity and Unity for over 70 Years. I Remember Her as a Friend of France, a

- Kind-Hearted Queen Who Has Left a Lasting Impression on Her Country and Her Century». Tweet. *Twitter*, 8. september 2022.
<https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1567932916734337024>.
- Mazrui, Ali Al' Amin, red. *General History of Africa 8: Africa since 1935*. Oxford: Heinemann, 1993.
- Myrvang, Synne Eggum, Vilde Elgaaen, og Jostein Matre. «Erklærer nasjonal landesorg i Storbritannia» *VG*, 9. september 2022. <https://www.vg.no/i/bg5rrg>.
- Nesheim, Bjørn-Sigve. «Fortidens helter, samtidens skurker...» Master thesis, uis, 2022.
<https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/3008851>.
- Nilssen, Vivi Lisbeth. *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.
- Obama, Barak. [@BarackObama]. «Like so Many of You, Michelle and I Are Grateful to Have Witnessed Her Majesty's Dedicated Leadership, and We Are Awed by Her Legacy of Tireless, Dignified Public Service. Our Thoughts Are with Her Family and the People of the United Kingdom at This Difficult Time. <https://t.co/sbID222iSQ>». Tweet. *Twitter*, 8. september 2022. <https://twitter.com/BarackObama/status/1567948480689373187>.
- Paranque, Estelle. *Remembering Queens and Kings of Early Modern England and France: Reputation, Reinterpretation, and Reincarnation*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.
- Ramaphosa, Cyril. [@CyrilRamaphosa]. «Her Majesty Was an Extraordinary & World-Renowned Public Figure Who Lived a Remarkable Life. Her Life & Legacy Will Be Fondly Remembered by Many around the World. The Queen's Commitment & Dedication during Her 70 Years on the Throne Remains a Noble & Virtuous Example to the World». Tweet. *Twitter*, 9. september 2022. <https://twitter.com/CyrilRamaphosa/status/1568101281377517569>.
- Rothberg, Michael. *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization*. Stanford: Stanford University Press, 2009.
- Schutte, Valerie. «Remembering Queen Mary in Book Dedications». *Parergon*, 37, nr. 2, (2020).
<https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/informit.581702748336198>.
- Smith, LauraJane. *Uses of Heritage*. Repr. Heritage Studies. London: Routledge, 2010.
- Språkrådet. «Holocaust eller holocaust?» *Språkrådet*. Åpnet 12. mars 2024.
<http://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/holocaust-eller-holocaust/>.
- Statista. «Population in Africa, by Country 2023». *Statista*. Åpnet 12. mars 2024.
<https://www.statista.com/statistics/1121246/population-in-africa-by-country/>.
- Strøm, Grethe Marie. «Skeiv historie i Rogaland - en analyse av eldre kvinners minner om skeiv historie». 164. Master thesis, University of Stavanger, Norway, 2020.
<https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2670895>.
- The Newsroom Explains. *Irish celebrate the passing of Queen Elizabeth II*, YouTube. 2022.
<https://www.youtube.com/watch?v=llIqVI3T2uY>.